

A BOHEMIA BARÁTI KÖR FOLYÓIRATA A CSEH KULTÚRA BARÁTAINAK

Bohemia

2022. ÁPRILIS–2023. MÁRCIUS
98 CZK • 3 EUR • 980 HUF

„ÉVKÖNYV”
„ROČENKA”

XXX. ÉVF. 1–4. SZÁM
www.bohemiabk.hu

Bohemia. Egy ország neve, Csehországé. És egy társaságé, a cseh kultúra magyarországi barátainak egyesületéé. Baráti körünk 1993 nyarán alakult. Célunk, hogy – miként a híd Litoměřicében az Elba felett vagy az Erzsébet híd a Dunán – összekössünk két partot, s hogy a magunk szerény eszközeivel átjárhatóvá tegyük a távolságot két nép, két kultúra, Prága és Budapest között. Ha csatlakozni kívánsz hozzánk, minden szerdán délután örömmel várunk törzshelyünkön, a Bem sörözőben (H-1027 Budapest, Bem rkp. 49.).

Bohemia. To je jméno jedné země, Čech. A také jméno jedné společnosti spolku maďarských přátel české kultury. Náš přátelský kruh vznikl v létě 1993. Naším cílem je spojit dva břehy, tak jako dva břehy spojují mosty: most nad Labem u Litoměřicí nebo Alžbetin most nad Dunajem. Svými skromnými prostředky bychom chtěli zkrátit vzdálenost mezi dvěma národy, dvěma kulturami, mezi Prahou a Budapeští. Jestliže se chcete k nám připojit, s radostí Vás uvítáme každou středu odpoledne na našem stálém místě v Bemově pivnici (H-1027 Budapest, Bem rkp. 49.).

Eva Irmanová:
1968 prágai tavasza
magyar szemmel

Jaroslav Hašek:
Bárány zsinicában
Száz Pál műfordítása

Holka László:
A Moldva
és az első gőzhajók

Prágai levél:
Megnyílt
a Clam-Gallas-palota

G. Kovács László:
Milan Kundera
HECC című könyvéről

MELLÉKLETEK:

Cseh múzeum:
Rožnov
pod Radhoštěm
a Světozorból

Tomáš Mazal:
Az én Budapestem
Moje Budapešť

S. Pesti Emma festményei

a Képek és képtelenségek című kiállításból
2022. október 7–november 4., Prágai Liszt Intézet

Hverir, olaj, vászon, 100x100 cm, 2022

Gleccsertó, olaj, vászon, 70x70 cm, 2022

Gleccserfolyó V., olaj, vászon, 100x120 cm, 2022

Svínafellsjökull, olaj, vászon, 120x120 cm, 2022

Fekete part, olaj, vászon, 100x100cm, 2022

Eva Irmanová

33. old.

S. Pesti Emma prágai kiállításából	BII
Közérdekű címek, telefonszámok	2
Bohemia tagtoborzó	3
Impresszum	3
Tagnévsor 2022	4
Köszönetnyilvánítás	5
Egyesületi hírek 2022–2023 (Molnár Éva)	6
Hírek Csehországból 2022 (Molnár Éva)	10
Petr Pavel	18
Sport hírek Csehországból 2022 (Molnár Éva)	19
Cseh kisváros: Jihlava (Zachár Ottó)	21
Cseh évfordulók 2023-ban (G. Kovács László)	24
Bohemia-beszámoló a strakonicei dudásfesztiválról (Szatmári Ágnes)	26
A budapesti Cseh Centrum 2022–2023. évi programjaiból	27
1968 prágai tavasza magyar szemmel (Eva Irmanová, fordítás: G. Kovács László)	31
Az Anthropoid hadművelet 80. évfordulóján (Polgár László)	34
Libeňský svět (Polgár László)	35
Jaroslav Hašek: Bárány zsincsicában (Fordítás: Száz Pál)	36
„Jaroslav lelkecskéje szeret engem” (Polgár László)	37
85. születésnapra: Švejk és Ottó von Zachár tekintetes úr (Polgár László)	40
Új könyv: Milan Kundera Hecc című színművéről (G. Kovács László)	42
A prágai Liszt Intézet 2021–2022. évi programjaiból	44
Receptek: Šumavai specialitások (Fordítás: Molnár Éva)	45
A Moldva és az első gözhajók (Holka László)	46
Prágai levél: A Clam–Gallas-palota megnyitotta kapuit (Martina Fialková, ford. Molnár Éva)	49
In memoriam: Anna Valentová, Duray Miklós, Karel Pala (Molnár Éva)	52
In memoriam: Bohemiások	53
Barátaink itthon, Csehországból, Szlovákiából, 2022–2023	56
Egy barátság születéséről – Božena a Kazimír (Havasi Béla)	59
A szerkesztőség postaládájából	62
Belső borítóiinkon: S. Pesti Emma és Léphaft Pál	64
Léphaft Pál prágai kiállításából	BIII

MELLÉKLETEK:

Cseh múzeum: Rožnov pod Radhoštěm (Zachár Ottó)	
Tomáš Mazal: Az én Budapestem (Fordítás: Polgár László)	

Z výstavy Emmy Peštiové v Praze	BII
Důležité adresy, telefonní čísla	2
Jak vstoupit do Bohemie	3
Impressum	3
Seznam členů Bohemie v r. 2022	4
Poděkování	5
Z programů spolku Bohemia v r. 2022–2023 (Eva Molnárová)	6
Zprávy z Čech v r. 2022 (Eva Molnárová)	10
Petr Pavel	18
Sportovní zprávy z Čech v r. 2022 (Eva Molnárová)	19
České městečko: Jihlava (Ottó Zachár)	21
Česká výročí v r. 2023 (László G. Kovács)	24
Mezinárodní dudácký festival v Strakonících (Ágnes Szatmári)	26
Z programů Českého centra v Budapešti v r. 2022–2023	27
Pražské jaro 1968 z maďarského pohledu (Eva Irmanová, překl. László G. Kovács)	31
80. výročí Operace Anthropoid (László Polgár)	34
Libeňský svět (László Polgár)	35
Jaroslav Hašek: Ovce v žinčici (Překl. Pál Száz)	36
„Dušička Jaroslava Haška má tě ráda” (László Polgár)	37
K narozeninám 85: Švejk a pán Ottó von Zachár (László Polgár)	40
Nová kniha: Ptákovina od Milana Kundery (László G. Kovács)	42
Z programů Maďarského institutu v Praze v r. 2022–2023	44
Recepty: Šumavské speciality (Překl. Eva Molnárová)	45
Vltava a první parníky (László Holka)	46
Dopis z Prahy: Clam–Gallasův palác otevřen Pražanům (Martina Fialková, překl. Eva Molnárová)	49
In memoriam: Anna Valentová, Miklós Duray, Karel Pala (Eva Molnárová)	52
In memoriam: ze spolku Bohemia	53
Naši přátelé doma, v Česku a na Slovensku v r. 2022–2023	56
O narození přátelství – Božena a Kazimír (Béla Havasi)	59
Z poštovní schránky redakce	62
Na vnitřních obáčkách: Emma S. Pesti a Pál Léphaft	64
Z výstavy Pále Léphafta v Praze	BIII

PŘÍLOHY:

České muzeum: Mapa Bohemie (Ottó Zachár)	
Tomáš Mazal: Moje Budapešť (Překl. László Polgár)	

Josef Lada: Jaroslav Hašek

str. 36.

Közérdekű címek, telefonszámok

A CSEH KÖZTÁRSASÁGBAN

Magyar Köztársaság Nagykövetsége

nagykövet: Baranyi András
Pod hradbami 17, 160 00 Praha 6
tel.: +420-220-317-200
fax: +420-233-322-104
e-mail: prague@mfa.gov.hu
<https://praga.mfa.gov.hu/>
<https://www.facebook.com/HunEmbassy.Prague/?ti=as>

Prágai Liszt Intézet

igazgató: Kassai Hajnal
Rytířská 25-27, 110 00 Praha 1
tel.: +420-224-222-424
fax: +420-224-213-746
e-mail: info@hunginst.cz
<https://culture.hu/hu/praha>

CSEHORSZÁGI MAGYAR SZERVEZETEK

Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége (CSMMSZ) Svaz Maďarů žijících v českých zemích

országos elnök: Rákóczi Anna
szervezőtitkár: Tarics Adrienn
K Botiči 409/2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-777-944-650
e-mail: csmmsz@volny.cz
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ Prágai Helyi Egyesülete

elnök: Szabó János
K Botiči 409/2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-775-986-357
e-mail: pragaialapszervezet@seznam.cz
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ Brünni Helyi Egyesülete

elnök: Fazekas Mónika
Radnická 8, 602 00 Brno
tel.: +420-602-763-784
e-mail: info@smbbrno.cz
www.smbbrno.cz/hu
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ

Karlovy Vary-i Helyi Egyesülete

elnök: Szabó László
Buchenwaldská 892/2, 360 05
Karlovy Vary – Rybáře
tel.: +420-730-548-265
e-mail: ladaszabo@seznam.cz
<https://www.madar-kv.eu/>
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ

Lovosicei Helyi Egyesülete

elnök: Pospíšilová Iveta
Školní 6, 410 02 Lovosice
tel.: +420-773-291-149
e-mail: lovosiceimagyarok@seznam.cz
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ

Ostravai Helyi Egyesülete

elnök: Jenei János
ul. 28. října 15,
702 00 Moravská Ostrava
tel.: +420-720-211-721,
+420-605-573-348
e-mail: a.nagy1@email.cz
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ Olmütz (Ostravához tartozó helyi csoport)

elnök: Nagy Sándor
Luka 123, 783 24 Slavětín
tel.: +420-777-805-384
e-mail: a.nagy1@email.cz
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ

Pilseni Helyi Egyesülete

elnök: Krivánek László
K Doubravě 7, 331 51 Kaznějov
tel.: +420-777-724-806
e-mail: ekokonsult@seznam.cz
<https://csmmsz.cz>

CSMMSZ

Teplicei Helyi Egyesülete

elnök: Vovesná Marie
Moskevská 3057/5, 434 01 Most
tel.: +420-602-885-802
e-mail: m.vovesna@seznam.cz
<https://csmmsz.cz>

Rákóczi Alapítvány –

A Csehországi Magyarok Kultúrájának és Művelődésének Fejlesztéséért

K Botiči 409/2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-602-843-523
e-mail: nadacerakoczi@seznam.cz

Iglice Egylet / Spolek Iglice

elnök: Staněk-Csoma Borbála
Poděbradská 550/117,
Praha 9, 19800
tel.: +420-608-405-209
e-mail: info@iglice.org
<https://www.iglice.org>

Közép-európai Tanulmányok

Tanszéke – Károly Egyetem Katedra středoevropských studií – FF UK

Celetná 20, 116 36 Praha 1
tel.: +420-224-491-410,
+420-221-619-727
e-mail: madarstina-l@ff.cuni.cz
<http://www.kses.ff.cuni.cz>

Ady Endre Diákkör (AED) – Prága

Jindřiřská 973/30, 110 00 Praha 1
e-mail: elnok@aed.cz
<http://www.aed.cz>

Kazinczy Ferenc Diákklub

(KAFEDIK) – Brno

Radnická 8, 602 00 Brno
Tel: +420-774-814-357
e-mail: kafedik@gmail.com

Görgy Artúr Társaság – Prága

elnök: Palágyi István György
Řež 45, 250 68 Řež
tel.: +420-775-193-912
e-mail: istvan.palagy1@email.cz

Csehországi Magyar Orvosi és Természettudományi Társaság (CSMOTT)

elnök: Doc. MUDr. Paluch Zoltán, PhD., MBA
elnökhelyettes: prof. RNDr. Máthi Krisztián, Ph.D., DrSc.
Na Kolejním Statku 373/5,
140 00 Praha 4 – Michle
tel.: +420-737-326-563
e-mail: mathis@met.mff.cuni.cz

Esterházy János Társulás az Emberi és Keresztény Értékekért (EJT)

elnök: PhDr. Kocsis László Attila
székhely: Kunínova 1723/9,
149 00 Praha 4
levelezési cím:
Vikova 1146/7, 140 00 Praha 4
tel.: +420-777-234-457
e-mail: esterhazyjanostarsulas.praga@gmail.com

Prágai Magyar Katolikus Plébánia

Belvárosi Szent Henrik-templom (Kostel sv. Jindřicha a Kunhuty) plébános: Balga Zoltán
Jindřiřská 30, 110 00 Praha 1
tel.: +420-734-688-656
e-mail: info@katolikus.cz
<https://katolikus.cz>

Prágai Magyar Református Missziói Gyülekezet

lelkész: Éles György
Klimentská ulice 18, 110 00 Praha 1
Kapucengő: Sál, 3. patro
e-mail: info@reformata.cz
<http://www.reformata.cz>

CSEHORSZÁGI MAGYAR SAJTÓ, RÁDIÓ

Prágai Tükör

főszerkesztő: Kokes János
K Botiči 2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-606-606-330
e-mail: KokesJanos@seznam.cz, csmmsz@volny.cz
<https://csmmsz.cz>

Brünni Magyar Futár

Brněnský maďarský kurýr

(kiadja a CSMMSZ Brünni Helyi Egyesülete)
Radnická 8, 602 00 Brno
tel.: +420-602-471-167
e-mail: info@mkic.cz
<https://www.mkic.cz>

IPAROS

cseh-magyar webáruház 2021 óta:
rendelés <https://www.iparos.cz/>
telefon: +420-733-166-440
Kézműipari termékek
Magyarországról!
Remeslné, ručně vyráběné dárky z Maďarska!

Hirdetési tarifáink:

1/1 oldal 50.000 Ft + ÁFA
1/2 oldal 25.000 Ft + ÁFA
1/4 oldal 20.000 Ft + ÁFA
1/8 oldal 15.000 Ft + ÁFA
A borítékon elhelyezett hirdetéseknel + 25% felárat számítunk fel.

A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁGBAN

Magyar Köztársaság Nagykövetsége

nagykövet: Dr. Balogh Csaba
2023-tól
Nad Lomom 28, 811 02 Bratislava
tel.: +421-252-442-961
e-mail: mission.pzs@mfa.gov.hu
<http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/SK/HU>

Pozsonyi Liszt Intézet

igazgató: Venyercsan Pál
Štefánikova 1., 811 06 Bratislava
tel.: +421-252-442-961
fax: +421-252-442-960
e-mail: hunginst@mfa.gov.hu
<https://culture.hu/hu/bratislava>

Český spolek v Košicích

(Kassai Cseh Egyesület)

elnök: Dagmar Takácsová
Stříbrný vítr – časopis
Hlavná 70, 040 01 Košice
tel/fax: +421-556-255-217
e-mail: ceskyspolek@gmail.com
<https://www.ceskyspolek.sk>

MAGYAR-ORSZÁGON

Cseh Köztársaság Nagykövetsége

nagykövet: Bial Tibor
1064 Budapest, Rózsa u. 61.
tel.: +36-1-462-5011
fax: +36-1-351-9189
e-mail: budapest@embassy.mzv.cz
<http://www.mzv.cz/budapest>

Cseh Centrum

igazgató: Adéla Gálová
(2020. októbertől)
1063 Budapest, Szeffü u. 4.
tel.: +36-1-462-5066
fax: +36-1-351-9188
e-mail: ccbudapest@czech.cz
<http://www.budapest.czechcentres.cz>

Szlovák Köztársaság

Nagykövetsége

nagykövet: Pavol Hamžík
1143 Budapest, Stefánia út 22–24.
tel.: +36-1-460-9010
fax: +36-1-460-9020
e-mail: emb.budapest@mzv.sk
<https://www.mzv.sk/web/budapest>

Szlovák Intézet

igazgató: Sipos Ildikó
1088 Budapest, Rákóczi út 15.
tel.: +36-1-327-4000
fax: +36-1-337-4008
e-mail: si.budapest@mzv.sk
<https://www.mzv.sk/web/sibudapest-hu>
<https://www.facebook.com/sibudapest>

Prágai Sörlovagrend Kulturális Egyesület

alapító: Kocsis Péter
Český Krumlov, Nové domovy 335/1
tel.: +36-20-286-2848
+420-728-571-792
e-mail: ezaz@volny.cz
<http://www.krumlove.hu>

MOTTÓ:

„...s léte értelmét sem abban látja, hogy egyiküket a másik ellen segítse, hanem hogy a kettő közt állva, tévhitétől szabadultan, nagyon szerény erővel és eredménnyel egyengesse a rokon szellemek esedékes találkozását s a ma is – anyyi baj, gyűlölet és félreértés után – egymás felé tapogatva nyúló kezek összefonását...”
Dobossy László

BOHEMIA BARÁTI KÖR

A cseh kultúra magyarországi barátainak egyesülete
www.bohemiabk.hu
e-mail: 93bohemiabk@gmail.com

Törzshely és székhely:

Bem Söröző, H-1027 Budapest, Bem József rkp. 49.
tel.: +36-1-212-5738

Egyesületi órák minden szerdán:

18 és 20 óra között a Bem Sörözőben

Postacím:

Bohemia Baráti Kör (Bem Söröző)
H-1027 Budapest, Bem József rkp. 49.

Elnökség (2016-tól, megerősítve 2023-ban):

Szabó Gábor (elnök)
H-2094 Nagykovácsi, Tinódi u. 8/a
tel.: +36-26-389-283, mobil: +36-30-930-3457
e-mail: szabo.gabor50@t-online.hu

Goldmann Ilona
H-1096 Budapest, Haller u. 68-70. X/43.
tel.: +36-1-215-9413 (o.), mobil: +36-20-363-9702
e-mail: ilonagoldmann@yahoo.com

Mudrák Gabriella
H-1201 Budapest, Berkenye stny. 5. VII/47.
mobil: +36-30-70-224-7465
e-mail: mudrakgabi@gmail.com

Polgár László
H-1203 Budapest, Bíró Mihály u. 20.
tel.: +36-1-505-9824 (mh.), mobil: +36-70-610-9797
e-mail: polgarlaszlo@digikabel.hu

Kaposvári Zdenka
1173 Budapest, Akácvirág u. 24. IV/13.
tel.: +36-20-252-3891
e-mail: z.kaposvari@hotmail.com

Vetula Eszter
H-1051 Budapest, Október 6. u. 16-18.
tel.: +36-1-269-3072, mobil: +36-20-598-4852
e-mail: vetulae@gmail.com

Felügyelő Bizottság

Zachár Ottó
H-1144 Budapest, Csertő u. 18. III/78.
tel.: +36-1-364-8070 (o.), mobil: +36-30-445-3169
e-mail: ottozachar512@gmail.com

Molnár Éva
H-1082 Budapest, Leonardo da Vinci u. 4-6. IX/64.
tel.: +36-1-334-3360 (o.), mobil: +36-30-627-5409
e-mail: molnarova111@gmail.com

Száva Kamilla
H-1133 Budapest, Kárpát u. 38. VIII/32.
tel.: +36-1-359-0397 (o.), mobil: +36-30-403-8682
e-mail: szavakamilla@t-online.hu

Bohemia

PRÁTELSKÝ KRUH - BARÁTI KÖR

tagtoborzó

– miért jó, ha belépsz a Bohemia Körbe? –

1. INGYEN JUTHATSZ ÚJSÁGUNK REMEK SZÁMAIHOZ
2. ELJÖHETSZ VELÜNK CSEHORSZÁGBA KIRÁNDULNI ÉS VÍZITÚRÁZNI
3. SZERDÁNKÉNT KELLEMES TÁRSASÁGBAN VELÜNK SÖRÖZHETSZ

Tagdíjunk 2023-ban is 3500 Ft,
diákoknak és nyugdíjasoknak 2500 Ft.

Csekk számlánk száma:

K&H BANK 10400205–02001478–00000000

1061 Budapest, Andrásy út 49.

Adószámunk: 18049866-1-41

Ízelítő 2023. évi programjainkból:

- TISZTÚJÍTÓ KÖZGYŰLÉS ✓
- A BOHEMIA BARÁTI KÖR 30. SZÜLINAPJA
- GYALOGTÚRÁK A ŠUMAVÁBAN
- VÍZITÚRA A LUŽNICÉN
- MUCHA-ÚT CSEH- és MORVAORSZÁGBAN
- BALKÁNI KÖRÚT
- CSEH KARÁCSONY

Bohemia

Časopis pro přátele české kultury v Maďarsku
Vychází s využitím dotace MZV České republiky

Vydává: Přátelský kruh Bohemia

Odpovědný vydavatel: Ottó Zachár, Gábor Szabó

Redaktoři: Eva Molnárová, László Polgár

Redakční kolegové: László G. Kovács, Ilona Takács (korektura)

Redakce: H-1082 Budapest, Leonardo da Vinci u. 4-6. IX/64.

e-mail: molnarova111@gmail.com; polgarlaszlo@digikabel.hu

Příprava pro tisk: Tandem Stúdió

Redakční uzávěrka: 5. března 2023

ISSN 1219-0500

Viz ještě v databáze: <https://epa.oszk.hu/Bohemia>

Vytiskněno v tiskárně Elektroproduct s. r. o., Budaörs

Na obálce: Litoměřice (rytina, Mauritius Vogten: Königreich Böhmen, 1712, Frankfurt und Leipzig)

Bohemia

Folyóirat a cseh kultúra barátainak

Megjelenik a Cseh Köztársaság Külügyminisztériumának támogatásával

Kiadja: a Bohemia Baráti Kör

Felelős kiadó: Zachár Ottó, Szabó Gábor

Szerkesztők: Molnár Éva, Polgár László

Munkatársak: G. Kovács László, Takács Ilona (korrektúra)

Szerkesztőség: H-1082 Budapest, Leonardo da Vinci u. 4-6. IX/64.

e-mail: molnarova111@gmail.com; polgarlaszlo@digikabel.hu

Tördelés és nyomdai előkészítés: Tandem Stúdió

Lapzártá: 2023. március 5.

ISSN 1219-0500

Lásd még: <https://epa.oszk.hu/Bohemia>

Nyomda: Elektroproduct Kft., Budaörs

A borítón: Litoměřice (metszet, Mauritius Vogten: Königreich Böhmen, 1712, Frankfurt und Leipzig)

Tagnévsor 2022

Aranyosmaróthy Vilmos
Aranyosné Tar Júlia
Arday Lajos, Dr.
Ari Ilona

B. Horváth Géza
Badik Adrienne, Dr.
Bakos István II.
Bakos Edit
Bakos Katalin
Balogh Gyuláné
Balogh Krisztina
Bara Zoltán
Bartus Miklósné
Bencés Emese
Bényi Eszter
Bite Mária, Dr.
Blazsekne

Horváth Zsuzsanna
Bodnár Sándor
Bolevác Csaba
Bordás Anna
Botka Zoltánné

Böhm Géza
Csapó Edina
Csárdi László
Csikós Tünde
Csíkszenthy Júlia
Csoma Zsigmondné
Csomós Balázs
Csóri Erzsébet
Csöngé Ferenc
Csöngéné Fazekas Mária
Csörgő Lajosné

Diószegi Olga
Dobi Miklós
Dobi Miklósné
Dobozy Borbála

Engloner Attila, Dr.
Érdi Péter
Ertl Oliver
Féja Júlia
Fekecs Károly

Fenyőné
Klemm Magdolna, Dr.
Ferenczi Istvánné
Fuszek Léda
Fuszek Lili
Fuszek Máté
Fuszek Péter, Dr.
Fügediné Csóri Ágnes
Fülöp Istvánné †

Gaál Rita
Gazsy Csaba
Gergics Anna
Giczzy Kálmán
Goldmann Jánosné
Gottwald László, Dr.
Gottwaldné Károlyi Mária
Görbicz Lászlóné
Gyurkó Györgyné

Hack András
Hagymásy András
Hajdú Ágnes, Dr.

Hámory Endréné
Havasi Béla
Házi Ferencné
Heé Veronika, Dr.
Hegedűs István
Hegedűs Istvánné
Hegedűs Judit
Heiner Lajos, Dr.
Hidasi Judit, Dr.
Hídvégi Izabella
Honti István
Horváth Judit
Horváthné Dr. Barancsi Éva
Hrabéczy Klára

Ipach Ildikó
Iványi Emőke, Dr.

Jähner Zoltán
Jakab Anna, Dr.
Jankovics Józsefné
Jánoska Péter
Jánossy Vera
Jávor Mátyásné Zsuzsa
Jónás Gábor
Juhász Ildikó

Kádár Péter, Dr.
Kádár Zsófia
Kalapos Krisztián
Kálmánchelyi Istvánné
Kaposvári Sándor
Kaposvári Zdenka
Katona Lucia, Dr.
Kecskés László
Kecskés Lászlóné
Kékesiné Arany Mária
Kincses Katalin
Kirchknopf György
Kis-Benedek Beáta
Kiska Oszkár
Kiss Gyöngyi
Kiss Juliánna
Kiss Sándor, Dr.
Kocsis Róbert
Kocsis Róbertné
Kovács Dénes †
Kovács Sándor
Kövesi Gábor
Kristóné Boros Olga
Kuharik László
Kulcsár Sándor
Kun Lászlóné Márta
Kutasi Zoltánné Zsuzsa
Kúti Ferenc, ifj.

Láng Péter
László Tamásné
Laukó Anna

Forrás:
Secesní móda, Praha,
nakl. Eon, 2012

Leéb György
Lékai Vilma
Lengyel Éva
Liener Katalin

Maczák Pál, ifj.
Madarász Vladimírné
Majtényi Edit
Mátéka László
Mautner Miklós
Méhes László Mátyás
Ménesi Edit Irén
Menyhárt Ildikó
Mérő György
Mérőné Nótás Erika
Metlágel Krisztina
Molnár Éva
Molnár György
Mótusz Antalné
Mudrák Gabriella
Muszka Erzsébet, Dr.
Nagy Irén

Nagy Tamás
Nagy Tiborné, Dr.
Németh István
Németh Miklós, Dr.

Orbán Csilla
Oswald Lórántné
Osztheimer Józsefné
Pádár Éva
Pádi Éva, Dr.
Patak Károlyné
Péter János
Péter Jánosné
Pető Katalin
Petz-Stifter Mária, Dr.
Pichler Klára

Pleszel Sándor
Polgár László
Provaznik Tibor

Rácz Anna Katalin
Radicsné Varga Zsuzsa
Radnai Károly
Radványi Lászlóné
Rátz Péterné
Reichart István, Dr.
Reményi Krisztina
Resch Gyula
Ress Imre
Romhányi András
Saligáné Bózsik Anna

Sárosi Imréné Mari
Sebestény, Franz A.
Simó Mária
Simonné Csepregi Zsuzsa

Szabó Gábor
Szabó Gáborné Mária
Szabó Péter
Szabó Péterné Ilona Mária
Szalay Gábor
Szántó György
Szathmári Ágnes
Száva Kamilla
Szilágyi Béla
Szilágyi Béláné
Szilágyi Zsuzsanna
Szűcs Gábor

Tahin Gyula
Tahyné Borbély Julianna
Takács Ilona
Tóth Ágnes Mária
Tóth Anna Mária
Tóth Gitta
Tóthné Pesthy Katalin
Tőke Anna, Dr.
Tőke Mária
Traj Ferenc
Tuscher Tünde

V. Detre Zsuzsanna
Vadász Magda
Várady Mária
Várbíró György
Varga Katalin
Vásári Lajos
Venczel István
Venczel Istvánné
Vendl Szilvia
Vennes Emmy
Vetula Eszter
Vnuk Miloš

Wehofer Rezső
Weichné Csikós Éva
Widengard-Réber Krisztina

Zachár Ottó
Zöldné Szabó Klára
Zsömbölyi Péter

**2022-ben összesen
211 fő fizetett tagdíjat.
Köszönjük!**

Köszönetnyilvánítás

A Bohemia Baráti Kör a 2021. évi SZJA 1%-os felajánlásai alapján 2022-ben 209 812 forint támogatásban részesült, amiért hálás köszönetet mondunk tagjainknak és támogatóinknak!
Az összeget továbbra is működési költségekre fordítjuk!
A Bohemia BK grémiuma

Ami volt... 2022

2022. január 19. – Vetítés beszámoló a 2021. évi Óriáshegységben teljesített Bohemia-túráról Szabó Gábor előadásában és Aranyosmaróthy Vilmos felvételeiből a Bem sörözőben.

2022. február 2. – Bohemia-látogatás az Országos Levéltárban Kovács Zsuzsanna és Miklós Dániel munkatársak vezetésével az épület, cseh vonatkozású irat-émlékek és a Nemzet emlékezete című kiállítás megtekintésére.

Egy sörmesternek készülő segédvándorlevele

2022. február 8. – Bohemiás különséta Gyulai Líviusz grafikusművész barátunk VALÓRA VÁLT KÉPZELET című emlék-kiállításán, mely 2021. december 8-tól 2022. február 20-ig volt látogatható a Múcsarnokban.

2022. február 23. – Közép-Európai történelmi kaleidoszkóp kezdetektől napjainkig – Zachár Ottó barátunk 2019–2020. évi előadás-sorozatának összefoglaló, térképezett befejező része a Bem Sörözőben.

2022. március 3. – Hrabaliáda a Bohemia BK és a Cseh Centrum szervezésében, Tomáš Mazal író és Václav Špaňal képzőművész, prágai vendégeink főszereplésével, akik VIA HRABAL 2022 című multimediális filmjüket mutatták be magyar nézőknek összeállítva, Hrabal saját szavaival kommentálva, Halász András barátunk hangján. G. Kovács László műsorvezető barátunk kérdéseire elárulták, hogy kezdődött életre szóló barátságuk az íróval, hogyan folytatják emlékének megőrzését, hogy került elő a hagyatékából az a Hrabal-töredék, amelynek első külföldi bemutatójára („világpremierjére”) gyűltünk össze, s mely *B. Hrabal: Csak és csakis a verőfényes napokra emlékezem* címmel jelent meg most magyarul. Az előadás kiegészült a hazai ki-

adás minitörténetével Molnár Évától, a fordítótól, a könyvecske kedvezményes vásárával, kötetlen hangulatú dedikálással, kiváló nymburki sörrel a hazai Hrabal Sörözőtől és pogácsaalátétekkel a Ferdinánd Sörözőből, sőt Goldmann Ilona barátunk 2022. december 3. óta kiállított festményeinek csodálgatásával. (Bővebben lásd még: *Bohemia, 2021–2022. 1–4. sz. 34–37. oldal!*)

2022. március 5. – Jakab Anikó barátunk első önálló festészeti kiállítása nyílt meg Solymáron, az Apáczai Csere János Művelődési Házban, és az év folyamán számos más önálló és csoportos tárlatáról kaptunk hírt. (Lásd még: 56. oldal!)

2022. március 23. – A Bohemia Baráti Kör évi rendes közgyűlése: a 2021. évi beszámolók és a 2022. évi tervek jóváhagyása a Bem Sörözőben.

2022. április 9. – A Bagaméri család szervezte téltemető-tavaszköszöntő KISZE-túrán az eső által megkímélt bátraké volt a szerencse. A Kiszé-boszi is tűzre vettetett.

2022. április 20. – Bevezetés Švejk-anabázisába – Zachár Ottó előzetes előadása Jaroslav Hašek íróról az őszi kiránduláshoz, a Bem Sörözőben.

2022. április 25. – Megjelent a 2021–2022. évi Bohemia-évkönyvünk, mely elérhető az OSZK EPA (Elektronikus Periodika) adatbázisában is! Lásd még: <https://epa.oszk.hu/Bohemia>

2022. május 12. – A pandémia miatt 2020-ban elmaradt látogatás pótlása a Zwack Múzeumban.

Kóstoló és üdvözlő lap Zwackéknál

2022. május 18. – Látogatás a Soroksári Botanikus Kertben Mudrák Gabi barátunkkal.

2022. május 19. – Czirok Mari barátunk vezette csillaghegyi séták 4., befejező ráadás-sétája az óbudai Selyemgombolyító körül (Hercules villa, Cella trichora).

2022. május 20. – Emlékezés Gyulai Líviusz, grafikusművész barátunkra a lakóhelye, Pestújhely és Újpalota határán lévő Boldog Salkaházi Sára-temp-lomban.

2022. május 22. – Weszely György barátunk szervezte kis-balatoni evezéstúrához Fekete István író (Diás) szigetére válogatott bohemiás vízitúras csapat is csatlakozott.

A kenuban és a csapatban balról a negyedik: Weszely Gyuri

2022. június 1. – A Bohemia BK 29. születésnapja a Bem Sörözőben.

2022. június 14. – Bohemia-kiruccanás Zircre, melynek csipetnyi cseh vonatkozása volt a Prágában élt és alkotott *Bér Júlia* (1911–2012) festőnő, Zirc első díszpolgára emlékszobájának meglátogatása *Szűcs István* tanár úr kíséretében. Majd *Kirmer Anna* múzeológus szakavatott kalauzolásával a Reguly Múzeum remek állandó kiállítása következett, mely a névadó *Reguly Antal* (1819–1858) antropológus és nyelvész, az oroszországi finnugor népek kutatója élete és munkássága köré terveződött, lenyűgözően ötletes megoldásokkal és interaktív szemléltetéssel, s mint megtudtuk, *Ruttkay Eszter*, korábbi igazgató munkájának eredményeként. A Regulyversum a 2022. ÉV KIÁLLÍTÁSA címet is elnyerte! A programot a zirci Ciszterci Apátság műemlékkönyvtára, a Bazilika, az újonnan megnyílt Királyterem és Vöröstorony láthatása zárta.

Az uráli nyelvcsalád szemléltetése a Reguly-univerzumban

Kirmer Anna múzeológussal (jobbra) a múzeum udvarán

Bér Júlia emlékszobájában Szűcs István tanár úr emlékezik

2022. július 14. – *Gyulai Líviusz* grafikusművész barátunk **IDŐUTAZÁSOK** című emlékkiállítása a Szolnoki Galériában október 2-ig. De Ronch kapitány és a Komisz kölyök figurája:

2022. július 29. – Brnóban *Jiří Králík* szervezésében a magyar UNESCO-világörökségek vándorkiállítása a Löw-Beer villában átadta helyét a hasonló svéd kiállításnak, és ebből az alkalomból *Jaroslav Šonkský* svéd/cseh hegedűművész és *Dobozy Borbála* csembalóművész barátaink adtak koncertet ugyanott. A Bohemia kört *molnárová* képviselte. (Lásd még: 57. oldal!)

2022. augusztus 8–15. – Két év kihagyás után újra vizitúra a Moldván *Szabó Gábor* barátunkkal, miután a fő szervező, *Zachár Ottó* barátunk utolsó pillanatban Covid-fertőzés miatt „kihullott”. Némi bonyodalommal a túra

mégis teljesült: viszonylag jó időjárásal, a kelletténél kevesebb vízzel a mederben, 1-1 gát átalakulása miatti meg-
lepetéssel, sok vízre telepített mojitó-
megállóval, több önálló kalandozással.
Bravó a bátraknak!

Egy, csak egy legény van a gáton...

2022. augusztus 25–29. – A Strakonicei Nemzetközi Dudásfesztivál ismét magyar dudásokkal és bohemiásokkal zajlott! (Lásd még: 26. oldal!)

2022. szeptember 4–10. – Švejk anabázisa – „Alázatosan jelentem, már megint itt vagyok!” – jelentette a derék katona, akinek nyomát – ha nem is gyalog és vonattal, de busszal – végig követte egy 50 fős csapat Táborból České Budějovicéig, sőt Prágába is „elugrott” a szülőatyja, *Jaroslav Hašek* szülőházához, lovasszobrához és 1-2 kocsmájába. Mindezt *Zachár Ottó* barátunk remek szervezésében, vezetésével, aki ráadásul „obsitos” K.u.K. katonának beöltözve kiváló és élvezetes kiselőadásokban idézte fel az író, illetve Švejk halhatatlan alakját, a környéket, s mindehhez számtalan sör élvezetes kortyolgatása sem hiányzott. Sokak vágya teljesülhetett, köszönet a szervezőnek és a lelkes csapat érdeklődésének. A keretet fogadtatásul a tábori Pouličníci trió (*Karel Daňhel, Alena Němcová, Marcel Kříž*) városi és korabeli „nótái” szolgáltatották élő meg-
lepetésként, búcsúzóul pedig az 1957-

es cseh fim vetítése. Egyedi, Švejk pólóban pompázhatott a csapat. Emlékeztetőül az anabázis állomásai: Tábor–Milevsko–Květov–Vráž–Malečice /Malčín–(Čížová)–Sedlec–Horažďovice–Radomyšl–Putim–Štěken–Strakonice–Volyně–(Dub)–Vodňany–Protivín–Putim–Písek–České Budějovice.

A tábori Pouličníci trió

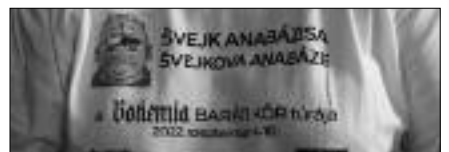
*Pavel Břicháček régésszel Milevskóban
Anabázis-kutatóink Švejkkel Písekben*

Švejk találkozósa Písekben

Érkezés České Budějovicébe

2022. szeptember 23. – Bohemia-kiadvány Szolnokra *Gyulai Líviusz* grafikusművész barátunk júliusban nyílt IDŐUTAZÁSOK című tárlatának, valamint *Kolozsi Sándor*: Český Krumlov című fotókiállításának megtekintése a Damjanich János Múzeumban.

2022. október 5. – Állatkerti séta *Mudrák Gabival*.

2022. október 19. – Látogatás *Kotász Károly* (1872–1941) festőművész kiállítására – születésének 150. évfordulója alkalmából – *Hódos Mária* barátunk rendezésében és tárlatvezetésével az Erdős Renée Házban.

*Hódos Mari (jobbra)
Kotász Károlyról mesél*

2022. október 21. – *Gyulai Líviusz* grafikusművész barátunk AZ IDŐ BÜVÖLETÉBEN című újabb emlékkiállítását a főtéri Vörösmarty Művelődési Házban. A megnyitó közreműködői között voltak: *Palásti Béla*, *Vennes Emmy*, *Dr. Feledy Balázs*, *Berecz András* barátunk.

2022. november 4. – Vezetett Bohemia-látogatás az új Pénzmúzeumban.

Száva Kamillával a Pénzmúzeumban

2022. november 7. – *Tahin Gyula* barátunk fotókiállítása a Galéria 12 kiállítóhelyen és kávézóban. Ugyanabban az időben még a Folyamat Társaság október 19-én nyílt kiállításán a FUGA Budapest Építészeti Központban is szerepeltek képei.

2022. november 27. – *Molnárová* 29. (szabadtéri) szalonja az Orczy-kertben.

2022. december 5. – *Zachár Ottó* barátunk 85. születésnapjának Mikulás-napi ünneplése a Bem Sörözőben és a Bohemia folyóirat különkiadásának, azaz 2022/5. számának megjelenése

Zachár Ottó Cseh kisvárosok című rovatának írásával. Egy „igazi” Mikulás is betoppant, sőt Švejk sem hiányzott! (Lásd még: 40–41. oldal!)

2022. december 14. – A Bohemia-karácsony két évi Orczy-kerti vendégeskedés után visszatért a Bem Sörözőbe.

AMI LESZ...

A 2023. ÉVI TERVEKBŐL

2023. január 16. – Vezetéssel látogatás nyugdíjasoknak a budapesti Rumbach-zsinagógában.

2023. január 25. – *Tahin Gyula* fotóművész barátunk vetítéses úti beszámolója Etiópiáról a Bem Sörözőben.

2022. március 1. – *Zachár Ottó* barátunk vetítéses kiselőadása cseh kisvárosokról, fejlődésük sajátosságairól és egy eltűnt, kuriózum példájáról: Most városáról, illetve Bohemia folyóiratunk 2022. decemberi különkiadásának „keresztelője” dedikálással és frissítővel a Ferdinánd Sörháztól, a Cseh Centrumban. (Lásd még: 30. oldal!)

2023. március 22. – A 2023. évi rendes, illetve (5 év elteltével) tisztújító KÖZGYŰLÉS. Napirendje: beszámoló, jelölő biz. javaslata az Elnökség + FB tagjaira, illetve megválasztásuk újabb 5 évre, 2023. évi tervek jóváhagyása a Bem Sörözőben.

2023. április–május – A Soroksári víz-tisztító ipari látványosság vagy a komáromi Csillagerőd megtekintése.

2023. június 3., szombat – A BOHEMIA BK 30. JUBILEUMI SZÜLINAPJA! Műsoros, zenés-táncos, tombolás, játékos ünneplés büfével a Dover Házban. Helyszín: 1075 Budapest, Király u. 9.

2023. június első fele – Egy napos vidéki kirándulás az évek óta tervbe vett hazai helyszínek valamelyikébe.

2023. július 9–16. – Kirándulások, gyalogtúrák a dél-csehországi Šumava-hegységben *Szabó Gábor* barátunkkal. Utazás: bérelt autóbusszal kellő létszám esetén. *Jelentkezés Szabó Gábornál*: szabog50@gmail.com; tel.: +36-30-930-3457.

2023. július 29–augusztus 4. – Vízitúra a Lužnice folyón *Szabó Gábor* barátunkkal. Utazás: bérelt autóbusszal. *Szállás*: Kemp Karavánky, Jiráskova 407/2, 392 01 Soběslav. <https://karavankyemp.cz/> *Jelentkezés Szabó Gábornál*: szabog50@gmail.com; tel.: +36-30-930-3457.

2023. augusztus 23–29. – *Alfons Mucha* nyomában Dél-Morvaországtól Prágán keresztül Nyugat-Csehországig *Zachár Ottó* és *Molnár Éva* barátainkkal. Utazás: bérelt autóbusszal. *Szállás*: Brno és Prága. *Jelentkezés Zachár Ottónál*: ottozachar512@gmail.com; tel.: +36-30-445-3169.

2023. szeptember 9–24. – Balkáni körút (Románia, Bulgária, Törökország) *Zachár Ottó* barátunkkal. Utazás: bérelt autóbusszal. *Tervezett útvonal*: Bp.–Tulcea–Duna-delta–Mamaia–Várna–Aranyhomok–Napospart–Neszébar–Burgasz–Szozopol–Isztambul–Rodostó–Szófia–Rilai kolostor–Svatá Helena falva–Belgrád–Bp. *Jelentkezés Zachár Ottónál*: ottozachar512@gmail.com; tel.: +36-30-445-3169.

2023. október 10. – Budapesti állatkerti séta *Mudrák Gabi* barátunkkal.

2023. november – Kulturális program.

2023. december 13. – Bohemia-karácsony a Bem Sörözőben.

A tervek szerint folytatódnak *Szabó Gábor* és *Mátéka László* barátaink hazai gyalogtúrái a Kinizsi–Kilátópont és a Zöldpont TE-hez csatlakozva.

A részleteket lásd a www.bohemiabk.hu honlapon és rendszeres e-mailes Hírleveleinkben!

*Összeállította: Molnár Éva
Fotó: Aranyosmaróthy Vilmos,
Mudrák Gabi, Pethő Katica,
Tóth Gitta, Zachár Ottó*

2022. január 2. – New Yorkban 2021. december 31-én Covid-fertőzésben elhunyt *Juraj Filas*, szlovák származású cseh zeneszerző, a XX. század végének egyik legjelentősebb cseh komponistája. 1955-ben Kassán született, az 1970-es évektől Prágában élt. 1959 óta ő volt az első zeneszerző, akinek műveit még életében előadták a híres New York-i Carnegie Hallban, az utóbbi 15 évben összesen hat alkalommal. Több mint 100 művet komponált – köztük egy operát Jane Eyre-ről, melyet 2018-ban a miskolci Bartók Plusz Operafesztivál versenyére írt.

(Fotó: <https://operaphilus.cz/>)

2022. január 9. – Prágában ezrek tüntettek az idősek és egyes foglalkozások művelői számára kötelező, koronavírus elleni védőoltás ellen. Február 1-jén a pandémia-törvény ellen tüntetők és a rendőrség között összetűzésekre is sor került.

2022. január 12. – *Petr Fiala*, a 2021. évi választások után megbízott új miniszterelnök Prágában ismertette koalíciós kormánya programját és bizalmat kért számára a képviselőháztól. Az alsóház 13-án megadta a bizalmat az új kormánynak. (Lásd még: *Bohemia*, 2021–2022, 1–4. sz., 20. oldal!)

2022. január 26. – A cseh kormány döntése értelmében Csehország mintegy 4000 ágyülövedéket ajándékoz Ukrajnának 37 millió korona (544 millió forint) értékben.

2022. január 26. – *Michal Voráček* cseh vállalkozó Blueberg Media csoportjának tulajdonába került a TA3 szlovák kereskedelmi hírtélevízió, amelyet addig *Ivan Kmotřík* szlovák vállalkozó Grafobal nevű pénzügyi csoportja birtokolt.

2022. január 31. – A Cseh Statisztikai Hivatal (ČSÚ) 2021. évi népszámlálási adatai szerint Csehország összlakossága 10 524 167 fő. Az első kimutatások alapján a népszámláláson 8472 állampolgár vallotta magát magyarnak, és 2798 személy jelölte meg a magyart mint második nemzetiséget. Szlovákiában a 2021-

ben tartott népszámláláson az első adatok szerint 456 ezren vallották magukat magyar nemzetiségűnek. Ebből 422 ezren első, 34 ezren második nemzetiségként jelölték meg a magyart.

2022. január 31. – Kilencvenhárom évesen Prágában elhunyt *Radko Pytlík* cseh író, irodalomtudós, *Jaroslav Hašek* (1883–1823) munkásságának egyik legjelentősebb szakértője. *Megemlékezésünket lásd: Bohemia*, 2021–2022, 1–4. sz. 48–49. oldal!)

2022. február 1. – A Cseh Statisztikai Hivatal becslése szerint Csehországban 2021-ben 3,3 százalékkal nőtt a bruttó hazai termék (GDP), míg egy évvel korábban 5,8 százalékkal csökkent.

2022. február 2. – A legfelsőbb cseh igazgatási bíróság hatályon kívül helyezte azt a kormányrendeletet, miszerint a vendéglőket csak a beoltottak vagy a Covid-19-en átesettek látogathatják.

2022. február 3. – Csehország és Lengyelország kormányfője megállapodott a határ menti Turów lignitbánya üzemeltetésében, amely feszültséget okozott a két ország viszonyában. 4-én Csehország visszavonta az Európai Bíróságon Lengyelország elleni keresetét a bánya okozta környezeti károk ügyében. (Lásd még: *2022. február 8.*)

2022. február 5. – *Bohumil Hrabal* író halálának 25. évfordulója alkalmából először tekinthette meg a nyilvánosság az író kerskói hétfégi házát, amelyet a Közép-csehországi Kerület nem sokkal korábban megvásárolt, hogy emlékhelyet hozzon létre benne 2024-re. (Lásd még: *Bohemia*, 2021–2022. 1–4. sz., 34–35. oldal!)

2022. február 6. – A visegrádi országok határrendészeti együttműködésének részeként újabb, negyventagú cseh rendőri kontingens kezdte meg a szolgálatot a magyar–serb határon.

2022. február 8. – A Cseh Statisztikai Hivatal közlése szerint Csehországban 2021-ben 4,5 százalékkal nőtt a kiskereskedelmi forgalom.

2022. február 8. – Az Európai Bizottság arról tájékoztatta Lengyelországot, hogy az ország számára kifizetendő uniós forrásokból vonja le azt a bírságot, amelyet az Európai Unió Bírósága szabott ki rá, mivel Varsó nem tett időben eleget a Turów bánya ügyében hozott határozatában foglaltaknak.

2022. február 9. – A Cseh Statisztikai Hivatal szerint 2021-ben Csehországban 11,4 millió turista fordult meg a kereskedelmi szálláshelyeken, 5,2 százalékkal több, mint 2020-ban, de csak fele annyi, mint 2019-ben.

2022. február 9. – Az új cseh kormány mintegy 280 milliárd koronás hiánnyal jóváhagyta a 2022-es évi költségvetés tervét, melyet képviselőházi elfogadása után *Miloš Zeman* elnök március 15-én aláírt.

2022. február 12. – A csehországi ANO mozgalom tisztújító közgyűlésén továbbra is *Andrej Babiš*, volt miniszterelnök maradt az ellenzéki tömörülés vezetője.

2022. február 16. – A cseh kormány úgy döntött, hogy a 2021. évi magas infláció miatt, 2022. júniustól 8,2 százalékos rendkívüli nyugdíjmelésre kerül sor Csehországban.

2022. február 17–május 8. – *Jaroslav Róna* neves szobrász és festő Architektónok és gépek című kiállítása a DOX kortársművészeti galériában.

(Fotó: <https://cs.isabart.org/person/1650>)

Jaroslav Róna: *Templom*

(Fotó: © Jaroslav Róna archívuma)

Jaroslav Róna *Architektonok és gépek* című kiállításából

2022. február 24. – Vezető cseh politikusok elfogadhatatlan és megbocsáthatatlan agresszióknak minősítették az Ukrajna elleni február 24-i orosz támadást.

2022. február 24. – Csehország, Lettország és Litvánia felfüggesztette a vízumok kiadását orosz állampolgároknak, Japán és Ausztrália pedig további szankciókat vetett ki Oroszországra az Ukrajna elleni támadása miatt. Csehország 25-én a kijevi nagykövetségének ideiglenes bezárása után a lvivi (leMBERGI) konzulátusát is bezárta. Április 13-án Csehország újra megnyitotta Kijevben a nagykövetségét.

2022. február 26. – A cseh kormány úgy döntött, hogy Csehország újabb fegyvereket és lőszert adományoz Ukrajnának, később is újabb fegyverszállítmányok küldését határozta el. Oroszország pedig bejelentette, hogy kitiltja légtéréből a lengyel, a bolgár, és a cseh légitársaságokat.

2022. február 26–március 20. – *František Kupka–Alfons Mucha* egyedülálló közös kiállítása a prágai Adolf Loos Apartment and Gallery rendezésében az Expo 58 ART újonnan nyílt kiállítótermében, az 1936-os párizsi kiállítás után. Magányújtványokból több mint 80 alkotást láthatott a közönség a két világhírű festőművésztől, némelyiket először.

Alfons Mucha: *Augustus* (1899)

2022. február 27. – Tízezrek tüntettek Prágában Ukrajna mellett és az országban zajló orosz hadműveletek ellen.

2022. február 28. – A cseh jegybank elindította a Sberbank CZ (a Sberbank leányvállalata) engedélyének visszavonását.

2022. február – Megjelent a hír, hogy a többségi tulajdonos Carlsberggel a háttérben május végétől bezár a 220 éve üzemelő Žateci Sörgyár. Az év végétől egy átalakult, kisüzemi sörfözde vette át a helyét.

2022. április 20. – Prágában, 99 éves korában elhunyt *Antonín Kachlík* filmrendező, aki 21 filmet forgatott, köztük a *Bajaja herceg* című mesefilmet, melyet 1971-ben a Velencei Filmfesztiválon is díjaztak. A csehek körében emlékezetes a *Jaroslav Hašek* utolsó éveiről írt tragikomikus, de nem realizált irodalmi forgatókönyve: *Hogy született meg Švejk és halt meg Hašek* (Jak se narodil Švejk a zemřel Hašek, 2003) címmel, melyben abból az elméletből indult ki, hogy Hašeket orosz fehérgárdisták ölték meg. *Richard Hašek*, az író unokája így búcsúzott tőle a Facebookon: *Navzdory době, avšak ve službách času. Sbohem a s úctou. R. H. (Lásd még: 24. oldal!)*

2022. március 1. – A cseh PPF befektetői csoport tulajdonában álló Telenor Magyarország Zrt. mobiltársaság Yettel Magyarország Zrt. néven működik tovább hivatalosan. Az új márkanévvel a magyar mellett a szerb és bolgár piacokon kívánnak megjeleníteni. (Lásd még: 2022. október 5.)

2022. március 3. – A cseh kormány szükségállapotot hirdetett Csehországban, hogy felgyorsítsa és egyszerűbbé tegye az ukrán menekültek befogadását. 29-én a cseh képviselőház a kormány javaslatára két hónappal, május végéig, május 25-én pedig a kormány június végéig meghosszabbította a szükségállapotot.

2022. március 3. – A cseh kormány döntése értelmében Csehország megszünteti tagságát a Nemzetközi Beruházási Bankban, valamint a Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Bankban (IBEC). Április 7-én a kormány döntését a képviselőház után a parlamenti felsőház, a szenátus is jóváhagyta.

2022. március 3. – *Miloš Zeman* cseh államfő és *Petr Fiala* kormányfő a Lány kastélyban megállapodtak, hogy büntetlenséggel számolhatnak azok a cseh állampolgárok, akik Ukrajnában bekapcsolódnának az országba behatoló oroszok ellen.

2022. március 7. – A Cseh Statisztikai Hivatal jelentése szerint Csehországban 2021-ben 37 839 korona (567 585 forint) volt a havi átlagkereset, éves szinten 6,1 százalékkal több, mint 2020-ban.

2022. március 7. – Az Ukrajnával való cseh szolidaritás kinyilvánítására ukrán zászlókat vontak fel a prágai Hradzsínban, a cseh köztársasági elnökök székhelyén.

2022. március 14. – A cseh kormány intézkedése nyomán Csehországban ettől kezdve már csak a tömegközlekedési eszközökön, az egészségügyi és a szociális intézetekben kötelező a maszk-viselés. Április 14-én Csehországban két év után megszűnt a koronavírusos járvány miatt kötelező FFP2-es maszkviselés a tömegközlekedési eszközökön.

2022. március 15. – A Cseh Energetikai Művek (ČEZ) 9,9 milliárd koronás (154,44 milliárd forint) adózott nyereséggel zárta a 2021. évet, 81 százalékkal többel, mint 2020-ban.

2022. március 15. – *Zuzana Čaputová*, szlovák köztársasági elnök köszöntő beszédet intézett magyar honfitársaihoz a március 15-i nemzeti ünnepük alkalmából.

Zuzana Čaputová, szlovák köztársasági elnök március 15-i köszöntő beszéde magyar honfitársaihoz:

„Magyar nemzetiségű polgártársaink legfontosabb nemzeti ünnepüket, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc évfordulóját ünneplik ma.

1848. március 15-éről a nagy magyar író, a komáromi születésű Jókai Mór a következőt írta: „Tartsátok tiszteletben e napot, melyen a nép szava először megszólalt!”

A magyarok és szlovákok azokban az időkben eltérő helyzetekből kiindulva és eltérő utakon indultak el a szabadság felé, ezért a szlovák és a magyar történelmi tudat is különbözőképpen értékeli a korabeli eseményeket.

Egyaránt felsorakozunk azonban azok mellett az alapvető értékek mellett, amelyekért elődeink harcoltak. A forradalom olyan demokratikus követelése, mint a sajtószabadság és a törvény előtti egyenlőség közös haladó öröksége nemzeteinknek.

A szabadság és demokrácia utáni vágy a XX. században is történelmünk hajtóereje maradt. A magyarok és szlovákok tragikus pillanatokat éltek át 1956-ban és 1968-ban, amikor a szabadságért a diktatúrával szemben vívott küzdelmüket a nyers erőszak tiporta el. Együtt éltük meg a szabadság eljövételét és a vasfüggöny ledőlését 1989-ben. A szlovákiai magyar közösség fontos, sőt mi több kulcsszerepet játszott akkor is, amikor az európai uniós jövőnk volt a tét.

Március 15-e üzenete ma, amikor közvetlen szomszédságunkban háború zajlik, is aktuális. Az ukrán állam és lakossága elleni orosz agresszió brutális reakció Ukrajna népeinek azon legitím törekvésére, hogy szabadon dönthessenek hazájuk sorsáról.

A történelem és keleti szomszédunk friss

tapasztalatai arra figyelmeztetnek bennünket, hogy a szabadság és a demokrácia nem állandó és örökké tartó értékek. Egy és háromnegyed évszázaddal 1848 forradalmi évét követően is olyan helyzet teremthető, hogy küzdenünk kell értük. Mint ahogy szükségszerű ezen értékek állandó védelme és erősítése.

Ezért azt kívánom, hogy az olyan napok, mint a mai is, lehetőséget teremtsenek arra, hogy megtaláljuk azt, ami összeköt bennünket. Magyar nemzetiségű polgártársainknak és a magyaroknak, éljenek bárhol a világban, szép és méltóságteljes ünnepet kívánok.”

2022. március 16. – A 10,7 milliós Csehországban sajtóhír szerint 2022. február végén, az Ukrajna elleni orosz támadás kezdetén, a menekült-hullám megindulása előtt, összesen 714 529 külföldi állampolgár dolgozott.

2022. március 16. – Egy cseh állatkertben született kelet-afrikai keskenyszájú orrszarvú a Kijev nevet kapta tiszteletadásul az orosz háborús agresszióknak ellenálló Ukrajna fővárosa előtt.

2022. március 20. – Prágában átadták az Adalbertinumnak nevezett magyar egyházi diákokthont, amelyet *Balga Zoltán*, prágai magyar katolikus plébános kezdeményezésére a Szent Henrik- és Kuni-gunda-templom plébániájának tetőterében alakították ki a magyar állam és a Magyar Katolikus Püspöki Kar anyagi támogatásával. A felszentelés előtti szentmisét *Dominik Duka* bíboros, prágai érsek, Csehország primása és *Udvardy György*, veszprémi érsek, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnökhelyettese celebrálta.

2022. március 21. – A prágai államügyészség újra vádat emelt *Andrej Babiš* volt kormányfő, az ellenzéki ANO mozgalom elnöke és egykori tanácsadója, *Jana Mayerová* ellen a Gólyafészek-ügyben. Szeptember 12-én megkezdődött *Andrej Babiš* volt cseh miniszterelnök pere Prágában. (Az ügyről lásd: *Bohemia*, 2020–2021., 1–4. sz. 14. oldal!)

2022. március 22. – A Skoda Auto cseh autógyár az eladott gépkocsik számának csökkenése ellenére is 2021-ben 48 százalékkal 22,41 milliárd koronára (347,355 milliárd forint) növelte adózás előtti nyereségét.

2022. március 22. – Az orosz–ukrajnai háború miatt a prágai Cseh Nemzeti Színház következő évadjából törölték *Pjotr Csajkovszkij* (1840–1893) orosz zeneszerző A cárnő cipellője című operáját.

2022. március 23. – Washingtonban 84 éves korában meghalt *Madeleine Albright* cseh gyökerekkel rendelkező politikus-

nő, volt amerikai külügyminiszter. 1937. május 5-én Prágában született. Édesapja, *Josef Korbel* csehszlovák diplomata *Edward Beneš* tanácsadója volt a londoni száműzetésben. *Madeleine Albright* 1997 és 2001 között volt az Egyesült Államok külügyminisztere, *Bill Clinton* demokrata elnök második ciklusa alatt.

Albright hivatalos fotója 2017 körül

2022. március 26. – Prágában a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének (CSMMSZ) tisztújító közgyűlésén ismét Rákóczi Annát választották a CSMMSZ országos elnökévé.

2022. március 29. – Csehország nemkívánatos személynek minősítette a prágai orosz nagykövet helyettesét és kiutasította az országból – közölte a cseh külügyminisztérium.

2022. március 31. – Prágában 86 éves korában meghalt *Jiří Šalamoun* cseh grafikus, illusztrátor, egyetemi pedagógus. Számos könyvillusztráció, plakát és animációs film alkotójaként nemzedékek szívébe lopta be magát, a cseh közegben legendásan ismert volt az általa megálmodott Maxipes Fík alakja.

2022. április 8. – A nyugat-csehországi Hazlov temetőjében ünnepélyesen felavatták a II. világháború utolsó napjaiban itt életét veszítő 36 magyar állampolgár (műegyetemisták és oktatóik) felújított emlékhelyét. (Lásd még: 44. oldal!)

2022. április 9. – A Polgári Demokrata Párt (ODS) tisztújító közgyűlésén egyhangúlag újra a párt elnökévé választották *Petr Fiala* miniszterelnököt.

2022. április 10. – Magnesia Litera irodalmi díjat kapott *Pavel Klusák* zenei publicista a GOTT: *Československý příběh* (GOTT: A csehszlovák történet) című könyvéért az Év könyve és a Publicisztika kategóriában is. Kiadó: Host, 2021. Az életrajz a kor kultúr- és politikátörténetébe ágyazva meséli el és tárja fel a Karel Gott-jelenség születésének és az énekes rivaldafénybe kerülésének történetét. *Pavel Klusák* a Cseh Centrum SLÁ-

GEREK A KOLIBÓL Pop-rock ábécé című sorozatának szerzője is, amely többek között *Karel Gott* munkásságát is tartalmazza. A cseh pop-rock zene ábécéjét lásd: <https://spoti.fi/3vcwuMh>

2022. április 11. – Három évig tartó felújítás után újra megnyílt a plzeňi Nagyzsinagóga, amely a második legnagyobb zsinagóga Európában a budapesti Dohány utcai után.

(Fotó: Norbert Aepfl, CH, <https://wikipedia.org/wiki/...>)

2022. április 14. – *Vít Rakušan* cseh belügyminiszter felhívta a figyelmet, hogy az ukrán–magyar kettős állampolgársággal rendelkező, de magukat magyar útlevelel igazoló ukrán menekültek nem számíthatnak semmiféle hatósági segítségre Csehországban.

2022. április 19. – Eddig mintegy 296 ezer ukrán menekült kapott az országban tartózkodásra, egészségügyi ellátásra és munkavállalásra jogosító speciális egy évre szóló tartózkodási vízumot Csehországban, és 24 ezer ukrán állampolgár kapott hivatalosan munkát ennek alapján. Május 31-én *Vít Rakušan* cseh belügyminiszter közlése szerint 300 ezer ukrain menekült tartózkodott Csehországban, az addig oda érkezett több mint 350 ezerből. (Lásd még: 2022. augusztus 10.)

2022. április 21. – A cseh sörgyárak szövetsége Prágában közölte, hogy 2021-ben 19,6 millió hektoliter sört főztek a cseh sörgyárak, 2,8 százalékkal kevesebbet, mint egy évvel korábban.

2022. április 28. – *Oleh Szencov* ukrán filmrendező *Noszorih* (Orrszarvú) című alkotásának bemutatásával Prágában megnyílt a Febiofest nemzetközi filmfesztivál, amely Ukrajna: Európa közepe elnevezésű új szekcióval bővült.

2022. április 29. – Prágai misszió címmel *Balga Zoltán*, Prágában szolgáló magyar plébános portréfilmjét (r. *Kendy Éva*) lát-

hatták az érdeklődők, sőt személyesen is megismerkedhettek és szót válthattak vele a budapesti Uránia moziban. A filmen számos ismerős barátunk is feltűnt.

2022. április 30. – Megalakulásának 65. évfordulóját ünnepelte Prágában a legrégibbi „csehszlovákiai” magyar diákszervezet, a prágai Ady Endre Diákkör (AED).

2022. május 3. – Prágában, 102 éves korában meghalt *Meda Mládková* neves cseh művészettörténész, műgyűjtő és mecénás, a Mládek Alapítvány és a férjével, *Jan Mládekkal* együtt létrehozott Kampa Múzeum alapítója. Több évig szülővárosában élt Svájcban, majd Franciaországban, végül az Egyesült Államokban. Franciaországban alapította meg az Editions Sokolova kiadót, megismerkedett későbbi férjével, *Jan Mládekkal*, és felfedezte *František Kupka* festőt, akit világszerte híressé tett. Az Egyesült Államokban *Mládekék* olyan csehszlovák művészeket támogattak, akik akkoriban nem állíthattak ki hazájukban. A hazatérük után alapított Kampa Múzeum *František Kupka* állandó kiállításán kívül kortárs hazai és európai művészek alkotásait mutatja be.

A Kampa Múzeum

(Fotó: <https://upload.wikimedia.org/...>)

Meda Mládková 95. születésnapján

(Fotó: *Jindřich Nosek*, <https://upload.wikimedia.org/...>)

(Forrás: <https://profimedia.cz>)

2022. május 13. – *Ferenc* pápa *Jan Graubner* olomützi (Olomouc) érseket nevezte ki a prágai főegyházmegye új vezetőjévé. A 74. életévében járó *Graubner* július 1-jén foglalta el a prágai érseki széket, a felavató szentmisét *Dominik Duka* emeritus prágai érsek celebrálta a Szent Vitus-katedrálisban.

Jan Graubner, új prágai érsek

(Fotó: *Roman Jondrouš, ČTK*)

2022. május 16. – Prágában 82 éves korában elhunyt *Josef Abrhám*, az egyik legnépszerűbb cseh színész, a Kórház a város szélén-tévéorozat kedvelt *Blažej* doktora. Közel 200 filmben láthatta a közönség, mint a Főúr, tünés!-ben, miközben a Činoherní klub kisszínház tagjaként is játszott. Az 1994-ben az év legjobb színészének járó Cseh Oroszlán-díjat nyerte el a Sívölvényévekért (1993), 2020-ban a cseh színházművészet életműdíjának számító Thália-díjjal is kitüntették. 1976 óta boldog házasságban élt *Libuše Šafránková* színésznővel, aki 2021. június 9-én 68 évesen hunyt el, és a cseh film egyik legbájosabb üdvösként emlékezhetnek rá a nézők Magyarországon is, mesefilmekből vagy *Jiří Menzel–Bohumil Hrabal* Hóvirág-ünnepéből.

(Forrás: <https://wikimedia.commons/>)

2022. május 19. – A cseh kormány szigorúbb törvénymódosítási javaslatokat fogadott el az ukrainai menekültek befogadásának szabályairól, hogy kiszűrjék az esetleges visszaéléseket.

2022. május 19. – Orbán Viktor miniszterelnök udvariassági látogatás keretében a budai Karmelita kolostorban fogadta *Václav Klaus* korábbi cseh köztársasági elnököt, aki a budapesti konzervatív fórumra (CPAC) érkezett Budapestre.

2022. május 24. – Csehországban regisztrálták az első majomhímlővel fertőzött beteget, aki egy május eleji antwerpeni fesztiválról utazott vissza Prágába.

2022. május 25. – Csehországban újra hozzáférhetővé váltak az oroszpartii információs honlapok, amelyeket az Ukrajna elleni orosz katonai hadművelet megindítása után, február 25-én kapcsolt ki a CZ.NIC internetes szövetség.

2022. május 29. – Csehország eddig több mint 3,5 milliárd korona (56 milliárd forint) értékben küldött hadianyagot Ukrajnának, hogy védekezni tudjon az orosz támadás ellen.

2022. május 30. – Prágában 64 éves korában elhunyt *Helena Bambasová* hivatásos diplomata, aki több mint harminc évet töltött a cseh külügy szolgálatában. Az első nő volt a cseh külügyminiszter első helyettesének pozíciójában, nagy-

követként pedig Hollandiában, Magyarországon és Cipruson képviselte országát. 2001–2002-ben ügyvezető igazgatója volt a NATO prágai csúcstervezetetének, mely hét új ország csatlakozásáról döntött. Budapesti nagyköveti megbízása idején érdekelte a Bohemia Baráti Kör tevékenysége is, 2013-ban a 20. évfordulás ünnepségen ő fújta el az első Bohemia-torta gyertyáját. (Lásd még: *Bohemia*, 2011/2012., 1–4. szám, 38. o. + *Bohemia*, 2013/2014., 1–4. szám, 12. o.)

2022. június 1. – Az amerikai Forbes magazin cseh kiadása szerint *Vera Jourová*, az Európai Bizottság alelnöke a legbefolyásosabb nő Csehországban.

2022. június 1. – A Ford Magyarország és Csehország ügyvezető igazgatói posztját *Kővágó-Laky Andrea* vette át *Szabó Attilától*.

2022. június 7. – A Median közvéleménykutató intézet országos felmérése szerint a legnépszerűbb politikai tömörülés Csehországban az *Andrej Babiš*-vezette ellenzéki ANO mozgalom.

2022. június 7–8. – *Novák Katalin*, Magyarország új köztársasági elnöke hivatalos látogatást tett a Cseh Köztársaságban. Tárgyalt *Miloš Zeman* cseh államfővel, *Petr Fiala* miniszterelnökkel, megkoszorúzta *Esterházy János* emléktábláját a Motoli temetőben, ellátogatott a Liszt Intézetbe, ahol találkozott az Iglice egyeslet tagjaival, a prágai magyar gyerekekkel.

2022. június. 8–12. – XV. Budapesti Cseh Sörfesztivál a Westend Tetőkertjében finom cseh sörökkel! Egyik főszervezője a Ferdinánd Söröző, más cseh söröket kínáló „egységekkel” együttműködve.

2022. június 9–12. – A 27. Prágai Nemzetközi Könyvvásáron Olaszország volt a díszvendég. Meghívottként részt vett az irodalmi Nobel-díjas ukrán-fehérorosz író, *Szvetlana Alekszijejics* és *Ljudmila Ulickája* orosz író. *Svoboda Róbert* barátunk fordításában *Sirokai Mátyas*: *Lomboldal* (Listřáň/Green side) könyv is megjelent a Protimluv Kiadónál.

2022. június 9–12. – A budapesti Ünnepi Könyvhéten a gyermekkönyvek kiadásában jeleskedő Csirimójo kiadó a Dunakorzón várta olvasóit. Az egyik remek új ajánlatuk *Olga Černá*: Egy essexi professzor elveszett naplója, illusztrálta *Miroslav Šásek*, fordította: *Petřovská Flóra*. (Lásd még: 56. oldal!)

2022. június 10. – Az ún. „Bukaresti Kilencek” (B9) bukaresti államfői értekezletén közös nyilatkozatukban elítélték az Ukrajna elleni indokolatlan orosz ag-

ressziót, ugyanakkor a NATO keleti szárnya védelmének és elrettentő képességének tartós megerősítését szorgalmazták.

2022. június 15. – Magyar Művész Világ – a magyar diaszpóra kiállítása nyílt a budapesti Bálnában, 16 ország, 37 művész, köztük Prágából *Lőrincz Zsuzsa* grafikus, szobrász barátunk részvételével.

2022. június 18. – Prágában *Jaroslav Nad* szlovák védelmi miniszter Szlovákia légtérének ideiglenes védelmét kérte Csehországtól.

2022. június 18–október 2. – Lidská düstojnost / Emberi méltóság címmel *Eva Kmentová* (1928–1980) és *Olbram Zoubek* (1926–2017) szobrász házaspár megkapó közös kiállítása a Kampa Múzeumban.

(Fotók: Molnár Éva)

2022. június 19. – *Petr Gazdik* cseh oktatási miniszter június végével bejelentette lemondását, mivel kapcsolatban állt *Michal Redl* vállalkozóval és lobbistával, aki gyanúsított a prágai közlekedési vállalatot érintő családi botrányban.

2022. június 22. – A cseh kormány elfogadta az ún. Magnyickij-törvény tervezetét, amely lehetővé teszi büntetőintézkedések kiszabását az emberi jogokat súlyosan megsértő természetes és jogi személyek ellen. Október 14-én a képviselőház jóváhagyta a törvényjavaslatot.

2022. június 24. – Csehországban júniustól ismét emelkedett a koronavírusos újonnan fertőzöttek száma, 3300 esetről tudtak (1100-zal többről, mint előző héten). A tendencia ősszel folytatódott.

2022. június 27. – *Miloš Vystrčil*, a parlamenti felsőház, a szenátus elnöke Prágában bejelentette, hogy Csehországban 2023. január 13-án és 14-én tartják az esedékes államfőválasztás első fordulóját. A második fordulóra két héttel később, január 27-én és 28-án került sor. (Lásd még: 2023. január 13–14.)

2022. június 29. – A Cseh Statisztikai Hivatal jelentése szerint 2021-ben a Covid-19 betegség volt az elhalálozások leggyakoribb oka Csehországban: mintegy 25 ezren haltak meg a szövődményekben, az összes elhunyt 18 százaléka.

2022. július 1. – Csehország fél évre átvette Franciaországtól az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztségét.

2022. július 1. – Prágában, a Dlouhá utca felett új lebegő szobor jelent meg, az ukrán anyák fájalmára emlékeztetve. A Vinok nevű alkotás *Veronika Psoťková* cseh művésznő alkotása. A vinok egy hagyományos ukrán virágos fejdísz, amely az ukrán nemzet szimbólumává vált.

(Forrás: <https://www.proguemorning.cz/>)

2022. július 1–9. – 56. Karlovy Vary-i Filmfesztiválon *Sadaf Foroughi* iráni rendezőnő Omid, a tehetséges úszófiú történetét elmesélő *Summer with Hope*-pal nyerte meg a Kristályglóbuszt. A legjobb rendező a cseh *Beata Parkanová* lett *The Word* című filmjével. Az Oscar-díjas *Geoffrey Rush* ausztrál színész egész életművéért kapott Kristályglóbuszt. A cseh filmekben nyújtott művészi alakításáért *Bárdosi Judit* szlovákiai magyar színésznő Kék Kocka-díjat kapott. A programban szerepelt a *Milan Kundera* regénye alapján készült, digi-

tálisan felújított *Tréfa* című film *Jaromil Jireš* rendezőtől.

2022. július 15. – A prágai Valdštejn Lovardában nagyszabású *Alfons Mucha*-kiállítás nyílt a családi hagyatéki gyűjteményből, melyet a nagy érdeklődésre való tekintettel 2022. december 31-ig meghosszabbítottak. Több mint 200 műalkotás reprezentálta átfogóan a világhírű művész pályáját, életrajzi szakaszok és műfajaiak szerint. Ritkán, illetve először kiállított tárgyak is szerepeltek a tárlaton, mint a családtagok portréi, ékszer-ek, *Mucha* 1900-ban készült egyik kivételes női mellszobra, a *La nature* (Természet). Ugyanabban az időben a Prágai Lovardában az *iMucha eMotion* című kiállítás látványos mozgó plakátokkal vonzotta a közönséget *Ivan Lendl* gyűjteményéből. (Lásd még: www.mucha.eu + videó a megnyitóról: <https://www.facebook.com/johan.hans.180410/videos/8563776266973214>)

La Nature, bronz és malachit, 1900

(Forrás: kiállítási katalógus)

2022. július 25. – Prágában 81 éves korában elhunyt *Anna Valentová*, cseh műfordító, a magyar irodalom egyik legismertebb és legelismertebb csehországi népszerűsítője. (Lásd még: 52. oldal!)

2022. július 29. – Brnóban, a Löw-Beer villában *Jiří Králík* szervezésében a magyar UNESCO-örökségekről és cseh-magyar nyomokat felvonultató vándorkiállítást a svédországi vándorkiállítás váltotta fel, aminek *Jaroslav Šonkský* svéd/cseh hegedűművész és *Dobozy*

Borbála csembalóművész barátaink közös koncertje adott nyomatékot. (Lásd még: 57–58. oldal!)

2022. július 31. – Uherské Hradiště-ben a nyári filmiskolán tartották a 87 éves *Jan Švankmajer* nagy mágus rendező, szürrealista képzőművész utolsóként bejelentett dokumentumfilmjének, a *Kunstkamerának* világpremierjét, melyet életútjának szentelt.

(Forrás: MF DNES, 2022 július 30.)

Švankmajer Kunstkamerájából

2022. augusztus 2. – Egy lengyel bűvár és csapata által kelet-csehországi Hranicei-szakadékbán 2016-ban felfedezett barlangról megállapították, hogy a legalább 450 méter mélységével a világ eddig ismert legmélyebb vizesbarlangja.

2022., augusztus 6. – A cseh kormány külföldi állampolgárok integrációjáról készített jelentése szerint 2021 végén Csehország lakosságának már több mint 6 százaléka volt külföldi állampolgár.

2022. augusztus 10. – Eddig több mint 101 ezer ukrain menekült kapott munkát Csehországban a munkaügyi hivatal nyilvántartása szerint.

2022. augusztus 12. – A cseh tűzoltóság három hét alatt tudta megfékezni a České Švýcarsko (Cseh Svájc) Nemzeti Parkban pusztító erdőtüzet, amely az eddigi legnagyobb volt Csehországban.

2022. augusztus 16. – A cseh állam elvette 13 magáncég ki nem használt gáztároló kapacitásait – közölte az ipari és kereskedelmi minisztérium Prágában.

2022. augusztus 19. – A USA 8 katonai helikoptert ajándékozott Csehországnak az Ukrajnának nyújtott segítségéért.

2022. augusztus 23. – A cseh civil szféra – állampolgárok, cégek, szervezetek – több mint 4 milliárd koronát (66,8 milliárd forint) küldött eddig Ukrajna megsegítésére, a legnagyobb segélyszervezetek adatainak összegzése alapján.

2022. augusztus 24. – A cseh kormány semleges álláspontra helyezkedett a házasság alkotmányos védelme kérdésében.

2022. augusztus 26. – *Dr. Baranyi András*, Magyarország új csehországi nagykövete Prágában megkezdte munkáját, miután júliusban elődének, *Boros Miklós*-nak öt év után lejárt a megbízatása.

2022. augusztus 27. – A cseh parlament mindkét háza jóváhagyta Finnország és Svédország NATO-tagságát, ami a nyugati védelmi szövetség évek óta legjelentősebb bővítése.

2022. augusztus 27. – Csehországban 2022-ben 7,8 millió tonna gabonát és 1,16 millió tonna repcét takarítottak be, ami valamivel kevesebb, mint a 2021. évi termés – jelentette be *Zdeněk Nekula* cseh mezőgazdasági miniszter České Budějovicében.

2022. augusztus 27. – Szlovákia megállapodást írt alá Malackyban Lengyelországgal és Csehországgal a szlovák légtér közös őrizetéről, amit az orosz gyártmányú MiG-29-es vadászgépek kivonása tesz szükségessé.

2022. augusztus 28. – Csehországban július végén 766 662 külföldi állampolgár dolgozott hivatalos engedéllyel, 83 797-tel több, mint 2021. júliusban a cseh munkaügyi és népjóléti minisztérium adatai szerint.

2022. augusztus 28. – Csehország eddig 21 milliárd koronáért (371,12 milliárd forint) vásárolt koronavírus elleni vakcinát, de csak hétmilliárd korona értékű oltóanyagot használt fel – közölte *Vlastimil Válek* cseh egészségügyi miniszter.

2022. augusztus – A Budai Irgalmasrendi Kórház (BIK) éléről az intézmény irányítói jogkörével rendelkező osztrák rendtartomány menesztette a BIK-et több mint húsz éve igazgató *Kozma Imre* atyát, miután ő saját hatáskörben intézkedett volna a BIK főigazgató-váltásáról. Helyette a cseh *Martin Macek* atya, a Betegápoló Irgalmas Rend magyarországi delegátusa és törvényes képviselője lett a BIK új vezetője.

2022. szeptember 3. – Prágában tízezrek követelték a *Petr Fiala* miniszterelnök vezette jobboldali ötpárti kormány lemondását. Szeptember 28-án, október 8-án és 28-án ismétlődtek a kormányellenes tüntetések, nemcsak Prágában, hanem Brnóban (Brno), Ostravában és más nagyvárosokban is.

2022. szeptember 4. – Prága főváros úgy határozott, hogy 30 millió koronával támogatja azokat a kulturális intézményeket, színházakat és a legalább 300 m² kiállítási területű galériákat, amelyeket különösen érzékenyen érint az energiadrágulás, de legalább tíz hónapig működtek 2022-ben. A pályázatokat 2022. október 10-től 24-ig fogadták, s a támogatási összegeket 2023. január 31-ig átutalták.

2022. szeptember 6. – A lengyelországi Karpaczban szervezett 31. Nemzetközi Gazdasági Fórumon *Petr Fiala* cseh

miniszterelnököt tüntették ki Az év embere díjjal.

2022. szeptember 8. – A cseh mozikkba került az eddigi legdrágább cseh film, a *Petr Jankl* által rendezett, nemzetközi koprodukciónban készült *Jan Žižka* című alkotás. Csaknem félmilliárd koronából (mintegy 7,7 milliárd forint) forgatták.

2022. szeptember 8. – Az ukrán, román, cseh, lengyel vezetők *II. Erzsébet* brit uralkodó halála miatt részvétüket fejezték ki a királyi családnak és a brit népnek.

2022. szeptember 9. – *Jan Lipavský* cseh és *Zbigniew Rau* lengyel külügyminiszter Prágában, az EBESZ gazdasági és környezetvédelmi fórumának megnyitója előtt röviden megvitatta Lengyelország 368 hektáros területi követelését, amiben a két szomszédnak az 1950-es évek óta nem sikerült megállapodnia.

2022. szeptember 12. – Csehország az év végéig felmondta tagságát a Moszkva mellett működő Közös Nukleáris Kutatóintézetben.

2022. szeptember 12. – *Petr Fiala* cseh kormányfő bejelentette, hogy Csehország 2022. novemberől ársapkát vezet be a lakossági áram- és gázfogyasztásra, ezzel védve a háztartásokat a szárnyaló energiaáraktól.

2022. szeptember 17. – Az Európai Unió soros cseh elnöksége háborús bűnöket vizsgáló nemzetközi különbíróóság létrehozását szorgalmazta, miután ukrán beszámolók szerint több száz holttestet fedeztek fel a kelet-ukrajnai Izjum közelében, ahonnan az országot támadó orosz erők kivonultak.

2022. szeptember 17. – Cseh sajtóhír tudatta, hogy 81 évesen elhunyt *Vlado Milunić* horvát származású cseh építész, az 1994-1996-ban épített prágai Tancoló Ház társtervezője az amerikai *Frank Gehry*-vel.

2022. szeptember 20. – Prágában energiatakarékossági okokból este 11 óra helyett már fél 10-kor lekapcsolták a műemlékek és egyéb ikonikus épületek, látnivalók díszkivilágítását.

2022. szeptember 21. – A cseh képviselőház után a szenátus is megszavazta a kormány által előterjesztett energetikai árplafont, az áram és a földgáz árának maximalizálását.

2022. szeptember 21. – *Daniel Kretínský* cseh milliárdos, a francia CMI média-csoport tulajdonosa 15 millió euróval segíti a veszteségesé vált Libération című francia baloldali lapot, amíg – várhatóan 2026-ban – az ismét el tudja tartani önmagát.

2022. szeptember 23–24. – Csehországban helyi önkormányzati és részleges szenátusi választásokat tartottak, melyek a helyi koalíciók és függetlenek sikerét hozták. A szept. 31–okt. 1-jei második fordulóban a parlamenti felsőházban (szenátus) a jobbközép ötpárti kormánykoalíció megőrizte többségét.

2022. szeptember 27. – A cseh kormány döntése értelmében 2023. januártól átlagban 825 koronával (13 613 forint) emelkedik az öregségi nyugdíj Csehországban.

2022. szeptember 28. – Csehország rendőrségi ellenőrzéseket vezetett be a Szlovákiával közös 27 volt határátkelőhelyen, hogy korlátozzák az illegális bevándorlást. Október 9-től cseh katonák is bekapcsolódtak a cseh–szlovák határ ellenőrzésébe. (Lásd még: 2022. október 27.)

2022. szeptember 29. – A cseh védelmi minisztérium és a washingtoni cseh nagykövetség tájékoztatása szerint Csehország 106 millió dollárt (45,8 milliárd forint) kap az Egyesült Államoktól hadserege fejlesztésére.

2022. szeptember 29–október 2. – A 27. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál díszvendége Szlovákia volt. 29 kötetet mutattak be a szerzők személyes részvételével, köztük volt *Peter Balko*, *Silvester Lavrik*, *Michal Hvorecký*, *Katarína Kucbelová*, *Jana Juránová*, *Jozef Kariška*, *Nicol Hochholzerová*, *Dominika Madro*, *Alena Sabuchová*, *Jana Bodnárová*, *Andrea Gregušová*, *Eva Urbanová*. Budapest Nagydíját az irodalmi Nobel-díjas belarusz író, *Szvetlana Alekszijejics* vette át.

2022. október 3. – *Rastislav Káčer* szlovák és *Jan Lipavský* cseh külügyminiszter Prágában kijelentették, hogy a migrációs probléma megoldását európai szinten kell keresni, együttműködve a forrás- és célpont-országokkal, mert a viszályfoglalási szerződések jelenlegi rendszere elavult. 12-én *Roman Mikulec* szlovák belügyminiszter úgy nyilatkozott, hogy Csehország nem tartja be az illegális migránsokra vonatkozó cseh–szlo-

vák visszafogadási szerződést, ezért Pozsony a cseh álláspont megváltoztatását követeli.

2022. október 5. – A Forbes magazin cseh kiadása szerint *Renáta Kellnerová*, a prágai PPF pénzügyi és befektetési alap örököse – a 2021-ben helikopter-szerencsétlenségben elhunyt *Petr Kellner* milliárdos özvegye – a leggazdagabb ember Csehországban: *Kellnerová* és családja 385,2 milliárd koronás (6355,8 milliárd forint) vagyonnal rendelkezik.

Renáta Kellnerová

2022. október 6–7. – Prágában az európai állam- és kormányfők informális csúcstalálkozóján felszólították az Európai Bizottságot, hogy mihamarabb dolgozzon ki tervet az energiaárak csökkentésére.

2022. október 10. – Strasbourgban az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése bejelentette, hogy *Vlagyimir Kara-Murza* bebörtönzött orosz ellenzéki vezető kapja 2022-ben a *Václav Havel* egykori cseh elnökről elnevezett emberi jogi díjat.

2022. október 11. – Prágában 85 éves korában elhunyt *Jaroslav Čejka* táncos-pantomim-komédiás művész. „Pan Slepice” (Tyúk úr) évtizedekig a cseh közönség kedvelt nevetetője, szórakoztatója volt.

Jaroslav Čejka, az örök komédiás

2022. október 12. – A cseh kormány által jóváhagyott segélyprogramban Csehország 2023 és 2025 között évente fél-milliárd koronás (8,25 milliárd forint) segítséget nyújt Ukrajnának.

2022. október 13. – *Jan Lipavský*, a soros EU-elnök, Csehország külügyminisztere Prágában „botrányosnak” nevezte, hogy *Szjijártó Péter* külgazdasági és külügyminiszter Moszkvában egy olyan energetikai fórumon vett részt, amelyen az Európai Unió szankciós listáján szereplő személyek is megjelentek.

2022. október 16. – Prágában 88 évesen elhunyt *Josef Somr* cseh színész. A hatvanas évektől filmezett. *Jiří Menzel* Szigorúan ellenőrzött vonatok című Oscar-díjas filmjében (1966) a feledhetetlen Hubička forgalmistát alakította. 1978-ban a rendező Mesés férfiak kurblival című vígjátékában is láthatta a közönség. Számos televíziós produkcióban játszott, egyebek mellett 1978 és 1981 között a népszerű Kórház a város szélén című sorozatban is. Filmes pályáját 2012-ben a Karlovy Vary Nemzetközi Filmfesztiválon életműdíjjal jutalmazták.

Josef Somr Jiří Menzel Szigorúan ellenőrzött vonatok című filmjében

2022. október 19. – A szlovák parlament elutasította az ellenzék által benyújtott, az LGBT-jogok megerősítését célzó javaslatot.

2022. október 24. – 89 évesen elhunyt *Libor Pešek* világhírű cseh karmester, aki tíz éven át (1987–1997) dirigálta a Liverpooi Királyi Filharmonikus Zenekart. 2019-ben Prágában a Cseh kultúra lovagja címet kapta.

Libor Pešek karmester 2009-ben

2022. október 24. – Prágában tartott migrációs politikai konferencián 2023-tól 2027-ig tartó négyéves időszakra szóló akcióttervet fogadtak el.

2022. október 27. – A cseh kormány 45 nappal újra meghosszabbította a szlovák

határ ellenőrzését, majd december 7-én újabb két héttel.

2022. október 28. – A cseh kormány úgy határozott, hogy a filmgyártás állami támogatását 2023-ra 800 millióról 1,4 milliárd koronára (23,1 milliárd forint) növeli.

2022. október 29. – A cseh belügyminisztérium épületére hatalmas molinót erősítettek fel, amelyen a cseh és az ukrán zászló között *Vlagyimir Putyin* orosz elnök hullaszákba helyezett portréja látható.

2022. október 30. – A Millió pillanat a demokráciáért elnevezésű polgári mozgalom kezdeményezésére Prágában nagygyűlést rendeztek Ukrajna mellett.

2022. október 30. – *Andrej Babiš* volt kormányfő és az ellenzéki ANO mozgalom elnöke bejelentette, hogy indul a 2023. január 13–14-i csehországi államfőválasztáson, miután az első közvetlenül megválasztott elnök, *Miloš Zeman* kétszer öt éves mandátuma lejár. A november 8-i hivatalos jelölési határidőig 21 kérelmező jelentkezett, és közülük kilenc jelölt kapta meg az indulás jogát. Ez a szám november 25-én nyolcra csökkent *Josef Středula* szakszervezeti vezető visszalépésével. A jelöltek közül *Andrej Babiš* volt kormányfőnek, az ellenzéki ANO mozgalom elnökének, *Petr Pavel* nyugalmazott tábornoknak, a NATO Katonai Bizottsága volt elnökének és *Danuše Nerudová*nak, a brünni Mendel Egyetem volt rektorának „jósoltak” legtöbb esélyt az előzetes felmérések. (Lásd még: 2023. január 13–14.)

2022. november 4. – A cseh parlament alsóháza jóváhagyta a kormány által javasolt rendkívüli (60 százalékos) adó kivetését, amelyet 2023-tól kezdve az energetikai, vegyipari és bányai cégek, valamint a bankok fognak fizetni három éven át Csehországban. 24-én a szenátus elfogadta a javaslatot. Az energiaiparban használt nyersanyagokkal kereskedő EP Commodities (EPC) 5-én bejelentette, hogy ennek elkerülésére külföldre távozik Prágából. Az alsóház jóváhagyta azt a törvényjavaslatot is, amelynek értelmében várhatóan csökkenni fog a volt kommunista rendszer prominenseinek öregségi nyugdíja Csehországban.

2022. november 10. – *Jozef Sikela*, cseh ipari és kereskedelmi miniszter bejelentette, hogy a cseh gáztárolók elérték a 99 százalékos feltöltöttséget, 3,34 milliárd köbméter gázzal.

2022. november 10. – Elindította magyarországi működését Csehország legnagyobb online patikája, a Pilulka és ha-

marosan az osztrák piacon folytatják a terjeszkedést.

2022. november 14. – A Staropramen cégcsoport többségi tulajdonában lévő pardubicei sörgyár igazgatósága bejelentette a gyártás 2023. március 31-i leállítását a magas költségek és a visszaesett termelés miatt. Néhány sikeres sörének főzését az ostravai sörgyárban folytatják. A pardubicei sörgyárat 1871-ben alapították, és 1872. április 8-án főzték meg az első sört. 2021-ben ünnepelte fennállásának 150. évfordulóját.

2022. november 24. – Kassán tartották a visegrádi négyek kormányfői csúcstalálkozóját, amelyen a résztvevők egyetértettek az ukrajnai háborút érintő alapvető kérdésekben, hogy Ukrajna területi egységét meg kell őrizni, az ott dúló háborút minél hamarabb be kell fejezni, s hogy Oroszország nem jelenthet veszélyt Európára.

2022. november 30. – Prágában a cseh parlament alsóháza jóváhagyta ukrán katonák csehországi kiképzését és cseh katonák kiküldését is más európai uniós tagállamokba ukránok kiképzése céljából. A képviselőház elfogadta a 2023. évi cseh költségvetést is, amely mintegy 295 milliárd koronás (mintegy 5000 milliárd forint), a GDP 4,3 százalékának megfelelő hiánnyal számol.

2022. december 1. – Nemzeti szankciós törvényt fogadott el a cseh parlament felsőháza is.

2022. december 1. – Csehországi nemzeti kisebbségek 21. találkozója és irodalmi konferenciája zajlott a prágai Nemzeti Múzeum új épületében. A konferencián *Gál Jenő* barátunk a Károly Egyetemről a Magyarország határán túli magyar irodalomról tartott előadást.

2022. december 2. – Csehországban a harmadik negyedévben 1,7 százalékkal nőtt a bruttó hazai termék (GDP) az egy évvel korábbihoz viszonyítva, az előző negyedévhez mérve viszont 0,2 százalékkal visszaesett – becsülte meg a Cseh Statisztikai Hivatal.

2022. december 4. – Ukrán katonák vettek részt Csehországban egy előre betervezett hadgyakorlaton.

2022. december 5. – *Vlagyimir Putyin* orosz államfőt gonosz manóként ábrázoló szobrot helyeztek el Prágában azon a talapzaton, amelyen 2020-ig *Ivan Konyev* szovjet marsall szobra állt (ma: Interbrigáda tér, Praha 6). Alkotója *Dušan Dostál* szobrász és kovácsművész, és *Ahriman* démonra, a perzsa mitológia egyik ismert alakjára utal, aki az abszolút rosszat képviseli. A *Putyint* kifigurázó szobor egy világtérképen áll, bal

keze egy gázvezeték csapját próbálja elzárni, míg jobbkeze a náci karlendítést utánozza. Harminc nap után a szobor elárverezéséből származó pénzt Ukrajnának szánt fegyverek vásárlására fordítják.

2022. december 13. – A cseh parlament alsóháza megszavazta az ukrajnai menekülteknek nyújtandó különleges jogállásról szóló törvény hatályának meghosszabbítását, amely március végén járt volna le.

2022. december 14. – A cseh kormány energia-árcsökkentést alkalmaz a nagy cseh cégeknél is.

2022. december 21. – Csehország megkapta az első Leopard páncélost Németországtól az Ukrajnának nyújtott segítségért cserébe.

2022. december 22. – A cseh Colt CZ Group és a magyar állami N7 Holding közös kézi fegyvergyártó vállalatot alapít Magyarországon a magyar hadsereg el látására.

2023

2023. január 13–14. – A csehországi közvetlen köztársasági elnökválasztás első fordulójában az induló nyolc jelölt közül egyiknek sem sikerült a győzelemhez szükséges 50 százalékos szavazatarányt megszereznie. A január 27–28-i második fordulóban a csehek *Petr Pavel* (független) nyugalmazott tábornokot választották elnökké a szavazatok 58,32 százalékkal, míg ellenfele, *Andrej Babiš* (ANO) 41,67 %-ot ért el. A többi jelölt tíz százalékon aluli eredményt ért el. A választási részvétel 68,25 százalékos volt, ami új rekordnak számít.

Petr Pavel Csehország új köztársasági elnöke. 1961. november 1-jén született Planán. 2012 és 2015 között a Cseh Fegyveres Erők vezérkarának főnöke volt, 2015 és 2018 között a NATO Katonai Bizottságának elnöke. Beszél csehül, angolul, franciául és oroszul. Függetlenként indult a 2023-as elnökválasztáson és az első forduló megnyerte a szavazatok 35 %-ával. A második fordulóban *Jaroslav Bašta* kivételével az összes kiesett jelölt őt támogatta, így meg is szerezte a voksok 58%-át. 2023. március 9-én lépett hivatalba *Miloš Zeman* leköszönő elnök utódként, az 1993-ban függetlenné vált Cseh Köztársaság negyedik elnökéeként. Két fia van első feleségével, *Hanával*, akivel később elváltak. Második felesége *Eva Pavlová*. Családjával az elnökválasztás idején Černoúčekben lakott.

Petr Pavel 2020-ban

A cseh és a magyar sajtó alapján összeállította: Molnár Éva

2022. január 1–december 31.

2022. január 4. – Zágórában a szlovák *Petra Vlhová* nyerte az alpesi sízők világtorna-sorozatának női műlesikló futamát.

2022. január 30. – A melbourne-i ausztrál nyílt teniszbajnokságon az elsőként kiemelt cseh *Barbora Krejčíková* és *Kateřina Siniaková* nyerte meg a női párosok versenyét.

2022. február 4–20. – Pekingben rendezték a **XXIV. téli olimpiai játékokat** 15 sportágban 109 versenyszámmal. 91 ország szerzett részvételi jogosultságot, és 29 ország képviselői nyertek medált. Az éremtáblázat élén Norvégia végzett rekordot jelentő 16 aranyéremmel. A második helyen Németország zárt 12 arannyal, míg a harmadik a házigazda Kína lett 9 aranyéremmel. Magyarország a rövidpályás gyorskorcsolyázó *Liu Shaoang* 500 méteren szerzett arany- és az 1000 méteren szerzett bronzérmével, valamint a vegyes váltó harmadik helyével 20. lett a rangsorban. Csehországból *Ester Ledecká* megvédte hódeszkás olimpiai bajnoki címét párhuzamos óriás-műlesiklásban, *Martina Sáblíková* pedig bronzérmet szerzett 5000 m női gyorskorcsolyázásban. Szlovákiából *Petra Vlhová* alpesi síző női műlesiklásban aranyat szerzett, a férfi nemzeti jégkorong válogatott pedig bronzérmet vitt haza. (A cseh jégkorong válogatott kiesett a jégkorongtornából, miután Svájc 4–2-re legyőzte a cseh csapatot.) Az éremtábl-

Ester Ledecká a hódeszkás olimpiai bajnok

lázaton Csehország és Szlovákia 1–1 aranyérmel szerzett és a 21. helyen végzett.

2022. február 28. – Minden idők legrosszabb olimpiai szereplése után menesztették a cseh jégkorong-válogatott szakmai stábját.

2022. március 4. – Négy és fél év szünet után újra együtt dolgozik *Andy Murray* és a nyolcvanas évek egyik legjobb teniszezője, a cseh származású *Ivan Lendl*, hogy a skót teniszező a 2013-as siker után újból megcélozhassa Wimbledonnt.

2022. március 7. – *Jaromír Jágr*, minden idők legjobb cseh jégkorongozója az ukrán menekültek megsegítésére úgy döntött, hogy a tulajdonában lévő Kladno nem otthon, hanem a prágai O2 Arénában rendezi meg a Sparta Praha elleni bajnoki mérkőzését.

2022. március 10. – A finn *Kari Jalonen* lett a cseh jégkorong-válogatott szövetségi kapitánya. Megbízatása a 2024. májusi világbajnokság végéig szól, amelynek Csehország lesz a házigazdája.

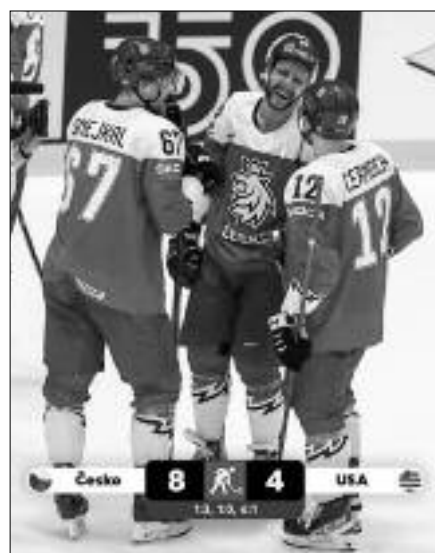
2022. március 17. – A cseh *Jaromír Jágr* videoüzenetben gratulált az orosz *Alekszandr Ovecskinnek* ahhoz, hogy az

észak-amerikai profi jégkorongligában (NHL) öt megelőzve már egyedül áll a góllövő-örökrangsor harmadik helyén, ezáltal a Washington Capitals sztárja lett minden idők legeredményesebb európai hokisa.

2022. május 2. – *Jaroslav Šilhavý*, a cseh labdarúgó-válogatott szövetségi kapitánya meghosszabbította szerződését a következő Európa-bajnoki selejtezősorozat végéig.

2022. május 11. – Négy év után ismét a Viktoria Plzeň nyerte a cseh labdarúgó-bajnokságot.

2022. május 13–29. – Finnországban zajlott az **IIHF jégkorong-világbajnokság**. A két rendező város Tampere és Helsinki volt. A tornát Finnország nyerte (a döntőben Kanadát 4–3-ra legyőzte), története során 4. alkalom-

Világbajnoki bronzérmesek

Petra Vlhová, szlovák olimpiai bajnok

mal. A világbajnokságról kizárták Oroszországot és Fehéroroszországot az Ukrajna elleni invázió miatt. Csehország az Egyesült Államok válogatottját (8–4) legyőzve bronzérmet szerzett.

2022. május 17. – **Zuzana Hejnová**, a cseh kétszeres világbajnok gátfutója 400 méteren (2013 és 2015) bejelentette visszavonulását.

(Forrás: Michal Růžička, MAFRA, MF Dnes, 2022.10.09.)

2022. július 26–31. – A németországi Augsburgban a szlalom kajakozás világbajnoka a cseh **Vít Přindiš** lett. Honfitársa, az olimpiai bajnok **Jiří Prskavec** az 5. helyen végzett. **Tereza Fišerová**, **Gabriela Satková** és **Martina Satková** kajakozásban szereztek aranyérmet.

Vít Přindiš világbajnok szlalom kajakozó

2022. augusztus 3–7. – Az ICF gyorsasági és parakenu világbajnokságon a kanadai Halifaxban **Josef Dostál** nyert

Josef Dostál

a kajak-1 500 méteren 1:42.45 idővel, a kenu-1 500 méteren **Martin Fuks** pedig bronzérmes lett.

2022. augusztus 21. – Münchenben a kakak-kenu Európa-bajnokságon Magyarország az első helyen végzett az éremtáblázaton.

2022. szeptember 9. – **Barbora Špotáková**, olimpiai, világ- és Európa-bajnok cseh gerelyhajítónő, a női gerelyhajítás világesúcstartója Prágában bejelentette visszavonulását. 71 m 42 cm dobásával aranyérmes lett a 2008-as pekingi olimpiai játékokon. 2007-ben világbajnok lett, majd a 2009-es berlini világbajnokságon a német **Steffi Nerius** mögött végzett másodikként.

Barbora Špotáková 2008-ban a pekingi olimpián

2022. szeptember 1–4. – A csehországi Račice adott otthont a sárkányhajó-világbajnokságnak, amelyet a háborús helyzet miatt Ukrajnából helyeztek át ide. A magyar válogatott eredményei: 3 db aranyérem, 2 db ezüstérem, 3 db bronzérem.

2022. szeptember 11. – Az olimpiai címvédő cseh teniszező kettős, **Barbora**

Krejčíková és Siniaková

Krejčíková és **Kateřina Siniaková** nyerte az amerikai nyílt teniszbajnokság női páros versenyének döntőjét New Yorkban.

2022. szeptember 18. – A székesfehérvári öttusa Európa-bajnokság férfi versenyében aranyérmet nyert a **Bereczki Richárd**, **Szép Balázs**, **Demeter Bence** összeállítású magyar csapat 4537 ponttal. A második helyen Franciaország (**Christopher Patte**, **Valentin Belaud**, **Pierre Dejardin**) 4472 ponttal, a harmadik helyen Csehország (**Ondřej Svěchota**, **Ondřej Polívka**, **Martin Vlach**) 4367 ponttal végzett. Egyéniben **Bereczki Richárd** győzött, **Szép Balázs** pedig második lett.

Ondřej Polívka, Martin Vlach és Ondřej Svěchota

2022. október 7. – A prágai Nashville Predators–San Jose Sharks mérkőzésével vette kezdetét az észak-amerikai profi jégkorongliga (NHL) 2022/23-as idénye, amely az erőviszonyok alapján a címvédő Colorado Avalanche, illetve döntős ellenfele, a Tampa Bay Lightning versengését ígéri.

2022. november 20–december 18. – A **22. FIFA** szervezte **férfi labdarúgó-világbajnokságot** Katar rendezte. 32 válogatott csapat jutott be. A döntőben Argentína és a címvédő Franciaország mérkőzött, és a 3–3 döntetlen után a büntetőrúgásokkal 4–2 arányban a latin-amerikai csapat lett a világbajnok. Argentína harmadjára lett aranyérmes. A mérkőzés játékosának **Lionel Messi**t választották. Az ezüstérmes Franciaország után Horvátország válogatottja szerezte meg a bronzérmet. Magyarország, Csehország és Szlovákia nem jutott ki a vb-re.

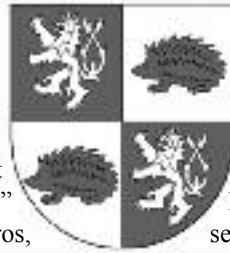
FIFA WORLD CUP Qatar 2022

Magyar és cseh sajtó alapján összeállította: Molnár Éva (Fotók: internet)

Jihlava

Cseh
kisváros

Bármely város kialakulását, fejlődését nagymértékben befolyásolhatják a különleges környezeti tényezők. Jihlava ennek az állításnak ékes példája. Már létrejöttét is annak köszönheti, hogy – Csehországban először – az eljövendő város közvetlen szomszédságában már az 1230-as években ezüstteléreket fedeztek fel a területet ezüst után „körbeszaglászó” német bányászok. Ha nincs ezüsttelér, nincs új város, nincs Jihlava. Így azonban az új település rakétasebességgel fejlődésnek indult, és mint első cseh bányaváros (új kategória) fél évszázadra az ezüstabányászat egyedüli képviselője – igaz, csak rövid időre.

(külön kategória!) létesítésének feladata, hiszen az első cseh szabad királyi várost is csak 1220-ban alapították. Így a talán 1249-es keltezésű „Jus regale montanorum” (királyi bányajog) egyszerre szabályozza mindkét fajta város működésének alapelveit: minden város lakossága csak a bíró és az esküdtek hatalma alá tartozik, tudtán kívül „sem főúr, sem nemes, lovag, udvari vagy megyei hivatalnok nem állhat felettük joghatóságként”... A bányavárosok számára fontos volt, hogy a nemesfém-bányászat anyagi hasznából az uralkodón, a fővállalkozón, illetve a vállalkozó státusban dolgozó bányászokon kívül a város – mint a terület gazdája – is részesedjen.

Különlegességnek fogható fel, hogy a város ősi, falu nagyságú magja a Jihlava folyó bal partján cseh „felségterületen” van, az új, már igazán város Morvaországba került, így Jihlava határváros lett. Ehhez még hozzájárult, hogy éppen a Bécs–Prága között akkor használatos országúton helyezkedett el. Ennek 1527 januárjában mutatkozott meg a jelentősége, ekkor utazott Bécsből Prágába *Habsburg Ferdinánd*, akit a mohácsi csata (1526) után a cseh rendek megválasztottak cseh királlyá. A koronázásra utazó Ferdinánd Jihlaváig postakocsin érkezett, majd gyalog áthaladva a Jihlava folyó hídján, a cseh oldalon megsókolta az anyaföldet, megesküdött a cseh törvények betartására. Ennek emlékét őrzi a folyóparton az 1565-ben felállított emlékmű. Az évszám valószínűleg nem véletlen, hiszen húsz évvel korábban a csehek törvényszerűen megtagadták részvételüket a szászok elleni háborúban. Büntetésül az uralkodó négy ellenálló város tanácsnokát lefejeztette...

A fényes pályát befutó kisváros közvetlenül a Jihlava folyó cseh oldalán fekvő szerény falucskaként kezdte létezését a XII. század második felében. Keresztelő Szent János temploma – átépítve – ma is áll. A környék változó és bonyolult birtokviszonyai egy csapásra leegyszerűsödtek, amikor az ezüstlelőhelyek felfedezése után *I. Vencel* 1240-ben eldönti a bányák megnyitását, megvásárolja a környéket a tišnovi kolostortól és kijelöli az új Jihlava helyét, immár a morva oldalon. Az ezüstabányászat lehetősége a Pistov–Hybralec vonalon adódott, az új város ettől keletre helyezkedett el, és így a feltárások csak kevésbé érintették a települést.

Csehországra szinte egyszerre szakadt rá a német-római birodalomból átvett szabad királyi városok és a bányavárosok

Mind a királyi városok, mind a bányavárosok létrehozásának kulcsfigurája a „lokátor” („elhelyező”) az a szakember, aki képes volt levezényelni egy település, akár város, akár falu létesítését. A lokátor önállóan végezte a feladatát, fizetségként általában megkapta a létrehozott város bírói tisztségét. Bár Jihlava lokátora nem ismert, a történészek valószínűleg joggal tekintik annak *Eberhardot*, a prágai Havel negyed alapítóját, a későbbi főpénzverő mestert (mincmistr), őt tartják egy személyben a bánya és a város életrehívójának.

Nem volt egyszerű a cseh–morva határon lévő bányaváros ügye hatalmi szempontból. Köztudomású *I. Vencel* nek és fiának, a későbbi *II. Přemysl Ottokárnak* ellenséges viszonya. A folytonos viszálykodásban belefáradt Vencel kinevezte fiát morva ögrófnak, ami tulajdonképpen birodalmi rang volt, viszont kikötötte magának az ezüstabányák jövedelmének felét. Az ezüstabányászat már induláskor számottevő előnyt jelentett a XIII. század közepén még kis számú várossal szemben. Egyrészt a város már kezdetben jelentős, biztosnak számítható jövedelemre tett szert, másrészt a különleges helyzetben lévő Jihlavát az uralkodó is elhalmozta előnyökkel: vámmenteséget kapott, a közelben lévő Németkő Brodot (ma: Havlíčkův Brod) eltiltották számtalan kereskedelmi áru raktározásától, és a jogot Jihlava kapta meg. *II. Přemysl Ottokár* négy mérföldes körzetben – Morvaországban – szabad bányászt engedélyezett, a jihlavai bányabíróság hatáskörét kiterjesztették egész Csehországra.

A város új, mai helyén 1240 körül kezdett kiépülni, 1250-ben már volt plébániatemploma és mindkét, akkor újnak számító

Bohemia GPS

Bohemia GPS

Jihlavai látkép, fametszet 1593 k. J. Willenberg rajza alapján

városi szerzetesrend – a ferences és a dominikánus – megtelepedett már. Alaprajza félúton van a tervezés nélkül nőtt (mint például a prágai Óváros bizonyos ősbővítései) és a tervezett, mérnöki rajz alapján épített városok között. Utcái bár nem nyílegyenesek, de nem is girbegurbák, háztömbjei nagyok és négyszögletűek, az alaprajz csaknem sakktablaszerű. Az uralkodó 1270-ben „építési rend”-del szabályozta a város fejlődését. Elképzelhető, hogy Ottokár elégedetlen volt a kezdetben még régimódi, szokás szerint részben faépítésű várossal, és el-

Istenanya kapu

rendelte az 1270-ben működő több tucatnyi szabad királyi város tapasztalatainak hasznosítását.

Mint hogy a városoknak nemcsak lehetősége, hanem kötelessége is volt a városi erődítés építése, Jihlava is felépítette városfalait az 1240-es évektől az 1270-es évek végéig, félig nyitott bástyákkal és a sarkokon négyszögletes tornyokkal, három nagy és két kisebb kapuval. Városházája egyszeri költözés és többszöri bővítés után alakult ki a mai helyén és formájában.

A régi Jihlava Keresztelő Szent János-plébániája 1257-ben adta át funkcióját az új város Szent Jakab-plébániájának, mely eléggé szokatlan módon, nem a főtéren, hanem a városfalhoz tapasztva kapott helyet. A Jihlava gazdagságát megalapozó ezüsbányászat azonnal létrehozta a pénzverdét (1249-ben). Az ezüsbányászat gazdasági előnyei azonban hamarosan köddé váltak. Amint az kiderült, Csehország geológiai adottságai a későbbiekben több helyen is lehetővé tették nagyteljesítményű bányák nyitását. Így Kutná Hora, ahol 1290 óta nagy hozamú ezüsbányászat folyt, 1300-ban megkapta a pénzverés jogát, majd a nagyobb bevételek arányában jelentősebb létesítményeket tudott létrehozni (Olasz udvar, Szent Borbála-katedrális). Az 1400-as évek elején a Kutná Hora-i Olasz Udvarból irányították az országot!

Az ezüsbányászat csökkenő jelentőséggel, de 1783-ig fennmaradt, amikor a Bányászati Hivatal is Brünne helyezték át Jihlavából. Az ezüsbányászatból származó jövedelem csökkenését a város a textilipar meghonosításából igyekezett pótolni. Már 1349-ből ismert a takács céh szabályzata, a XIX. században a Habsburg-birodalom második legnagyobb textilgyártója, a posztókészítés a város jellemző ipara.

Jihlava sem maradhatott ki a cseh történelem zivataros századainak eseményeiből. II. Přemysl Ottokárnak a morvamezei csatában (1278) elszenvedett halála után Habsburg Rudolf elfoglalta Jihlavát, és a következő évben itt tartotta Ausztria és Csehország szövetségét megpecsételő dupla esküvőt: Guta leánya II. Vencellel, Přemysl Aněžka nevű lánya Rudolf színtén

Rudolf nevű fiával házasodott össze. A város a huszita időkben *Luxemburgi Zsigmond* oldalán állt, a husziták többször hiába ostromolták, de 1432-ben felégették. 1436-ban az itteni országgyűlésben hirdették ki a „kompaktátákat”, amelyekben Róma a cseheknek engedélyezte a kétszín alatti áldozást, ez év szeptember 13-án itt fogadták el Zsigmondot cseh királynak is. 1471-ben Jihlava kibékült a táborítákkal, viszont *Jiří z Poděbrad*-ot nem fogadták el uralkodónak, ezért *Pogyebrád György* 1458-ban és 1471-ben megostromolta a várost. Amikor *Pogyebrád György* halála (1471) után a rendek királlyá választották *Jagelló Ulászlót* (Dobzse László), a katolikus ellentábor Jihlavában *Rovarelli* pápai legátussal megkoronáztatta *Corvin Mátyást*.

II. (*Jagelló*) *Lajos* halála (1526) után Jihlavában, a Prágai híd cseh oldalán tette le nevezetes esküjét I. (*Habsburg*) *Ferdinánd*. 1547-ben Jihlava egyedülként csatlakozott a szász háborúval kapcsolatos cseh ellenálláshoz a morva városok közül, 1619-ben pedig a cseh rendekhez, de 1621-ben a már lutheránus várost lefegyverezték. A kialakult új rend szerint a választott polgármester helyett a császár jelölt ki bírót *Jan Haidler* helyi polgár személyében. 1645-ben elfoglalták a várost a svéddek, a császáriak csak 1647-ben, egy hónapi ostrom után tudták kiűzni őket. A napóleoni háborúk alatt a franciák is, bajorok is megszállták Jihlavát.

Jihlava számos természeti csapás, tűzvész és háborús események ellenére, gazdasági erejénél fogva mindig talpra állt, és egy jól karbantartott középkori város benyomását kelti. Barokk városi erődítését lebontották, de a középkori városfalak nagyobb része, valamint öt városkapujából egy (Istenanya kapu) megmaradt. Nevezetesség a textilgyártás igényei szerint kialakult első és második emeleti raktár és bemutató helyiségek, helyi specialitások. Országos nevezetesség az épületek

Egykori képeslap 1900-ból

alatt húzódó, csaknem 25 km hosszú katakombarendszer, Csehország második leghosszabb földalatti labirintusa. A látogatható rész kb. tíz km, egy rövid szakasza még nem tisztázott okokból halvány zöld fényt bocsát ki. Indulás az Istenanya kaputól.

A várost az 1970-es évek elején besorolták a 35 tagból álló műemlékváros-jegyzékbe, melyeket a *Paměť měst* című könyvben mutattak be. Az ott közölt műemléki térkép még 2-es számmal jelöli a „Greclu”-t, mely a chebi és brünni Špalíček mintájára a kereskedők szorosan egymás melletti eredetileg fabódéit jelentette a főtéren, melyeket fokozatosan jobb minőségű, többemeletes építményekre cseréltek. Az 1980-as években lebontották, helyére modern áruházat építettek, ami sokak nemtetszését vívta ki.

Idei Mucha-túránkon útba ejtjük Jihlavát, lesz mit néznünk...

Zachár Ottó

A régi városfalak maradványai

(Forrás: <https://www.myvanderlustpl/jihlava...>)

Cseh évfordulók a 2023. évben

Jan Blažej Santini-Aichel (1677–1723) olasz származású jelentős cseh építész, aki sajátos stílusáról az úgynevezett barokk gótikáról vált ismertté. **(300 éve halt meg)**

Václav Matěj Kramerius (1753–1808) cseh kiadó, újságíró és író, a cseh nemzeti újjászületés egyik legjelentősebb korai alakja. **(270 éve született)**

Josef Dobrovský (1753–1829) filozófiai doktor, jezsuita rendi szerzetes, a szlavisztika megalapítója, a cseh felvilágosodás nagy alakja. **(270 éve született)**

Jaroslav Vrchlický, eredeti nevén *Emil Jakub* (1853–1912) cseh lírai költő. Nyolcszor jelölték irodalmi Nobel-díjra. **(170 éve született)**

Jaroslav Hašek (1883–1923) cseh humorista és satirikus író. Legismertebb műve a *Švejk*, a derék katona, amelyet több mint hatvan nyelvre lefordítottak. **(140 éve született, 100 éve halt meg)** *(Lásd még: 36–39. oldal!)*

František Drtikol (1883–1961) nemzetközi hírű cseh fotóművész és festőművész. Főleg epikus, gyakran aktokat ábrázoló fotóiról és arcképeiről ismert. **(140 éve született)**

Antonín Kachlík (1923–2022) cseh filmrendező, forgatókönyvíró, 21 filmet rendezett 1948 és 1987 között, köztük a Cannes-i fesztivál-díjazott *Bajaja herceget*. **(100 éve született)** *(Lásd még: 11. oldal!)*

Jarmila Loukotková (1923–2007) cseh prózaíró és műfordító, a többi között *Françoise Villon* verseit ültette át cseh nyelvre. **(100 éve született)**

Ladislav Fuks (1923–1994) az egyik legismertebb, világhírneműségi rangú cseh író. Legismertebb magyarul is megjelent művei: *Mundstock úr*, *Változatok sötét húrra*, *A hulláégető*, *Az utolsó ügy*, *Mooshaberné egerei*, *Hang a sötétből*, *Boldogultak bálja*, *Martin Blaskowitz arcképe*, *A hercegnő és a szakácsnő*. **(100 éve született)**

1923-ban, 100 éve Csehszlovákiában megindul a rendszeres rádióadás, valamint megalapítják az ország légitársaságát (ČSA).

Ivan Passer (1933–2020) cseh filmrendező, forgatókönyvíró, Csehszlovákia 1968-as szovjet megszállása után az Egyesült Államokba emigrált. Még otthon rendezett kitérő filmje az *Intim megvilágításban* és Miloš Formannal forgatott az *Egy szösz szerelme* és a *Tűz van, babám!* Az Egyesült Államokban készült filmjei közül a legfigyelemreméltóbb az 1981-es *Cutter útja*. **(90 éve született)**

Vratislav Brabenec (1943–) cseh zenész, költő és író, a legendás The Plastic People of the Universe zenekar tagja. **(80 éves)**

Eva Irmanová (1943–) cseh történész és hungarológus. Magyarország XIX–XX. századi történelmével foglalkozik közép-európai kontextusban. A CSTA Történelmi Intézetében és a prágai Károly Egyetem társadalomtudományi fakultásán működik. Magyarról csehre fordít. **(80 éves)** *(Lásd még: 31–33. oldal!)*

Dagmar Havlová, született *Veškrnová* (1953–) cseh színésznő, Václav Havel drámaírónak, a Cseh Köztársaság első elnökének második felesége és özvegye, First Lady 1997–2003 között. **(70 éves)**

Libuše Šafránková (1953–2021) sokat foglalkoztatott cseh színésznő, *Josef Abrám* színész felesége. Magyarországon ismert filmjei: *Hóvirágünnep* (1984), *Az én kis falum* (1985), *Általános iskola* (1991), *Koldusopera* (1991), *Kolja* (1996). **(70 éve született)**

Ota Pavel, született *Otto Popper* (1930–1973) cseh író, újságíró és sportriporter. Elsősorban önéletrajzi és életrajzi regények szerzője. Magyarul megjelentek: *A halak jegyében*, *És elkezdődnek a hétköznapok*, *Mese a sibajnokról*. **(50 éve halt meg)**

GKL-mé-internet

Évfordulós cseh könyvek, irodalmi művek...

1923 – 100 éve

Karel Čapek (1890–1938): *Itáliai levelek* (*Italské listy*) – a huszadik század kiemelkedő, imponálóan sokoldalú tollforgatója hazája határain túl is szívesen körülnézett, s nem kevésbé szívesen örökölte meg az élményeit írásban: úgy, hogy útleírásai sok évtizeddel s ezúttal pont egy évszázaddal megszületésük után is érdekes és élvezetes olvasmányok.

Vladislav Vančura (1891–1942): *Amazonas-áramlat* (*Amazonský proud*) – az írói pálya nyitányaként megjelent elbeszéléskötet már ekkor szerzője stílusvilágának jellegzetességeit mutatta: a vonzalmat a lírizálás és a metaforák iránt, a megragadó expresszivitást.

1933 – 90 éve

Karel Čapek: *Dásenka, avagy egy kölyökkutya élete* (*Dášenka, čili život štěněte*) – a nem csupán gyerekeknek szóló, a szerző illusztrációival és fényképeivel gazdagított mű a cseh irodalom legnépszerűbb és legkedvesebb könyvei közé tartozik; Magyarországon is sokan felfedezték már s bizonyára fel is fedezik maguknak; ugyanő: *Hordubal* – a megrendítő, mélyen elgondolkoztató regény az emberi sorsok kifürkészhetetlenségéről és az igazság viszonylagosságáról, kideríthetlenségéről is szól.

Ivan Olbracht (1882–1952): *Nyikola Suhaj, a betyár* (*Nikola Šuhaj, loupežník*) – a valós története(ke)n alapuló, a kárpátaljai betyár históriáját mítosszá növelő regény valójában költői szépségű ballada: az író legjelentősebb alkotásainak egyike.

1963 – 60 éve

Bohumil Hrabal (1914–1997): *Gyöngyöcske a mélyben* (*Perlička na dně*) – a már régóta alkotó, de a művei kiadásai terén sikertelen szerző ezzel az elbeszéléskötettel robbant be az irodalmi életbe s vált a hatvanas évek aranykorának egyik meghatározó személyiségévé. A bensőjük mélyén, életük, sorsuk mélyvilágában gyöngyöt rejtő hrabali önvilágámítók színre léptek.

1983 – 40 éve

Ladislav Fuks (1923–1994): *Mundstock úr* (*Pan Theodor Mundstock*) – a mesterien megírt, szuggesztív regény egy ember – zsidó férfi – nyomasztó történetét mondja el, akinek a végzet árnyékában, kiszolgáltatottan kell élnie abszurdá vált életét: bármikor elküldhetik a rettenetes útra, amely ismeretlen szenvedések felé s alighanem a halálba visz...

Josef Škvorecký (1924–2012): *Legenda Emöke* – az író műveinek legjavához tartozó kisregény egy cseh férfi s egy kassai magyar nő találkozásának történetét mondja el – azt, hogy miért nem teljesedhetett ki egy szerelem, miért hunytak ki a remények.

Milan Kundera (1929–): *Nevelés szerelmek* (*Směšné lásky*) – a költőként induló, de igazi hangját prózaíróként megelégedő szerző fokozatosan három „füzetben”, kicsi, vékony kötetben adta közre a fenti cím alatt világhírűvé lett elbeszéléseket, s már az első világosan mutatta, hogy kivételes tehetségű, sokra hivatott író mutatkozik be általuk az új terepen. Az önmagával szemben rendkívül szigorú Kundera az eredetileg tíz elbeszélést tartalmazó ciklusból végül hetet sorolt be az életművébe – hét mesterművet, amelyek a férfiak és nők közötti kapcsolatok lehetőségeiről és lehetetlenségéről, reményeiről, illúzióiról és csapdáiról szólnak.

Václav Havel (1936–2011): *Kerti ünnepély* (*Zahradní slavnost*) – Havel színműírói pályája ezzel az abszurd dráma műfajával rokonítható darabbal indult, melynek voltaképpen a közhely, a semmitmondás a főszereplője, s azt mutatja meg, hova vezet a bürokrácia uralma.

Václav Kaplický (1895–1982): *Boszorkányégetés* (*Kladivo na čarodejnice*): a cím pontos jelentése „boszorkánypörölly”, s az 1487-ben kiadott, két inkvizitor által írt *Malleus maleficarum* című könyvre utal, amely egyfelől a boszorkányokkal kapcsolatos „ismereteket” foglalja össze, másfelől útmutatóul szolgál a leleplezésükhöz, kínvallatásukhoz és elpusztításukhoz) – egy, a 17. század végén lezajlott valós történet alapján íródott mű a boszorkányüldözés korának felidézésével a fanatizmus és az embertelenség elleni tiltakozás is egyben. A regény alapján 1969-ben Otakar Vávra forgatott nagy sikerű filmet.

Vladimír Holan (1905–1980): *Toskana, Mozartiana* – az 1948-as kommunista hatalomátvétel után az irodalmi életből kizárt költőóriás visszatérését tanúsító verseskötetek.

1973 – 50 éve

Milan Kundera: *Az élet máshol van* (*Život je jinde – La vie est ailleurs*) címmel először franciául jelent meg, de szerzője még szülőföldjén s természetesen csehül írta) – a Kundera főművei közé tartozó regény a történelmi események sodrában megélt „lírai korról” szól, az ifjúságról és a naivitásról, amely az erkölcsi bukáshoz vezető tévutakra csábít(hat)ja a lelkes fiatal – ő pedig enged is a „világmegváltás”, a forradalom csábításának...

Vladimír Körner (1939–): *A Berhof-tanya pusztulása* (*Zánik samoty Berhof*) – a történelmi regény jeles művelőjének alkotása a cseh határvidékre, elhagyatott tájra viszi el az olvasót, ahol még hónapokkal a második világháború befejeződése után sincs béke és drámai események zajlanak. Az utóbbiak pedig olyan emberekből alakítanak ki kényszerű közösséget, akik csak egy szélsőséges léthelyzetben találkozhattak.

Ladislav Fuks: *A hercegnő és a szakácsnő* (*Věvodkyně a kuchařka*) – a 19. század végén Bécsben játszódó történelmi regény egy letűnt, sokakban nosztalgiát ébresztő kor pazar tablója, mellyel az író sokadszor tett tanúbizonyságot kivételes képességeiről.

Václav Havel: *Levelek Olgának* (*Dopisy Olze*) – a kötet a szerző 1979 és 1983 között a börtönben keletkezett, számos erkölcsi és filozófiai kérdést is aprólékosan vizsgáló, napjainkban is gondolatébresztő, önvizsgálatra készítő leveleit tartalmazza.

Jaroslav Seifert (1901–1986): *Költőnek lenni* (*Býti básníkem*) – az 1984-ben Nobel-díjjal kitüntetett poéta utolsó verseskötete, melyben visszapillant életére s a nosztalgia hangján búcsúzik a világtól, Prágától, a nőktől...

...és ötvenéves cseh filmek

A cseh (szlovák) filmművészetre fél évszázaddal ezelőtt a szellemi életben, a művészet világában mérhetetlen károkat okozó „normalizáció” vaskalapossága nyomta rá a bélyegét. A hatvanas években nagyszerű alkotásokkal jelentkező rendezők közül Miloš Forman, Vojtěch Jasný és Ivan Passer már az emigránsok sorát gyarapította (s hamarosan Jan Němec is követte őket); Jiří Menzel, Věra Chytilová és Evald Schorm nem forgathatott. (A rendszer azonban végül „megkegyelmezett” nekik s idővel újra a kamera mögé állhattak.) A politikai elkötelezettség, a párhúság, a „haladó eszmék” képviselete kapott alapvető hangsúlyt – s természetesen a szórakoztatás, a nézők elandalítása. Mindebből azonban nem következik, hogy nem születtek figyelemre méltó, valóban színvonalas szórakozást nyújtó filmek – amelyeket fél évszázad elmúltával is érdemes megnézni. Mi több: egyikük-másikuk igazi „örökzöld-dé” vált – patetikusán úgy is mondhatnánk: halhatatlanná.

1973

Három mogyoró Hamupipőkének (Tři oříšky pro Popelku) – rendezte Václav Vorlíček; a címszereplő jól ismert történetének mindmáig hallatlanul népszerű feldolgozása kultikus alkotássá vált, s hogy minden idők egyik legjobb cseh mese-filmje, ahhoz nem fér kétség. A bűbajos s egyúttal izgalmas mű sikeréhez nagy mértékben hozzájárult a bőven áradó humor, Karel Gott szívig hatoló, szépséges dala (*Vájon hol a fészked, kismadár? – Kdepak ty ptáčku, hnízdo más?*) és az emlékezetes színészi alakítások sora: Hamupipőkéként ekkor vált az ország kedvencévé a felülmúlhatatlanul bájos, nagy tehetségű Libuše Šafránková (1953–2021).

Egy éj Karlštejnben (Noc na Karlštejně) – r. Zdeněk Podskalský; a Jaroslav Vrchlický (1853–1912) színdarabja alapján készült, a musical és a vígjáték műfaját nagy mesterségbeli tudással egyesítő, a legendás IV. Károly alakját, idejét felidéző film a jelek szerint éppúgy kortalan, mint a fentebb említett klasszikus mese. A főszerepekben Vlastimil Brodskýt, Jana Brejchovát, Jaroslav Marvant, Miloš Kopeckýt, Waldemar Matuškát láthatta, láthatja a közönség: minden adott a sikerhez.

Megjött hozzánk a búcsú (Přijela k nám pouť) – r. Věra Plívová-Šimková; a gyermekmusicalként, illetve családi filmként jellemezhető mű olyan világot és gyerekkort idéz fel megkapó módon, melyben a barátságon kívül kitüntetett szerepet

kapnak a fiúk egymással vetélkedő focicsapatai és a hajdani falusi búcsúkhöz kapcsolódó élmények, örömök; a történetet pedig jobbnál jobb dalok festik alá. Az itt megelevenedő világban még mindent a maga valóságosságában élnek meg a kicsik s a nagyok...

Az aranyhajú királylány (Zlatovláska) – r. Vlasta Janečková; Karel Jaromír Erben (1811–1870) Csehországban közismert meséjének feldolgozása nem hibátlan alkotás, de lényegesen felülmúlja az akkoriban született filmek többségének s általában az adaptációknak a színvonalát. A kor divatjának megfelelően itt is jó néhányszor dalok csendülnek fel, a mű érényeit gyarapítva.

Szerelmespár az első évben (Milenci v roce jedna) – r. Jaroslav Balík; a fél évszázad elteltével is érdekfeszítő, hatásos film Prágában játszódik, nem sokkal a második világháború után, s arra a kérdésre keresi a választ, születhet-e szerelem két, egymástól erősen különböző, mindenekelőtt pedig a világegés idején teljesen más sorsot megélt ember között.

Gyilkossági kísérlet (Pokus o vraždu) – r. Jiří Sequens; az ellentmondásos, egyenetlen pályát befutó, de vitathatatlanul jelentős rendező alkotása a bűnügyi és lélektani film figyelemreméltó szintézise: nem csupán a cselekménye okán érdekes, hanem annak köszönhetően is, ahogy a paranoia eluralkodását megjeleníti.

Összeállította: G. Kovács László

Zenész urak, hölgyek, játsszatok nekünk!

Bohemia-beszámoló a XXIV. Nemzetközi Dudás Fesztiválról Strakonice, 2022. augusztus 26–28.

Csak kibőjtöltem ezt a híres-neves hacacárét! Négy évvel ezelőtt már jelentkeztem rá, de indulás előtt torkon ragadott egy csúf nyári influenza, 2020-ban pedig a Covid hiúsította meg a fesztiválozást. 2022 tavaszától felfokozott várakozással néztem az utazás elébe.

Augusztus 25-én kora reggel indultunk. Bónuszként a 18 tagú magyar dudás csapatot is megkaptuk útitársnak. A Virtus legényei hamar bebizonyították, hogy nemcsak víg zenészek és táncosok, hanem – a Bohemiásokhoz hasonlóan – jó torkú sörivők is.

Délután már Strakoniceben voltunk. A Fesztivál népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a város kirakta a „Megtelt!” táblát, és mi csak a 20 km-rel odébb levő Horažďovicében hajthattuk álomra fejünket. Szállodai szobáink luxusban nem bővelkedtek, ám alváson kívül másra nem is használtuk őket. Horažďovicében csöndesek az éjszakák, több utastársától hallottam, hogy rég aludt ilyen jól.

A nappalok? Ottó bácsi vezényletével bejártuk a környékbeli városokat is, de minden nap fénypontja a Fesztivál volt. Néhány statisztikai adat: Cseh együttesek száma: 41. Külföldi együttesek száma: 19. Legfiatalabb résztvevő: 8 éves. Felső korhatár láthatóan nem volt. Galambösz bácsik és nénik úgy táncoltak, hogy majd szétrúgták a színpalakat.

A rendezvény két szabadtéri helyszínen zajlott. Szerencsére csak az első délután volt némi zápor, a folytatásban már hétágra sütött a nap.

A közönség? Ezekre vigadoztak, köztük kisgyerekek és nagyszülők, itták a sört, ették a kolbászt, a lángost, de még egy papírfecnit se láttam a földön. Egyik nap kivártuk a buli végét, és már sötét éjszakában indultunk vissza a buszhoz. Gondoltam, lesz itt mindjárt lökdösődés, egymás agyontaposása.

Hát nem! A tömeg szelíden, mondhatni nyájasan oszlott szét, és ugyanez volt a Fesztivál zárónapján is.

A fellépők egytől-egyig parádés műsorral szerepeltek. A mieink sötét lajzbiban és lobogó fehér gatyában adtak elő Kárpát-medencei pásztorzenét és -táncot. Volt dübörgés, hujjogás, pattogott a karikás ostor, a közönség pedig visított örömeiben.

Részemről imádtam a breton csapatot is (talán ők voltak a legtöbben) régi korokat idéző zenéjük, különleges ruháik és lassú, előkelő körtáncuk miatt.

A hollandok ezzel szemben bohóckodtak, vad kalózként ug-rabugráltak. A spanyolok tüzeskedtek, a görögök körbetáncolták a nemzeti zászlójukat, a bolgárok lendülete mindent elsodort. (Folytathatnám még, de akkor az egész lapszám csak erről szólna...)

A Fesztivál díszvendégei vitathatatlanul a skót dudások voltak. Megannyi szálfatermetű férfiú, köztük néhány hasonlóan daliás hölgy. Négyes sorokban meneteltek, a férficsipőkön ingerlően himbálózott a kockás kilt. Fújták és fújták, mereven a távolba nézve, mintha csatába indulnának. A közönség állva tapsolta őket.

A színpompás népviseletbe öltözött cseh csapatok pedig jó házigazdáként élen jártak a vigasságban.

Sok volt a fiatal, sőt gyerek. Öröm volt látni, hallani őket. Nálunk mintha elsorvadtna a dalos kedv. Remélem, tévedek.

Végezetül hadd idézzem egyik társunkat, aki így búcsúzott: Nem oda Duda!

Megtapsoltuk. Őt is, a Virtust is, sőt magunkat is, mert a jókedvünk végig kitartott.

Szathmári Ágnes

Pillanatok a Virtus magyar dudás együttes műsorából

A budapesti Cseh Centrum programjaiból

Cseh
Centrum

2022. április–2023. március

Lásd még: <https://budapest.czechcentres.cz/hu>;
<https://www.facebook.com/csehcentrum/>

Április–május

Jótekonysági koncert cseh és ukrán zeneszerzők műveiből, a Giusto kamarazenekar közreműködésével, az orosz agresszió ukrainai áldozatainak megsegítésére.

Időpont: 2022. április 7.

Helyszín: Cseh Centrum

Petr Zatloukal: Aerobic sorozat című fotókiállítása a Budapest Fotó Fesztivál (PF 2022) keretében.

Időpont: 2022. április 25–május 13.

Helyszín: KUBIK coworking, 1137 Budapest, Jászai Mari tér

A fotós ma és modellje anno

Június

Irodalom Éjszakája – rendhagyó világirodalmi séta a budapesti Margitszigeten. 25 ország 25 szerzőjének a „SZIGETEK” témához kapcsolódó műveiből a Vígyszínház színészei olvastak fel szemelvényeket a sportosan megközelíthető helyeken, mint például a Víztorony tetején, de több helyütt az akadálymentesítés is megvalósult. Csehországot *Dora Kaprálová* (brnói születésű, Berlinben élő cseh író, újságíró) Szigetek című könyve képviselte. Fordította: *Szarka Szilvia*. A debreceni felolvasásokon a Csokonai Színház színészei működtek közre.

Időpont: 2022. június 1–3. és június 16–18.

Helyszín: Budapest, Margitsziget és Debrecen belvárosa

A nagykövetség épületének centenáriuma – Cseh és magyar történészek kerekasztal-beszélgetése a XX. század válogatott fejezeteiről – a Cseh Köztársaság Budapesti Nagykövetsége és a Cseh Centrum szervezésében. A centenárium alkalmából a nagykövetség épületét (a volt Zichy-palotát) erre a célra 1922-ben vásárolta meg az új csehszlovák állam. A történész-vita meghívott vendégei: *Andrej Tóth* történész, *Miklós Dániel* történész és levéltáros, *Eva Irmanová* történész és magyarságkutató, *Varga György* műfordító és volt prágai nagykövet. Moderált: *Svoboda Róbert*, szinkrontolmácsolt: *G. Kovács László*. *Eva Irmanová* előadását magyarul lásd: 31–33. oldal! A beszélgetés hangfelvétele két nyelven itt meghallgatható: https://www.mzv.cz/budapest/hu/tovabbji_informaciok/a_nagykovetseg_epuletenek_centenariuma.html

Időpont: 2022. június 22.

Helyszín: Cseh Centrum

Varga György és Eva Irmanová

(Fotó: Zachár Ottó)

A kerekasztalnál balról jobbra: Svoboda Róbert, Varga György, Bial Tibor nagykövet, Eva Irmanová, Miklós Dániel

Augusztus

SZIGET FESZTIVÁL cseh fellépői voltak: *Idea*, *Lenny*, *Mr. Kriss & Marson* és *Viktor Černický*: Pli című projektje, mely a tánc, a cirkusz és a performansz ötvözete.

Időpont: 2022. augusztus 10–15.

Helyszín: Budapest, Hajógyári sziget

SZIGET / Viktor Černický: Pli

Mural – A Cseh Centrumok az EU soros cseh elnökségét ünneplő programsorozatának részeként Veszprémben leleplezték *Jakub Bahořík* képzőművész, zenész cseh–magyar témájú falfestményét. A nagyméretű mural a cseh és magyar kultúra kapcsolódásaira utal.

Időpont: 2022. augusztus 18.

Helyszín: Veszprém Aréna, Külső-kádártai út (aluljáró a körforgalomnál)

Mural-avató: középen az alkotó, jobbra Adéla Gálová, a Cseh Centrum igazgatója

Milan Šimko, a cseh külügyminisztérium miniszteri tanácsosa **búcsúzott** a budapesti cseh nagykövetségtől hét év szolgálat után, amely idő alatt 2015-től konzulként a Konzuli Osztályon, majd 2019-től a politikai osztály diplomatájaként dolgozott. Együttműködve a Cseh Centrummal, lelkes mentora volt a Bohemia Baráti Körnek is. Aktív, tartalmas pihe-nést kívánunk!

Időpont: 2022. augusztus 25.

Helyszín: Budapest, Ferdinánd Monarchia Sörház

Milan Šimko és búcsútortája

Szeptember

„...és üdvözet a filozófusoknak!” – Kiállítás, nemzetközi kerekasztal-beszélgetés és improvizatív előadás *Jan Patočka* halálának 45. évfordulója alkalmából – Szegeden. A kiállítás anyagát a prágai Jan Patočka Archivum ajánlotta fel.

Időpont: 2022. szeptember 16–október 10.

Helyszín: Szeged, Klebelsberg Könyvtár, Szegedi Tudományegyetem, Grand Café

Cseh és magyar Virtuózok – koncert a cseh nagykövetség rendezésében az EU Tanácsának cseh elnöksége alkalmából. Felléptek a V4-ek Virtuózok budapesti versenyének nyertes ifjú muzikusai a korábbi évekből: *Kornélia Harmath* (HU, hárfa), *Martin Šulc* (CZ, harmonika), *Ali Lugosi* (HU, klarinét), *Richard Kollert* (CZ, hegedű), *Eduard Kollert* (CZ, hegedű). Zongorán kísért: *Jiří Kollert* (CZ).

Időpont: 2022. szeptember 22.

Helyszín: Budapest, Stefánia palota

A PesText irodalmi fesztivál vendége Alena Morštajnová cseh író volt, akinek a Hana című regénye magyarul is megjelent a Csirimójo kiadó gondozásában, fordította: *Juhász Hahn Zsuzsanna*. Az írónővel *Hansági Ágnes* beszélgetett. (Lásd még: 56. oldal)

Időpont: 2022. szeptember 30.

Helyszín: Budapest, Millenáris

Alena Morštajnová (középen), J. Hahn Zsuzsanna műfordító (balra) és Flóra Peťovská (jobbra) a Csirimójo Kiadó művészeti vezetője

27. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál. Díszvendég volt *Szvetlana Alekszijejics*, a Nobel-díjas belorusz író. A fesztivál cseh és szlovák vonatkozású eseményei voltak:

– **2022. szeptember 30.** – **Miről beszélnek a szövegek?** Kortárs szlovák, cseh és magyar irodalomról, trendekről, irányokról, témákról beszélgettek: *R. Passia* (SK), *Ivana Taranenková* (SK), *Németh Z.* (SK), *J. Heller* (CZ). Moderátor: *Deczki Sarolta*.

– **2022. szeptember 30.** – **Európai Elsőkönyvesek Fesztiváljának témája volt: Az író mint kutató** – A testi és lelki egészség és betegség problémái a kortárs európai irodalomban. Csehországot képviselte: *Klára Vlasáková*. Moderátor: *Fejérvári Boldizsár*.

– **2022. okt. 1. 10 h** – **Határtalan irodalom** – Kerekasztal-beszélgetés: Szlovákiai szerzők magyar nyelvű irodalmi folyóiratokban. Közreműködtek: *Radoslav Passia* (SK), *Viliam Nádaskay* (SK), *Száz Pál* (SK), *Csanda Gábor* (SK), *Orcsik Roland* (HU), *Szirák Péter* (HU), *Ágoston Z.* (HU), *Olga Stehlíková* (CZ). A beszélgetést vezette: *Németh Zoltán* (SK)

– **2022. október 2., 10 h** – **Gyerekirodalom gyerekcipőben?** A legújabb szlovák, szlovákiai magyar és cseh gyerekkönyvek: *J. Bodnárová*, *A. Gregušová*, *Veronika Šikulová*, *Eva Urbanová*, *Olga Stehlíková* (CZ), *Balla Margit*, a Pozsonyi kifli gyerekkönyvei: *Bolemant Éva*, *Marosz Diána* szerzőktől. A könyveket bemutatták: *Lovász Andrea* és *Nánási Yvette*. Fordítók: *Pénzes Tímea*, *Flóra Peťovská*.

Időpont: 2022. szeptember 30–október 2.

Helyszín: Budapest, Millenáris

Október

Future Lab – a cseh design úton a fenntarthatóság felé – a Cseh Centrumok által a cseh EU-elnökség alkalmából szervezett, a fenntarthatósággal foglalkozó projekt, középpontjában a *Veronika Pařízková* kurátor által összeállított ECO? installáció állt.

Időpont: 2022. október 1–31.

Helyszín: Budapest, Madách tér

Visions for Europe online – A Cseh Centrumoknak a cseh EU-elnökségre előkészített projektjeiben a Cseh Köztársaság és Európa számos neves személyisége vett részt. Az egyes

személyiségek vízióját rövid nyilatkozatok formájában (kb. 1 perces videókon keresztül) tekinthette meg a közönség a www.visionsforeurope.cz linken.

Időpont: 2022. október–december

Egy csésze Csehország – Beszélgetés *Bial Tiborral*, a Cseh Köztársaság nagykövetével, *Fehér Renátó* költővel. Az est szerkesztője: *Szederkényi Olga*.

Időpont: 2022. október 20.

Helyszín: Budapest, Európa Pont

Én tartom kézzel az asztalt a kitért lábak helyett – kiállítás a Trafó Galériában. Kiállító művészek: *Eva Giolo*, *Kállay Eszter & Markó Luca*, *Rory Pilgrim*, *Szász Lilla*, *Adéla Součková* (CZ), *Sophie Utikal*. Kurátor: *Gadó Flóra*.

Időpont: 2022. október 28–december 4.

Helyszín: Budapest, Trafó Galéria

November

„Postcards from Ukraine” (Képeslapok Ukrajnából) – szabadtéri fotókiállítás az Oroszország által 2022. február 24-én kirobbantott háború áldozatául esett kiemelkedő ukrán kulturális színterekről. Az Ukrainian Institute kiállításának budapesti bemutatkozása.

Időpont: 2022. november 17–december 20.

Helyszín: Budapest, Klauzál tér

Budapesti nemzetközi Anilogue fesztiválon tíz új cseh animációs film szerepelt, és újra vetítették *Michaela Pavlátová* egész estés animációs filmjét: **Napocskám, Maad**.

Időpont: 2022. november 23–27.

Helyszín: Budapest, Toldi Art Mozi, Uránia

VÁCLAV HAVEL EURÓPAI DIALÓGUSOK – „Oké, boomer, avagy a hatalom nélküliek hatalmának újraértelmezése a digitális korban” címmel **konferencia angol nyelven** a budapesti Cseh Centrum, a Václav Havel Könyvtár és a CEU Demokrácia Intézete rendezésében. Kísérő műsora a Plastic People of the Universe (PPU) fellépése.

Időpont: 2022. november 21.

Helyszín: Budapest, Közép-európai Egyetem (CEU)

December

Trio Bohémo koncertje – Jan Vojtek zongorista triója Kristína Vocetkovával (cselló) és Matouš Pěruškával (hegedű) és a Duo Pantomimo kísérelő fellépése (Lucie Orbók rendezésében).

Időpont: 2022. december 3.

Helyszín: Budapest, Magyar Zene Háza

Adventi koncert – Markéta Fassati, neves szoprán énekesnő szólóelőadása Stanislav Gallin zongorakíséretével. A nagykövetség zárórendezvénye Csehország EU-s elnökségének vége alkalmából.

Időpont: 2022. december 12.

Helyszín: Cseh nagykövetség+Cseh Centrum moziterme

2023. január–március

Évfordulós intézetek előzetese 2023-ra: 70+30=100 – A 70 éves prágai magyar Liszt Intézet és a Cseh Centrumok alapításának 30. évfordulója alkalmából a két intézet igazgatóinak – Kassai Hajnal és Adéla Gálová – találkozója Prágában, az intézmények tervezett közös programjainak bemutatása ünnepi műsor keretében. (Lásd még: 44. oldal!)

Időpont: 2023. január 19.

Helyszín: Liszt Intézet, Prága

Intézetigazgatók együtt:

Kassai Hajnal (balra) és Adéla Gálová (jobbra)

A Budapest International Documentary Festival (BIDF) cseh filmje: Örökre szóló pillanat címmel *Vít Klusák* rendezőtől.

Időpont: 2023. január 22.

Helyszín: Budapest, CC Mammút II.

Holtszezon kortárs irodalmi fesztivál a Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa-programhoz kapcsolódva (febr. 23–26.), amelynek keretében nyolc helyszínen közel 60 művészeti produkció, előadások és koncertek zajlottak a városban. A cseh vendégekkel: *Elsa Aids* és *Klára Vlasáková* írókkal február 24-én *Kolláth Anna*, a szerzők műveinek fordítója beszélgetett, tolmácsolt: *G. Kovács László*.

Időpont: 2023. február 23–26.

Helyszín: Fricska Szeparé, 8200 Veszprém, Miklós u. 10.

Klára Vlasáková

Elsa Aids

CSEH KISVÁROSOK – A Bohemia folyóirat 2022. évi különdíjkiadásának keresztelője és *Zachár Ottó*, a szerző vetítéses kiegészítő előadása. A Bohemia Baráti Kör, a Cseh Centrum és a cseh nagykövetség közös rendezvénye. (Lásd még: 9. oldal!)

Időpont: 2023. március 1.

Helyszín: Cseh Centrum

FELHÍVÁS! – A 70 éves prágai Liszt Intézet, valamint a 30 éves budapesti Cseh Centrum évfordulóik alkalmából közös pályázata **KERESZTEZŐDÉSEK témakörben**, amely **Prágában magyar művészeknek, Budapesten cseh alkotóknak** nyílt meg arra, hogy bemutassák munkáikat festészet, szobrászat, grafika, fotográfia kategóriákban, utalva a két ország közös kulturális örökségére. **Jelentkezési/Regisztrációs határidő: 2023. ápr. 15.** Részletek mindkét intézmény honlapján: <https://culture.hu/.../palyazati-felhivas-kiallitason...> <https://budapest.czechcentres.cz/hu> A nyertesek tervezett kiállítása 2023 szeptember–novemberében!

Eva Irmanová: 1968 prágai tavasza magyar szemmel

Cseh és magyar történészek kerekasztal-beszélgetésén elhangzott előadás,
2022. június 22., Cseh Centrum

A magyar kommunista vezetés álláspontját az 1968. évi csehszlovákiai politikai helyzetet illetően – kezdve a sort a Csehszlovákia Kommunista Pártja (CSKP) legfelsőbb vezetőjének posztján januárban bekövetkezett változással s végezve az ország augusztusi megszállásával a Varsói Szerződés szövetséges csapatai által – az 1956-os év tapasztalatai éppúgy befolyásolták, mint Kádár Jánosnak a Szovjetunióval szembeni pragmatikus politikája. Minden probléma ellenére Magyarország a hatvanas években lényegesen különbözött a szocialista tömb többi országától, Kádár pedig azokhoz az államférfiakhoz tartozott, akikre Kelet- s Nyugat-Európában is mind nagyobb elismeréssel tekintettek. Ez az értékelés Kádár teljesen pragmatikus politikájának és az adott geopolitikai feltételekhez való alkalmazkodási képességének volt köszönhető. Kádár a nemzetközi politika tekintetében másképp viselkedett a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal s másképp a nyugati országokkal szemben. A szocialista tábor viszonylatában elfogadta azt az alapelvet, mely szerint mind pártvonalon, mind az ország szintjén mindegyik döntést összhangba kell hozni a testvérországokkal, s elsősorban a Szovjetunióval. Kádár mindenekelőtt ahhoz kívánt teret biztosítani Magyarországnak, hogy érvényre juthasson a szocializmus sajátos magyar modellje; véleménye szerint ennek elengedhetetlen feltétele volt, hogy a magyar külpolitika a legcsekélyebb mértékben se térjen el a Kreml álláspontjától. Ennek dacára a Szovjetunió iránti viszonyban időnként bizonyos disszonanciák jelentkeztek.

1963 és 1964 fordulóján napirendre került a magyar gazdaság átfogó reformja. Úgy tűnt, hogy az akkori lengyel és csehszlovák reformtörekvések kedvező nemzetközi háttérteremtenek a folyamat számára. A reformok gyakorlati megvalósítását azonban azzal az érveléssel kellett alátámasztani, hogy nem érinti a szocializmus alapelveit. Annak érdekében, hogy a Szovjetunió és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) részéről feltételezhető bírálatnak elvegye az élet, a magyar vezetés a szocializmus alapelveinek megőrzését és változatlanságát hangsúlyozta. A magyar pártvezetés azt tűzte ki célul, hogy a külpolitikai mozgástér megnövelése és a belpolitikai liberalizálás is a Szovjetunió beleegyezésével menjen végbe s Moszkva hagyja jóvá a reformokat. Ebből fakadóan a gazdasági megfontolások az ún. csehszlovákiai megújodási folyamat problémája körüli vitákban is szerepet játszottak. Magyarország 1956 óta először vállalt aktív szerepet a külpolitikában, s az „emberarcú szocializmus” megteremtésére irányuló csehszlovákiai kísérlet védelmére kelt. Kádár nyilvánvaló módon arra törekedett, hogy a csehszlovák reformok ne lépjenek túl egy bizonyos határon, másfelől azonban meg akarta akadályozni a szovjet beavatkozást. A magyar reform, az új gazdasági mechanizmus legalizálása volt a leplezett szándéka.

A tekintetben, hogy Kádár és a magyar politikai vezetés miként viszonyult az 1968-as csehszlovákiai eseményekhez, három különböző szakaszt lehet egymástól világosan megkülönböztetni. Az első 1968 júniusának végéig tartott és a cseh-

szlovákiai reformfolyamat nyílt és egyértelmű támogatása jellemezte, bár a reformok helyeslése a dubčeki¹ vezetés és a reformok megvalósítási módjának bírálatával kapcsolódott össze. A második szakaszban a nyílt támogatás platformja megszűnt, a magyarok nyomatékosan figyelmeztettek annak veszélyére, hogy a csehszlovák pártvezetés olyan fejlődést választ, illetve tesz lehetővé, amely a szocializmushoz vezető út elhagyását jelenti. A harmadik szakaszt a Csehszlovákia elleni katonai intervenció jóváhagyása jelenti s a közvetlen részvétel a beavatkozásban.

Röviddel azután, hogy a CSKP Központi Bizottságának első titkárává választották, Alexander Dubček még moszkvai hivatalos látogatása előtt nem hivatalos találkozóra hívta meg Kádár Jánost Kistapolcsányba (Topolčianky) 1968. január 21-re és 22-re; s itt „öszintén és nyíltan” tájékoztatta őt helyzetéről és terveiről. Kádár, akit Dubček „atyai barátjának” tekintett, a jelek szerint megértéssel fogadta a Dubček-től kapott információkat, amiről rögtön a visszatérése után Brezsnyev² és a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Politikai Bizottságát is tájékoztatta. A PB tagjai egyetértettek azzal, hogy Dubčeknek segítséget kell nyújtani, méghozzá főleg a külpolitika terén, ti. a Szovjetunióhoz, valamint a lengyel és a keletnémet partnerekhez való viszony tekintetében. Február elején Komáromban (Komárno) a külügyi titkárok részvételével sor került az első hivatalos csehszlovák–magyar párttalálkozóra. Dubček javaslatok sorát terjesztette elő, melyek főleg a kölcsönös gazdasági kapcsolatok javítását érintették: ezt Kádár örömmel üdvözölte. Még ugyanebben a hónapban magyar párt- és állami küldöttség utazott Prágába a februári események³ huszadik évfordulójának megünneplésére; ebből az alkalomból Kádár azon véleményének adott hangot, hogy óhatatlanul szükség van a csehszlovák kommunista párt akcióprogramjának kidolgozására. Együttal a korábbi első titkárral, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság (CSSZSZK) elnökével, Antonín Novotnýval⁴ is találkozott, akit a dubčeki vezetés támogatására és a CSKP reformszárnyával való együttműködésre igyekezett rábírni.

1 Alexander Dubček (1921–1992), a huszadik század egyik legjelentősebb szlovák politikusa, az 1968-as Prágai Tavasz „arca”, jelképes alakja; 1968 januárjától 1969 áprilisáig első titkárként ő állt a kommunista párt élén. Javára irrandó, hogy belátta a rendszer liberalizálásának szükségességét. Az 1968. augusztusi megszállást követően határozatlan volt és megalkuvó, nem tudott érdemben szembe szállni a korábbi rezsim visszaállításával. Az 1989. évi „báronyos forradalom” után ismét politikai szerepet vállalt.

2 Leonid Iljics Brezsnyev (1906–1982), ukrán származású, de oroszként számon tartott szovjet politikus; 1964-től haláláig a Szovjetunió Kommunista Pártjának főtitkára volt, az ország legfőbb vezetője. Nevéhez fűződik a Szovjetunióval szövetséges országok korlátozott szuverenitásának elmélete, mely szerint, hogyha valamelyik országban „ellenforradalom” ütne fel a fejét, és a kapitalizmushoz való visszatérés fenyegetne, akkor a „testvérországoknak” nemcsak joguk, hanem kötelességük is a beavatkozás.

3 1948. február 20. és 25. között a csehszlovák kommunisták puccsal, a nyomásgyakorlás több eszközét gátlástalanul bevetve (tüntetések, fegyveres milícia létrehozása, önkényes letartóztatások, általános sztrájk) megragadták a hatalmat. A tétova, erőtlenségek közepette, Edvard Beneš (1884–1948) 25-én elfogadta a kommunisták elképzelésének megfelelő kormány megalakulását, és elkezdődött a szovjet típusú diktatúra kiépítése.

4 Antonín Novotný (1904–1975), cseh kommunista politikus; 1953 és 1968 között a CSKP első titkára volt, 1957-től 1968-ig pedig köztársasági elnök is. Korlátolt, konzervatív politikusként útjában állt a reformoknak.

1968-ban a Vencel téren Lacza Tihamér archívumából

Moszkvában február és március folyamán felerősödött a meggyőződés, hogy a csehszlovákiai politikai helyzet veszedelmesen hasonlít az 1956-ban Magyarországon kialakult helyzethez. Ebben a szellemben foglalt állást március 15-diki ülésén a Szovjetunió Kommunista Pártjának (SZKP) Politikai Bizottsága, s a szocialista tábor más országainak vezetői is nyugtalanságukat fejezték ki a csehszlovákiai események alakulása miatt. A Drezdában megrendezett konzultatív találkónak ez volt a fő oka.⁵ A szóban forgó értekezleten hangzott el először a világosan megfogalmazott magyar álláspont, amely lényegesen különbözött a szocialista tábor többi vezetőjének az állásfoglalásaitól. A magyar küldöttség kijelentette, hogy Csehszlovákia szocialista fejlődésében és a CSKP-ban is – melynek a belügyéről van szó – maradéktalanul bízunk, s nem ért egyet azzal a felfogással, hogy Csehszlovákiában ellenforradalom zajlik. A drezdai értekezletet követően a magyar vezetés a hazai szinten is tovább támogatta a csehszlovákiai változásokat. A Hazafias Népfrent április 19-i tanácskozásán Kádár ismételt kijelentette, hogy a magyar párt egyetért a csehszlovák kommunisták törekvéseivel. Április és május folyamán a sajtóban is olyan cikkek jelentek meg, amelyek üdvözölték a Csehszlovákiában január után követett politikát. A szovjet vezetésnek a csehszlovákiai fejlődéssel kapcsolatos álláspontja azonban változatlan maradt, s csak az elfogadott taktika mutatott változásokat: fő vonását az jelentette, hogy a tömb öt országa együtt gyakorol politikai, diplomáciai, ideológiai és katonai nyomást a CSKP-ra. Ennek az irányvonalnak a jegyében zajlott le május 8-án Moszkvában öt kommunista párt találkozója, melyre azonban a csehszlovák kommunistákat már nem hívták meg. Az éles vita során Kádár ismét-

elten hangsúlyozta, hogy Csehszlovákiában jelenleg nincs ellenforradalom, ellenben harc folyik a múltban elkövetett hibák kijavításáért, a társadalmi problémák pedig nem oldhatók meg fegyveres erővel. Egyúttal aláhúzta, hogy lehetetlen kívülről beavatkozni Csehszlovákia belügyeibe, mert ez a lépés csak az ellenzéki erők népszerűségét növelné, s hogy a csehszlovákiai válság nem oldható meg az 1956-ban alkalmazott eszközökkel. Nézeteivel azonban Kádár teljesen elszigetelt maradt.

A csehszlovákiai események alakulásával és nemzetközi megítélésük változásával összefüggően a magyar politikai megítélés is változni kezdett. A magyar politikai vezetés a szovjet tábor többi pártjával együtt immár reálisabbnak látta a különböző politikai erők színre lépésének és a polgári restauráció lehetőségének a veszélyét. Nagy Imre kivégzésének tizedik évfordulója alkalmából a Literárni listy (Irodalmi Újság) nevű hetilap közreadott egy cikket a budapesti csehszlovák nagykövetség egykori kultúrattaséjának, *Osvald Machatkának* a tollából, aki közvetlenül tapasztalta az 1956. évi magyarországi eseményeket. A szerző az 1956-os év magyar reformjait a Prágai Tavasszal vetette egybe, ezen túl pedig nyíltan megírta, hogy Nagy Imrét ártatlanul végezték ki, ami Kádár Jánost mérhetetlenül rosszul érintette. A Népszabadság nevű napilap szokatlanul kemény hangon reagált Machatka cikkére. *Ludvík Vaculík*⁶ Kétezer szó címmel szintúgy a Literárni listy hasábjain s egyúttal négy másik újságban közreadott felhívását pedig már a szocializmus elleni közvetlen támadásnak tekintették. Újabb feszültségforrás keletkezett azt követően, hogy a CSKP KB elnöksége úgy döntött: elutasítja a részvételt az öt kommunista párt 1968. július 14–15-re, Var-

5 A találkozóra 1968. március 23-án került sor, s Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK és a Szovjetunió képviselői vettek részt rajta. Az egyetlen témát a csehszlovákiai események és az általuk kiváltott aggodalmak jelentették.

6 Ludvík Vaculík (1926–2015), cseh prózaíró, nemzedékének egyik legkiemelkedőbb képviselője; 1968-ban ő írta a Kétezer szó címmel a reformfolyamat és a demokratizálás határozott folytatásának szükségességéről szóló, híres eszmefuttatást, amelyet a diktatúra hívei „ellenforradalmi kiáltványnak” neveztek.

Eva Irmanová (1943. május 6., Kolín-), történész, hungarológus, egyetemi oktató, a huszadik századi magyar történelem kiváló szakértője. Kutatói pályája a Cseh Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetéhez, pedagógiai tevékenysége a Károly Egyetem Társadalomtudományi Karához kötődik. Hatalmas ismeretanyagon alapuló, tényyszerű könyvei és tanulmányai fontos hozzájárulást jelentenek történelmünk jobb megismeréséhez, megértéséhez; sajnálatos módon ezideig csak a csehül tudó olvasók számára hozzáférhetően. 1985-ben az ő fordításában látott napvilágot Szerb Antal *A Pendragon-legenda* című regénye. Munkássága elismeréseként 2010-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjével (polgári tagozat) tüntették ki.

Főbb művei: *Kádárizmus jako fenomén socialismu (A kádárizmus mint a szocializmus jelensége, 1992)*, *Kádárizmus: vznik a pád jedné iluze (A kádárizmus: egy illúzió születése és bukása, 1998)*; *Maďarsko a versailleský mírový systém (Magyarország és a versailles-i békerendszer, 2002)*; *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska (A szlovákiai magyar kisebbség és helye Szlovákia és Magyarország külpolitikájában, 2005)*; *Maďarsko v éře sovětzice (Magyarország a szovjetizálás időszakában, 2008)*. Írásaival olyan fontos gyűjteményes kötetekben is szerepelt, mint a *Trianonská smlouva (A trianoni szerződés, 2010)* és az *Osmádesátý očima tří generací (Hatvannyolc három nemzedék szemével, 2018)*. – G. K. L.

Eva Irmanová a konferencián

(Fotó: Zachár Ottó)

sóba összehívott találkozóján, mivel az öt párt mindegyikével külön akar találkozni. Kádár ezt a döntést nem tartotta becsületesnek, Varsó elkerülését pedig a január utáni időszak legnagyobb csehszlovák hibájának tekintette. A varsói előtt lezajlott komáromi találkozón Kádár azt közölte a csehszlovák vezetéssel, hogy a magyar felet nehéz helyzetbe juttatta, s most már lényegében a tömb széteséséről van szó. Egyúttal figyelmeztette a csehszlovák vezetést, hogy ha elszakad az öt testvérpárttól, végzetes útra lép.

A magyar küldöttséget Varsóban bizalmatlanul és titkolt el-lenszevvel fogadták. Jóllehet Kádár figyelmeztetett az SZKP történelmi felelősségére, a csehszlovákiai fegyveres beavatkozás híveinek száma megnőtt, s megszületett a döntés, mely szerint hozzá kell látni Csehszlovákia elfoglalásának gyakorlati előkészületeihez. *Kádár János* a szűkebb vezetéssel folytatott konzultáció után beleegyezett az esetleges katonai akcióban való magyar részvételbe, amit Brezsnyev hálásan fogadott. „Amíg élek, nem fogom elfelejteni” – biztosította Kádárt. A fentiekén túl a varsói találkozón javaslatot fogadtak el egy

A prágai tavasz eltiptása

(Forrás: <https://mf.hu/index.php/2017/08/21...>)

politikai alternatíva kidolgozására, amely a CSKP elnökségén belüli ún. balszárnyal folytatandó tárgyalásokra és a *Vasil Bilakkal*⁷ való kapcsolatfelvételre irányult.

A szovjet vezetés augusztus elején a Krimbe hívta Kádár Jánost szabadságra. A kezdeti tétovázás után Kádár végül elfogadta a meghívást, s augusztus 12–15. között Jaltában kötetlen eszmecesterét folytatott Brezsnyevvel és Kosziginnal⁸ a csehszlovákiai helyzetről. Noha Kádár megismételte változatlan álláspontját, mely szerint a politikai kérdésekre politikai megoldást kell keresni, hozzátéve, hogy ha nincs más lehetőség, a katonai megoldás is szóba jöhet. Brezsnyev végül megkérte Kádárt, hogy még egyszer beszéljen Dubčekkel. Augusztus 17-én Komáromban (a csehszlovákiai oldalon) valóban sor került a találkozóra. Kádár felszólította Dubčeket, hogy vegye figyelembe a fennálló veszélyt és a helyzet komolyságát. Dubček csak ennyit mondott: „Ismerem őket (ti. a szovjeteket), a végső lépést nem teszik meg.” Kádár így válaszolt: „Ismered őket, de én jobban ismerem őket. Megteszik.” Ugyanazon a napon, amikor Kádár Dubčekkel tárgyalt, Brezsnyev arról tájékoztatta az SZKP Politikai Bizottságát, hogy a magyar vezető kifejezte „legteljesebb készségét a részvételre a csehszlovák nép megsegítésére irányuló akcióban”.

A fegyveres beavatkozás brezsnyevi tervét az augusztus 18-i moszkvai találkozón hagyták jóvá. Az MSZMP képviselői az utolsó pillanatig ódzkodtak a katonai akció jóváhagyásától, de amikor már világos volt, hogy a magyar vezetésnek nincs más lehetősége, ők is beleegyeztek a beavatkozásba. Annak a kérdésnek a kapcsán, hogy mi volt a döntő momentum, amely a fegyveres beavatkozásban való magyar részvételhez vezetett, Kádár húsz évvel később egy újságíróval, *Kanyó Andrással* folytatott beszélgetésben így válaszolt: „Nem emlékszem, hogy lett volna valamilyen döntő érv. De ha volt ilyen, akkor talán az, hogy a csehszlovák elvtársak nem tettek meg minden lépést, melyekkel talán el lehetett volna háritani a katasztrófát; Moszkvában pedig az is kiderült, hogy az épp kibontakozó reformunkkal magunkra maradtunk volna, ha szembeszállunk a szocialista országok többségével.” *Alexander Dubček* a magyar tévé Panoráma című műsorának adott 1989. évi interjújában úgy vélekedett, hogy ha Kádár keményebben lépett volna fel, megakadályozhatta volna a csehszlovák tragédiát.

Fordította és a jegyzeteket írta: G. Kovács László

⁷ Vasil Bilak (1917–2014), ruszin származású szlovák kommunista politikus, a legkonzervatívabb irányzat meghatározó reprezentánsa. Meggyőződése volt, hogy a diktatórikus rendszert akár a Szovjetunió és más szocialista országok fegyveres beavatkozása árán is fenn kell tartani. Az 1968 utáni „normalizáció” időszakában a főideológus szerepét játszotta.

⁸ Alekszej Nyikolajevics Koszigin (1904–1980), szovjet-orosz kommunista politikus, 1964 és 1980 között a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke volt.

Az Anthropoid hadművelet 80. évfordulóján Helyszíni beszámoló

Aki még nem vett részt ilyen eseményen, nem sietett, mert nem gondolta volna, hogy munkanapon délelőtt ekkora tömeg lesz a Vychovatelna villamosmegálló közelében levő óriási útkereszteződésnél. E sorok írója is így járt...

Márpedig 2022. május 27-én délelőtt pont ez történt: bekövetkezett a váratlan, és a történelem iránt érdeklődő prágaiak apraja-nagyja ott tolongott a körgyűrű Bulovka feletti hatalmas kereszteződésénél. Ekkor rekonstruálták ugyanis – a 80. évforduló napján – a *Reinhard Heydrich*, volt náci birodalmi kormányzó elleni merényletet. A hosszú előkészítést igénylő rendezvénnyel a cseh történelem egyik, büszkeségre okot adó eseményére emlékeztek vissza. Miután a németek 1939-ben bevonultak Csehszlovákiába, az egyik legkegyetlenebb náci, Heydrichet bízták meg az ország vezetésével, aki sokak szerint *Hitler* után a második ember volt. Rossz hírét a leigázott országban is „bizonyította”.

Az emigráns csehszlovák kormány azonban, amely Angliában működött, titkos hadműveletet készített elő Heydrich ellen. Az ott élő cseh és szlovák fiatalok közül kiválasztottak kilenc embert, akiket felkészítettek egy Heydrich elleni merényletre. Hamis papírokkal ellátva Prágától északra ejtőernyővel ledobták őket. Közülük négyen 1942. május 27-én elhelyezkedtek a Kobylisy alján kanyargó országút mellett, majd amikor Heydrich autója az itteni hajtűkanyarhoz érve lassított, *Jozef Gabčík* egy géppisztollyal megpróbálta a náci vezetőt megölni. Mivel a fegyvere nem működött, a taksárból előjött *Jan Kubiš* is, aki egy gránátot dobott az autóra. Heydrich napokkal később a Bulovka kórházban behalt sérüléseibe.

A szűk kanyarban az erre az alkalomra lezárt útszakaszon színészek és statiszták játszották el újra a nyolcvan évvel korábbi merényletet. A közönség a kanyarodó útszakasz és a villamosvágányok közötti szakaszon helyezkedhetett el, de aki későn jött, annak már csak a lejtő aljánál, az Anthropoid

emlékmű közelében jutott hely, ahonnan alig-alig lehetett látni a történéseket. Az eseményre előhozták a múzeumból a birodalmi kormányzó egykori autóját, és egy korabeli mentőautó is megjelent a helyszínen, hogy a sérült Heydrichet a közeli Bulovkába szállítsa. A főváros és a kerület képviselőin kívül Nagy-Britanniából is érkeztek díszvendégek, egy skót dudás együttes és az Angliában élő hagyományörző csehek egy kisebb csoportja is.

Az 1942-es merénylet után a náciak egyébként tízmillió korona vérdíjat tűztek ki a merénylők fejére, ám a prágai lakosság inkább bújtatta őket. A merénylők végül árulás folytán a Ressleróv utcai templom kriptájában hősi halált haltak, de a kegyetlen náci vezetés nem elégedett meg ennyivel, és Lidice, illetve Ležáky falvak teljes kiirtásával torolták meg Heydrich halálát.

A merénylet újrajátszását követően Prága 8. kerületében további rendezvények várták az érdeklődőket két napon át. A Thomayerové sady-ban kiállították Heydrich Mercedes kombiját, egy korabeli angol harci repülőgéppel együtt. Ugyanitt a színpadon a Nagy-Britanniát képviselő Rebel Pipers skót dudás és dobos katonazenekar lépett fel, akik már a rekonstrukciót követő koszorúzásnál is nagy sikert arattak. A parkban álló régi malomépületben kiállítás elevenítette fel a régi eseményeket, másnap (szombaton) este pedig a helyben kialakított szabadtéri moziban világpremier-vetítés keretében mutatták be *Oliver Malina-Morgenstern* rendező *Přiběhy vlastenců (Hazafiak története)* című dokumentumfilmjét.

Akit érdekelnek az Operace Anthropoidnak nevezett 1942-es merénylet és a következmények további részletei, az a Ressleróv utcai Szent Cirill és Metód ortodox templomban kialakított emlékhelyen tájékozódhat, vagy a templom melletti U Parašutistů (Az Ejtőernyősökhöz címzett) sörözőben.

Kép és szöveg: Polgár László

Korabeli angol harci repülőgép és Heydrich Mercedes kombija a Thomayerové sady-ban

Libeňský svět

Előző számunkban a Hrabal-évforduló kapcsán futólag már megemlítettük Prága 8. kerületének új kultúrházát. Most egy kicsit alaposabban is bemutatjuk a Libeňský svĕt.

Kultúrháznak persze túlzás nevezni, hiszen inkább „csak” egy előadó- és kiállító-teremről, valamint a hozzá kapcsolódó apróbb kiszolgáló helyiségekről van szó, de a jelentősége azért messze túlmutat az alapterület méretén.

Történt, hogy Prága 8. kerületi önkormányzatában az akkori kulturális tanácsosnak, *Michal Švarcnak* a COVID-időszak nehéz hónapjaiban eszébe jutott, hogy is lehetne élni a városrész kulturális életét. A helyi lokálpatrióta egyesület lelkes tagjaival, a többi között személyes barátunkkal, *Václav Špale* képzőművésszel, *Hrabal* egyik illusztrátorával összefogva létrehozták és kialakították ezt a kulturális központot a Rokytká patak kanyarulatában lévő egyik bérház földszintjén. Már a névválasztás is igen találó volt: Libeňský svĕt, azaz Libeňi Világ, amely egyszerre utal a városrészre, Hrabalra, valamint az író szövegeiből oly jól ismert emblematikus helyi épületre, a Svĕt palotára (és benne a híresnevezetes önkiszolgáló étteremre), amely ma külföldi tulajdonos kezében van és lakatlanul áll a kiskastély alatti keresztződésnél.

A kisebb kamara-előadásokra is alkalmas színpaddal felszerelt helyiség hátsó falain, a dobogó melletti sarkokban érdekes és rendkívül informatív tablók állítottak fel Libeň két jelentős kulturális vonatkozásáról: az óvárosi Josefov után a második legnagyobb prágai zsidónegyedéről, illetve Bohumil Hrabal itteni évtizedeiről.

A nagyjából 60–80 fő befogadására alkalmas teremben gyakran tartanak a városrészhez kapcsolódó előadásokat, beszélgetéseket, zenei és színházi programokat, más eseményeket. Nem ritkák az elsősorban helyi lakosoknak szánt ünnepi- és gyerekprogramok, közös edzések. A terem utcafront felőli falánál és a félkörívben végigfutó galérián kiállításokat ren-

Közösségi tér a megszűnt Na Vlachovce söröző cégtáblájával

deznek, legutóbb például Hrabal barátjának, a „gyöngéd barbár” festőművésznak, *Vladimír Boudník*nak az életművét mutatták be.

A beltéri programokon kívül havi rendszerességgel tartanak tematikus, vezetett sétákat Prága 8. kerületében. Hol Hrabal libeňi helyein, hol az egykori karlíni ipari üzemek területén, hol pedig a városrész másik nagy alkotójának, a libeňi születésű cseh–zsidó író és publicista, *Arnošt Lustig* életének itteni helyszínein.

A 2021-ben alapított Libeňský svĕt kétéves tevékenységével már eddig is alaposan hozzájárult ahhoz, hogy az a prágai népi mondás, miszerint „Karlínu a Libni, zdaleka se vyhni”, vagyis „Karlínt és Libeňt messziről kerüld el”, minél előbb a múlt kódéba vesszen. Az ő hagyományörző, kulturális és közösségi tevékenységüknek is köszönhetően Prága 8. kerülete már régen nem olyan rémisztő hely, mint amilyenre ez az urbánus mondóka utal. Ha arra járunk, ne hagyjuk ki az éppen aktuális programjukat vagy kiállításukat a Pivovarnická utca 3. szám alatt (rögtön a sarki U Králů söröző utáni házban)!

Kép és szöveg: Polgár László, 2022. február

A helyi zsidónegyed tablója

Hrabal-tabló

Jaroslav Hašek, a halhatatlan

2023-ban a cseh író kettős évfordulójára emlékezünk: 140 éve, 1883. április 3-án született Prágában és 100 évvel ezelőtt, 1923. január 3-án hunyt el Lipnicében a cseh irodalomtörténet egyik világhírű mestere. „Matuzsálem korán” mit sem fogott az idő, mert népszerűsége nem csökken ma sem, újabb és újabb generációk fedezik fel. *Száz Pál* fiatal irodalmár, szlovákiai magyar író, szerkesztő, akivel egy itteni Straka-konferencián ismerkedtünk meg, újabban Hašek ifjúkori kóborlásainak nyomába szegődve kutatja, fordítja magyarul eddig nem olvasható humoreszkjeit, elbeszéléseit, tárcáit, melyekből majd kötetet szándékozik összeállítani. A szlovákiai magyar Irodalmi Szemle 2021/04. számának oldalain már publikált eddigi eredményeiből, és szíves engedelmével itt is közzétesszük egyik műfordítását.

Hašek portréját az akkori jóbarát, a Švejk szintén halhatatlan illusztrátora, *Josef Lada* (1887–1957) festő, grafikus, karikatúrista rajzolta (tusrajz, 11x11,5 cm). – *A szerk.*

Jaroslav Hašek: Bárány zsincsicában Királyhegyi emlék

Öten voltunk. A vezetőnk R. volt, a görögkatolikus pap Telgártból, született orosz, igen beszédes ember. A szlovák hős, a legendás betyár, Jánošík székhelyére tett kirándulásra a halálom napjáig emlékezni fogok...

A Király-hegy még reggeli ködbe burkolódzott, és a rengeteg erdőségekből a fehér pára apró felhőkként tekergett, amely a távolból sűrű, fehér báránycordának látszott.

Utunk kezdete igazán örömteli volt. Olyan szekéren utaztunk ugyanis, amelyet Telgárton szerezni tudtunk, vagyis amely hétköznapi szabad volt a kis faluban. A szekér néhány kijáró deszkája állandóan a magasba dobált minket, úgyhogy egy óra kocsisz után a plébános úr azt javasolta, hogy a poggyászatunkat kössük a szekérhez – utolsó szavait húsz centi magasban ejtette ki, ahogy azt útítársunk, Žioňski, a lebergi földmérő kiszámította. Említettem, hogy a kezdet örömteli volt, mégpedig azért, mert abbamaradt a fogfájásom, amely egész éjjel kínozott. Az efféle szekéren valóban élvezet az utazás, ha valakinek tyúkszeme van, bizonyos, hogy elhal végül.

Az utat pedig egyenesen mintha a szekerünk számára teremtették volna. Hol hatalmas kőbálványok, hol mocsárszél,

hol sziklák vagy lóp váltakozott gyakorta a kidőlt fák törzseivel, amelyeket állítólag, így mondta Grabuška paraszt, a kocsisunk, majd a tavaszi árvizek úgyis lesodornak a völgybe.

A vidék gyönyörű volt. A távolban a Gyömbér, a csúcs és az alatti övezet lassan emelkedett ki a ködből, mögöttünk a lenti viskók világos nádtetői sárgállottak, és a Telgárt romantikus völgye lángolt a hajnalpírban. Kelt a nap, s a Garam, amely itt kis patak csupán, ezüst csikként futott nyugatnak a zöld réteken át. Néhol, ahol a völgyet a napfény elől vonuló ködfátyol befedte, eltűnedezett.

A vízpára lassan szertefoszlott. Előbb csak a völgyben, majd a körülöttünk levő erdőkből is elvonult, végül előtűnedezték a hegyi rétek, a szemközti csúcsok szikláit, s kisvártatva megjelent a fenséges Király-hegy is törpefenyő-erdeivel, magashegyi növényzetével, és gömbölyded, kopasz csúcscával, amely a távolból egy gomba szép kalapjához hasonlított.

Ott élt Jánošík, a jó hegyi legény – mondta Grabuška, a kocsisunk, s elénk mutatott ostorával. – Horoggal átszűrva lógatták fel – tette hozzá rövid hallgatás után – csakis igazat mondott, de azt mindenkinek a szemébe. Bizony, a népért verekedett – folytatta fájdalmasan, s egy korty szilvapálinkát ivott. – Messze vagyunk még, ej, bizony isten, még legalább két óra, és aztán egy óra alatt sem érek vissza. Ezek a hegyi legények eleget loholtak, mégis átértek – tette hozzá gondterhelten. – De manapság nem látni már betyárokat. Voltak valaha régen itt is, ott is, Telgártból is volt néhány – s a jó Grabuška közben elpirult. Attól a perctől kezdtem gyanítani, hogy ifjúkorában ő is betyárkodott itt-ott.

– Előbb felmegyünk a hegyhátra, majd leereszkedünk kissé keletnek a juhásztanyához – mondta a plébános. – A múlt héten nálam járt a bacsa, és mondtam neki, hogy meglátogatjuk, meg hogy főzzön a tiszteletünkre bárányt zsincsicában. Ezt az ételt mintha csak utazóknak teremtették volna. Az ember egyszerre üzi el vele éhségét és szomjúságát. Egyébként remélem, ízleni fog. A bacsa azt mondta, kitesz magáért. A tanyán szokatlan tisztaság van, ez pedig a tanár urunk érdeme. Ő ugyanis végigjárta a hegyi tanyákat, mindenfelét elmagyarázott, így mostanra azok egykori költői piszkosságába némi kultúra is behatolt. Magam is gondoskodom az itteni népről. Húsz éve, amikor ide kerültem, az itteni nép még elég elhanyagolt volt, verekedős, meg ilyesmik. Most már minden a legnagyobb rendben van.

Még egyszer feldobódott a társaság a magasba, majd megálltak az apró lovak. A csúcs alatt voltunk. Grabuška előrement a tanyára, mi leszálltunk, valójában dühösen törtünk utat a sötétzöld törpefenyők ágai között. Minél magasabbra hágtunk, annál szebb volt az erdővel borított táj látkepe. Alattunk hallgatásba merült a sötét és komor rengeteg. A Sztracena völgye a szikláival a távolban olyannak tűnt, mint valami sötét folyosó, amelynek lebontották a mennyezetét.

Kétórai hegemászás és az újabb és újabb látkepek csodálata után felértünk a Király-hegy csúcsára. Elöttünk pedig kiemelkedtek a havas Tátra szétmarcangolt, festői csúcsai az alacsonyabb hegyek fölött. Tiszta, fényes ég, pompás, tiszta levegő, és az a mélységes csönd... Leereszkedtünk a juhásztanyához. Gyorsan odaértünk, mert szerencsénkre gyakran találtunk hosszú száraz füre, és jól lebucskáltunk. Ilyen remek, csúsós fűvet még sosem láttam. Csak az orromat nyúztam le kissé.

Dicsőség! Végre a juhásztanyán vagyunk. Szép és tiszta tanya, réveteg, ősz hajú bacsa és két ruganyos juhász magas övvel, és két rossz kutya, valóságos farkasok. Szét akarták tépni a társaságunkat, egyikünk-másikunk öltözkéneke egyez

darbjait sikerült is nekik. A jó bacsa mosolyogva suttozta, lám, mily hamar összebarátkoztak velünk. Mindenféléről beszélgettünk, míg csak meg nem főtt a bárány a zsincsicában.

Nagyon csodálkoztam az ízén. A legjobban elkészített őzhús sem lehetett olyan ízletes, mint a szlovák juhásztanyák specialitása.

A plébános úr egyszer csak félrevonta a bacsát, és kérdezett tőle valamit. Nem tudom, miről lehetett szó, csak annyit vettem észre, hogy amikor visszatért, nagyon sápadt volt a plébános úr.

– Túl gyorsan sötétedik – mondta – útközben ér minket az este. Döntöttünk. Grabuška békésen aludt a szekéren. Eltartott egy darabig, mire felébresztettük. Elindultunk.

A plébános úr egyre sápadtabb és sápadtabb lett, s ez felkelte a figyelmünket. – Engedelmeivel kérem, csak nem beteg az úr? – kérdeztem tőle.

A plébános úr felsóhajtott, még jobban elsápadt, majd remegő hangon így suttozott: – Uraim, a bárány a zsincsicában, amelyet élénk tetek, az volt, amelyik elhullott nálam a múlt héten. Uraim, ez szörnyű, de igaz. Azt ettük meg. Az az ember kiásta a szerencsétlent. Ugyan két bárányt főztek meg, azt a kiásottat maguknak, a frissen leöltet pedig számunkra, de valahogy összecserélték...!

A rengeteg itt áll már évszázadok óta, de sosem látott még őt ilyen sápadt emberből álló társaságot, mint a miénk volt...

A bárány a zsincsicában, amely ízletesebb, akár az őz, az egyetlen bánatos emlékem Jánošík betyár székhelyéről.

Ó, szerencsétlen ősz bacsa, egy pátriárka arcával!

Száz Pál fordítása

Lásd még: <https://irodalmiszemle.sk/2021/04/szaz-pal-jaroslav-hasek-elbeszelesei-ele/>
<https://irodalmiszemle.sk/2021/04/jaroslav-hasek-elbeszelesei-szaz-pal-forditasai/>

„Jaroslav Hašek lelkecskéje szeret engem”

Szubjektív vallomás

„Már az anyatejjel szívtam magamba Hašek örökségét.” Vagy: „Már az óvodában is söröskorsó volt a jelem.” – Jó is lenne valahogy így kezdeni ezt a cikket, de sajnos egyik sem lenne igaz.

Az viszont igen, hogy részben fiatalkori olvasmányaimnak, s ezek közül is elsősorban Hašeknek (no meg Hrabalnak és Páralnak) köszönhetően iratkoztam be huszonvalahány évesen a Csehszlovák Kulturális Központ cseh nyelvtanfolyamára. Az ottani kiváló társaságnak köszönhetően aztán valóban korán rátaláltam Hašekre, mint irodalomra. Sőt, mi több: megszülettek az első jeleneteim is, *Švejk kirándul*, majd *Švejk magyarul tanul* címmel. Bár a személyes kapcsolat ekkor még nem is gondoltam.

Csehszlovákia 1993-as szétválása után megalakult a Bohemia Baráti Kör, és én a Bohemia folyóirattal – mint kiállító – hamarosan részt vehettem Havlíčkův Brodban az őszi könyvvásáron, amelyet patrónusunknak, Csehország nagykövetének (a neves hungarológusnak), *Richard Pražák* professzornak a lánya szervezett. A vásár területén kiváló sört csapoltak, így aztán hamarosan a sörcsapoknál kötöttem ki *Varga Tamás* szlovákiai magyar könyvkereskedő társaságában, akivel percekkel azelőtt ismerkedtem meg. S aki szlovák barátokkal volt ott Losoncról.

Mit tesz isten, a könyvvásáron pont ez idő tájt ért véget *Radko Pytlík* irodalomtörténész *Jaroslav Hašek*ről szóló új könyvének bemutatója s az azt követő dedikáció, amelyen a szerzővel együtt az író unokája, *Richard Hašek* is részt vett. A könyvbemutató fáradalmait ők is a sörcsapoknál vezették le. S mivel a mi társaságunkban hol magyarul, hol szlovákul, hol csehül folyt a beszéd, a bábeli nyelvzavarra a szomszédos asztalnál ülő Hašekék hamar felfigyeltek. Sör sört, szó szót követett, és hamarosan jó ismerősökként váltunk el egymástól. Meglett hát a személyes kapcsolat is.

A következő közel harminc évben valahányszor csak Prágába utaztam (és utazom), szinte minden alkalommal találkoztunk *Richard Hašek*kel vagy *Radko Pytlík*kel, esetleg mindkettejükkel együtt. Őszintén kijelenthetjük, hogy jóbarátok lettünk. Pár év után az elsők között érezhettem át azt, amit *Jaroslav Hašek* Lipnicébe költözve (amikor ott befogadta őt a helyi vendéglős) ezekkel a szavakkal jellemezett: „*Teljesült a vágyam. Végre kocsmában lakhatok.*” A 90-es évek végén ugyanis Richard barátom gyakran vendégül látott a Hašek-család által frissen megvásárolt lipnicei U České koruny fogadóban. Gyakran csak ketten voltunk az éppen újjáépülő szállodában. Meglehetősen furcsa érzés volt, de sör, szerencsére, már akkor is folyt a csapokból. Richard, a gondos gazda odafigyelt rá, hogy elsőnek a csapszék készüljön el telje-

Jaroslav Hašek (kalapban) és barátai, mint a Törvény Keretei Között Mérsékeltlen Haladó Párt vezetősége

A szerző mint Švejk tiszteleg Jaroslav Hašek sírjánál Lipnicében

sen. Később jöhetett az étterem, majd az emeleti szobák kerültek sorra. Lipnicében nemegyszer átélhettem azt a mesebeli szépséget és nyugalmat, ami *Jaroslav Hašeket* is rabul ejtette. Ám a falu annyira eldugott helyen van, hogy amikor sok év-

vel később ismét a Havlíčkův Brod-i könyvkiállításról mentünk el oda kocsival, és a hegyet megszállta a köd, ami miatt az ismeretlen országúton autóval is csak lépésben tudtunk haladni, még Richárd sem találta az utat. Hašekékhez felérve

A szerző és professzorai: Radko Pytlík (középen) és Richard Hašek (jobbra)

Richard Hašek (kalapban) és barátai: Polgár Laci, Radko Pytlík és Jomar Hønsi Lipnicében – az egykori kép mintájára

aztán nemcsak a sofőrre, Kovács Dénes barátunkra, de mindannyiunkra, akik az autóban utaztunk, ráfért egy-egy üveg becherovka a rémisztő utazás után.

Még egy embert próbáló kalandom kötődik Lipnicéhez. 2013-ban, az évfordulóhoz kötődve *Vít Olmer* rendező ott forgatta *A csavargó liba (Toulavé house)* című dokumentumfilmjét, amiben nekem is szerepelnem kellett. Jomar Hønsi norvég haškológus barátommal fel kellett olvasnunk egy oldalt a Švejk-ből saját anyanyelvünkön. Hogy a forgatás nehézségeit érzékeltetni tudjam, elég, ha annyit mondok: egyetlen sörözői jelenet kedvéért Radko Pytlíkkal, Richard Hašekkel és Jomarral újra meg újra kimentünk, majd bejöttünk a vendéglőbe, ismét és ismét le kellett ülnünk, fognunk a korsónkat és kihörpintenünk a söröcskét. Ám a jelenet valahogy csak nem akart sikerülni, ezért sokat kellett gyakorolnunk. Végül aztán ügyesen megvágták, és ma ki-ki ellenőrizheti a kész filmben, amely szabadon megnézhető a neten, a Cseh Televízió oldalán, hogyan iszom a sört, és hogyan hangzik a Švejk szövegrészlete magyarul.

Közben a különböző alkalmakra (rendszerint Bohemiás rendezvényekre) készült Švejk-jelenetek is folytatódtak. Ezekből eddig nagyjából 22–23 eltérő témájú és hosszúságú mini színdarabot adtunk elő, többnyire *Mudrák Gabival*, mint Müllernével. Aztán meghívást kaptam G. Kovács Lacival a nemzetközi Hašek-konferenciákra is, ahol általában Jaroslav Hašek prágai sörözőiről tartottam prezentációs előadásokat. Radkóval és Richarddal számtalan egyéb közös rendezvényen vettünk együtt részt, könyvbemutatókon, előadásokon, dedikálásokon, tudományos és zenei programokon Budapesttől Losoncon át Prágáig. Csupán ezekkel az élményekkel meg lehetne tölteni az egész újságot. De itt most elég, ha egyet emelek ki: 2018-ban Lipnicében rekonstruáltuk azt a híres fotót, amelyen Jaroslav Hašek és barátai, mint a Törvény Keretei Között Mérsékeltlen Haladó Párt vezetősége ülnek egy vendéglő előtt a terített sörösasztalnál.

Jaroslav Hašek lelkecskéje szeret engem. Erről akkor bizonyosodhattam meg, amikor sok év elteltével Richard barátom felajánlotta, hogy prágai utamon az éjszakát töltsen nála. Megtiszteltetésnek éreztem és nagy öröömre szolgált, hogy az

író egykori bútorai között, a világ szinte valamennyi nyelvén kiadott műveit tartalmazó archívum mellett alhatok. Csak-hogy barátom mindjárt az első éjszakán magamra hagyott a házban, s a többszintes épületben súlyos falépcsők kötik össze az emeleteket, amelyek minden szélfújástól nyikorogtak. Hát csoda, hogy szinte az egész éjszakát inkább a környékbeli bárokban töltöttem? Amikor aztán Richard barátom másnap hazaért, csak a vállát vonogatta a szemrehányásomat hallgatva: „*Mi bajod volt? Ja, hogy a hangok?*” „*Dušička Jaroslava Haška má tě ráda.*” – „*Jaroslav Hašek lelkecskéje szeret téged.*”

Radko Pytlíkkal rendszerint a holešovicei U Svatého Antonička vendéglőben találkoztam. Kedves kisvendéglő, kitűnő cseh konyhával, finom sörrrel, ráadásul Radko műtermének szomszédságában. Gyakran nézegettük együtt adatgyűjtésnek kéziratát, és elemeztük ki közösen a prágai sörözők világában bekövetkezett változásokat. Aztán általában Szent Antalnál kötöttünk ki. Egyszer újkor onnan indultam hazafelé, Budapestre. Radko már akkor sem volt fiatal, túl volt a nyolcadik X-en is. Megebédeltünk, és éppen indultam a vonathoz, amikor utánam szólt: „*Holnapután megyünk Pestre a családdal.*” A meglepetéstől még a vonaton sem tudtam felocsúdni. Aztán persze jöttek is a feleségével és a fiukkal, Vojta Dykkel, aki már akkor is celebritásnak számított Csehországban. A felejthetetlen budapesti napokon megtudtam, hogy mit szeret Radko legjobban a mi fővárosunkban: „*a széles utcákat és tereket, melyeket szabadon átjár a levegő.*”

Radko Pytlík sajnos már nincs közöttünk, de Richard Hašek ma is szereti városunkat. Reméljük, hogy nagyapja születésének 140. és halálának 100. évfordulója évében ismét vendégül láthatjuk őt Budapesten. Én pedig ezen kerek évfordulók kapcsán ünnepélyesen megígérhetem Jaroslav Hašek lelkecskéjének, hogy munkásságának népszerűsítését amíg csak lehet, tovább folytatom, akár a Švejk-jelenetek sorával, akár más módokon. Hiszen, ahogy Jaroušek, a bohókás mester mondta: „*Nagy idők nagy embereket kívánnak.*”

*Kép és szöveg: Polgár László
Budapest, 2023. március*

Zachár Ottó barátunk 85. születésnapjához

2022. december 5-én este, Mikulás-napi izgalomban megtelt a Bem Söröző, hogy számosan köszöntsék az erre a dátumra eső 85. születésnapján Zachár Ottó barátunkat, aki hosszú életútjából legalább 30 éve járadozik a Bohemia Baráti Kör felvirágoztatásán, annak alapító elnökeként. Munkásságának maradandó emlékeként ez alkalommal kézbe vehette a Bohemia folyóiratban közölt sorozatának, a Cseh kisvárosoknak kötetét. Néhány fotóval felvillantjuk az est pillanatait, ahol Švejk, a derék katona is összefoglalta élményeit Müllernének a témával kapcsolatban, Polgár Laci költésében, Szántó Gyuri és Mudrák Gabi felolvasásában. – A szerk.

Švejk és Ottó von Zachár tekintetes úr

Švejk:

– Jó napot, Müllerné! Mi újság?

Müllerné:

– Éppen most hoztam el Švejk úr spánieljét az állatorvostól.

Švejk:

– Miért kellett elvinni?

Müllerné:

– Mert szegény spánielnek gyomorfekélye van a sok idegességtől, hogy maga leviszi-e sétálni...

Švejk:

– De hát ez a maga dolga, Müllerné! Mégiscsak maga a spániel-szitter.

Müllerné:

– Én, kérem a maga bejárónője vagyok, nem a kutyáé. Aztán ott van a maga Hašek barátja is, aki mindenféle nem létező állatnak öltözteti be szegény spánielt, amikor már nem tud milyen cikket írni Az állatok világa című lapjába. Akkor beöltözteti szegény Ottót és ír valamit egy kitalált lényről. Az emberek meg úgy viszik a lapot, mint a cukrot. Hát mondja meg, kérem, Švejk úr, miféle világban élünk mi?

Švejk:

– Jut eszembe, Müllerné, tudja mi történt Ottóval? Persze nem a spániellel...

Müllerné: (Összecsapja a kezét)

– Csak nem a Klamovka söröző szép csaposával történt valami? (olvadozva) Az olyan, de olyan snájdig legény, Švejk úr!

Švejk:

– Hát éppenséggel róla is elterjedt, hogy egy úrnak a Malá Stranáról, aki éppen sétált a ligetben, majd gondolt egyet, és beült a Klamovkába, na hát neki aztán ott fél decivel keve-

sebb sört csapolt az Ottó nevű bárlegény a korsájába, ami, valljuk meg, Müllerné, mifelénk nem is egyszer előfordul. Mert, ugye, ügyeskedő bárlegények mindenféle előfordulnak... Csakhogy ez az úr a kisoldali tanács vezető tanácsosa volt, és irdatlan patáliát csapott. De akkorát, hogy a Weiss úr, a főnök, kis híján ki kellett, hogy rúgja azt az Ottó nevű csapost.

Müllerné:

– Kár lett volna érte, olyan szép szemei vannak... (sóhajt)

Švejk:

– De nem is róla beszéltem, Müllerné...

Müllerné:

– Nem? Hát talán akkor a mi Přemysl Ottokár fejedelmünkre céltott, Švejk úr?

Švejk:

– Egy fenét, Müllerné! Bár mi tagadás mindkét Ottokár fejedelemnek, illetve királyunknak sokat köszönhetünk. Nagy részük volt az önálló cseh államiság kialakításában. De hát hol van már a tavalyi hó, Müllerné! Amelyik Ottórol én beszélek, az még náluk is jelentősebb személy.

Müllerné:

– Ne csigázzon, Švejk úr! Csak nem Otto von Bismarckra gondol?

Švejk:

– Örülök, hogy ilyen tájékozott a német történelemben. De hát mi, csehek abban az időben már a dicsőséges Ferencz József császár urunk alá tartoztunk.

Müllerné: (Felragyog)

– Akkor maga a híres természettudósra, Herman Ottóra gondol? Ő ugyan magyar volt, de egy kicsit mégis a mienknek számított, mivel Szlovákiában született.

Švejk:

– Ami igaz, az igaz, Müllerné, nagy tudós volt. És hát a természetrajz nem kötődik nemzetekhez. Még jó, hogy szegény ember nem hallott Hašek úr kitalált állatairól. Ha hallott volna, ez a szegény tudós ember is gyomorfekélyt kapott volna...

Müllerné: (Kissé hangosabban)

– Tudom már, Švejk úr! Maga Otíkra gondol Az én kis falum című remek cseh filmből...

Švejk:

– Ó, nem! Emlékszik, Müllerné, egyszer meséltem magának Magyáriáról, és az ottani kalandjaimról... Nos, ebben a Magyáriában ismertem egy pestbudai szalon madámját, bizonyos Molnárová nagyságot, aki évente a legkülönfélébb érdekes

Az ünnepelt belépője...

...Švejk és Müllerné laudációja...

...és az igazi Mikulás is gratulál

embereket hívott meg a szalonjába. Annyi különleges vendég, nekem elhiheti Müllerné, még a Palivec kocsmáros úr születésnapján sem fordult meg a Kehelyben, pedig akkor ott ingyen volt a sör. Ebben a pestbudai szalonban ismertem meg a mi Přemysl Ottokár fejedelmünk leszármazottját, bizonyos Otakar Zachár vagy németesen Otto von Zachár urat, csak-hogy ő nem ám az a cseh Otakar Zachár volt, aki az első sörfőzési szakkönyveket írta. Nem, hanem másik! Ebből is lát-szik, Přemysl Ottokár hatása Magyáriára is kihatt.

Müllerné: *(Csodálkozva)*

– Ne mondja, Švejk úr!

Švejk:

– Na, szóval ez az Ota Zachár nagytiszteletű úr mindent tud a Monarchia népeiről. Nála okosabb ember aztán nincs az egész birodalomban, én mondom! Ő aztán mindent tud! Olyan okos, hogy folyamatos beszédével Császár urunknak, vagy akár-melyik másik potentátnak a bankón szereplő arcképétől el tud jutni a csehek ősatyjáig is. Csupán beszédrel! Méghozzá fo-lyamatosan, és mindezt szinte levegővétel nélkül teszi! Na, ő aztán igencsak okos egy ember! Gondolja csak el, Müllerné, előfordult, hogy a magyarok kiránduló autóbuszán már mindenki a megváltó megszabadulásra várt, és arra, hogy azt a drága söröcskét, amit beeresztett az előző megállónál, végre ki is ereszthesse, de a nagytiszteletű úr még mindig csak II. Přemysl Ottokárnál tartott. Na, gondoltam, ennek cseppet sem lesz jó a vége! Nem jó az, ha a magukról megfélekedezett bakák oda vizelnek, ahol éppen állnak! Mondtam is a tekin-tetes Ota úrnak, hogy engedje csak szélnek a bárányokat. Így avatkoztam hát én be a Přemysl család történetébe. Na de hiszen nem minden magyar tehet arról, hogy a drága jó cseh söröcskénktől sűrűn kell vizelnie!

Müllerné:

– Tényleg?

Švejk:

– Nos, ebben a szalonban egyszer megfordult az Ota Zachár úr török rokona, a pasa küldötte, bizonyos Otakar Zacharoglu úr is a bahsiszeráji háremből, mert bizony kiterjedt családja vagyon az Ota tekintetes úrnak. De képzelje csak el, Müllerné, a múltkor is, amikor a putimi csendőrőrsről vándoroltam visszafelé a budějovicei anabázisra, vagyis hát a Mariánská kaszárnába, szembe vándorolt velem egy nagyszámú zajos csoport. Magyarok voltak, éppen vándoroltak ők is: hegynek fel, völgybe le. Putimban aztán beültünk a vendéglőbe, és jól eldiskuráltunk...

Óróra, mármint Otto von Zachár gróf úrról még azt is megtudtam, Müllerné, hogy ő bizony bevándorolta már nem-csak a mi szép cseh hazánkat töviről hegyire, de járt ő már Morvaországban is! Sőt! Egyszer egy vándorlás során egy ter-jedelmes utazócsoporttal eljutottak még francia és spanyol-

honba is. Azóta is mondják a Lajtától nyugatra élők, hogy a magyarok nyilaitól és csoportjaitól ments meg uram, minket! És éppen emiatt osztotta aztán a mi bölcs császárunk kétfelé a birodalmát: a Lajtán inneni és a Lajtán túli területekre. Azt mondják, hogy von Zachár gróf úrnak ilyenformán hatalmas történelmi szerepe van Ciszlajtánia és Transzlajtánia kialakí-tásában.

Müllerné:

– Nahát, ezt nem is tudtam!

Švejk:

– Bizony, bizony, Müllerné! A mi tudásunk véges. Csak Otto von Zachár úré végtelen. Csodáljuk is őt ezért! Mert bizony a Zachár Ottó tekintetes úr még magánál is többet tud, Müllerné!

Müllerné:

– De még magánál is, Švejk úr!

Švejk:

– Ezt most ne firtassuk...

Müllerné:

– Na és mi történt ezzel az Ottóval? Mondja már, Švejk úr!

Švejk:

– Hamarosan sor kerül arra is, Müllerné! Mondja csak, maga szerint nem érdekes, hogy valaki megelőzze a korát közel 100 évvel? Mondják, hogy a mi Ottónk nagyapja adta ki az Ottív slovníkot Prágában, és abban bizony összesűrítették azt a sok tudást, ami a mi Ottónktól származik. Képzelje csak el, Müllerné, mind a 21 kötet tudása egy emberben! Ha az emberiség menekül majd az özönvíz elől, elég lesz, ha őt viszik magukkal majd a bárkára, mert bizony ő mindent tud.

Müllerné:

– Jó-jó, de mi történt vele?

Švejk: *(Fennhangon)*

– Hát csak annyi, Müllerné, hogy a mi Ota Zachár urunk a napokban 85 éves lett! És a legnagyobb csoda, Müllerné, hogy a mi Ottónk maga ugyan csupán 85 éves, ámde az Ottív slovník! Az közel 185! Hát látott már ilyet maga is a valóságban, Müllerné?! Hogy valaki 100 évvel megelőzze a korát?! Hogy 100 évvel előbb kiadjanak egy róla elnevezett lexikont? Márpedig ő mindenképpen megelőzte a korát, Müllerné. Ez aztán a teljesítmény, nem gondolja, Müllerné? Ami engem il-let, én csak azt tudom mondani, hogy *(leveszi a sapkáját)* „klobouk dolů”, azaz „le a kalappal” a mi Ottónk előtt... *(fel-emeli a korsóját)*

Ahogy a mi Ferencz József császár urunk mondaná: „Min-den nagyon szép, minden nagyon jó, mindennel meg vagyok elégedve, éljen Zachár Ottó úr!” Isten éltesse őt!

Polgár László

2022. december 5.

Az ünnepelt és ajándéka...

...tortái...

...s a dedikálás Varga György konzulnak

Egy csíny és következményei / ha egy „tréfa” rosszul sül el...

„Olyan bizonytalan a dolgok értelme ezen a világon, elég egy enyhe fuvallat, és az ellenkezőjüket jelentik.”

Milan Kundera: Hecc; Eva mondja

Könyvismertetés Milan Kundera: HECC című könyvéről, mely ötven év után jelenhetett meg magyarul, a mű első külföldi kiadásaként az Európa Könyvkiadó gondozásában. (Budapest, 2022, fordította Varga György.)

Milan Kundera, a legutóbbi hatvan év egyik legjelentősebb, már prózairói pályájának kezdetén világirodalmi rangra emelkedett szerzője többek között arról is ismert, hogy rendkívül szigorúan megrostálta mindazt, amit valaha is írt, és számos munkáját, szövegét kizárta az életművéből, újbóli publikálásukhoz nem járult hozzá. Erre a sorsra jutottak az ifjúkori versek, az általa alkalminak minősített cikkek, esszék – köztük az eszmetörténeti, sőt történelmi jelentőségű *Az elrabolt Nyugat, avagy Közép-Európa tragédiája*¹ –, s olyan alkotások is, mint a Vladislav Vančuráról írt könyv, *A regény művészete (Umění románu)* és a *Kulcstulajdonosok (Majitelé klíčů)* című színdarab. S nagyon sokáig úgy tűnt, hogy a közelmúltban magyarul is kiadott *Hecc (Ptákovina)* sem kerül ki a „kitagadott” művek sorából.

Mielőtt az utóbbiról részletesebben szólnánk, helyénvalónak tartjuk megjegyezni, hogy jelen sorok írásakor – a hatvanas évek csehországi/csehszlovákiai szellemi aranykorában feltűnt kivételes írónemzedék nagy időre visszatekintő túlélői közül az 1929. április 1-én Brünnben (Brno) született Kunderán kívül – még Pavel Kohout (1928–), Ivan Klíma (1931–), Vladimír Páral (1932–) és Vladimír Kórner (1939–) van jelen. Irodalmi pályájukat azonban befejezték – ezt Kohout és Klíma deklarálta is; Kundera 2017 utáni elhallgatásával nyilvánította ki, hogy letette a tollat,² s Páral esetében is merőben valószínűtlennek tűnik, hogy valamit még hozzátenne a az életművéhez. Kórner századunk elején már „csak” forgatókönyvíróként hallatott magáról, prózairóként idestova három évtizede hallgat.

Kunderát elsősorban regényíróként tartják számon, ami magától értetődő. A *Tréfa (Žert)*, *Az élet máshol van (Život je jinde)*, a *Búcsúkerülő (Valčík na rozloučenou)*, *A nevetés és felejtés könyve (Kniha smíchu a zapomnění)*, *A lét elviselhetetlen könnyűsége (Nesnesitelná lehkost bytí)* – s hadd ne soroljuk tovább – a lehető legmeggyőzőbben támasztja alá, amit *Elárult testamentumok (Les Testaments trahis)* című esszékötetének *Művek és pókok* címet viselő fejezetében háromszor is ugyanazzal a kijelentéssel nyomatékosított: „Regényíró vagyok.” Amihez gyorsan hozzátesszük: szerzőnk esszéíróként is elsőrangú, amit nemcsak *A regény művészete (L'Art du roman)*, az *Elárult testamentumok*, *A függöny (Le*

1 A brünni Morvaországi Könyvtár (Moravská zemská knihovna) kiadásában épp most (2023) látott napvilágot egy rendkívül érdekes könyv: *A Nyugat elrablása, avagy az alkony laboratóriuma (Únos Západu aneb laboratoř soumraku)*, amely a hírneves esszé cseh szövegét is tartalmazza a szerző beleegyezésével, rajta kívül pedig olyan írásokat, amelyek Kundera művére reflektálnak a jelenkor szemszögéből. Bemutatója 2023. április 1-jén, Milan Kundera születésnapján.

2 Az író cseh nyelvű életműsorozatában csak fokozatosan jelentek meg az anyanyelvén írott művek, közülük utolsóként *A nevetés és felejtés* könyve jutott el az olvasókhöz. Kundera az Atlantistól kiadott regények mindegyikéhez, valamint a *Nevetséges szerelmekhez* és a két színműhöz „A szerző jegyzete” (Poznámka autora) címmel emléktördékekből és észrevételekből összeálló utószót írt. A fentebb említett regényhez már csak egy könyvoldalnnyi szöveget mellékel, s tudomásunk szerint újat, azóta nem publikált. Ha ez így van, akkor íróként utoljára anyanyelvén 2017-ben szólalt meg.

Rideau) és a *Találkozás (Une rencontre)* című kötetek tanúsítanak, hanem a regények sok-sok esszéisztikus része is.

Kundera színműirói pályája pontosan tíz évre korlátozódik. A *Kulcstulajdonosok* 1962-ből való, a *Hecc* 1966-ban született – szerzője visszaemlékezése szerint a szlovákiai Trenčianske Teplice – „egy boldog hét alatt”, a harmadik színdarab, a *Jakab és az ura. Hódolat Denis Diderot-nak (Jakub a jeho pán: Pocta Denisu Diderotovi)* pedig 1971-ben készült el. Kundera ekkor már a betiltott írók sorát gyarapította: színházi bemutatóról éppúgy nem álmodhatott, mint új könyv kiadásáról. (Mindazonáltal a mű a „normalizált” Csehszlovákiában is eljutott a nézőkhöz: a filmrendezéstől eltiltott Evald Schorm saját neve alatt vitte színre az Ústí nad Labem-i Prózai Stúdiószínház [Činoherní studio] nevű színházban, nagy sikerrel.)

Kundera hosszú éveken át csak az utóbb említett színdarabot vállalta fel, a *Hecc* saját szavai szerint „a felejtés süllyesztőjébe” került. A mű „feltámadása” bevallottan nem az ő érdeme, hanem a brünni Atlantis kiadóban a cseh nyelvű életműsorozatát gondozó Jitka Uhdeováé, aki 2015 áprilisában azal hívta fel, hogy a legendás Színház a Korlátan (Divadlo na zábradlí) archívumából előkerült a darab 1969. évi hangfelvétele.³ Uhdeová asszony – Milan Uhde felesége – az író tudomására hozta, hogy kötetben is meg kívánja jelentetni a művet. A szerző pedig beleegyezett, jöllehet évekkorábban a művet még a „félresikerültek” közé sorolta, s a *Tréfa* általa véglegesített cseh kiadásának szerzői jegyzetében így írt róla: „Szemben a *Kulcstulajdonosokkal* máig kedves nekem, de ez mit sem változtat azon, hogy csak vázlat, befejezetlen.” Az író híveinek szerencséjére Kundera 2015-ben már nem volt ilyen szigorú, s azóta a cseh (és magyar) nyelvű életműkiadás két színművet ölel fel.

A magyar kiadás „előszavában”, melyben „a szerző a szerzőt faggatja”, Kundera felidézi az 1969-ben, több színházban is bemutatott színdarab zajos sikerét, amelynek azonban nem sokáig örülhetett: a „konzolidáció” és „normalizáció” jegyében a *Heccet* is betiltották. Megjegyzendő, hogy a dialógusként megírt monológ nem a magyar nyelvű kötet kiegészítéseként született, hanem a 2008. évi csehországi bemutató alkalmából: akkor a művet egy neves rendező, Ladislav Smoček állította színpadra a Prágában működő Prózai Klubszínházban (Činoherní klub).

Milan Kundera szóban forgó darabjában a színpadon feltűnő férfiakon és nőkön kívül egy igencsak sokatmondó, általában már gyerekkoromban megismert geometriai ábra is fontos szerephez jut: az a rombusz, amely a lehető legegyszerűbb szimbólumként a női nemi szervet jeleníti meg – líraiban fogalmazva a szerelem szentélyét. A képzeletvilágot láng-ra gyújtó ábra egy iskolai táblán jelenik meg és bonyodalmak sorát idézi elő. Ugyanis nem valamelyik vágyakozó és/vagy malackodó diák rajzolja fel, hanem maga az igazgató. Egy negyven év körüli férfi, aki afféle zsebdiktátorként uralkodik

3 Itt jegyezzük meg, hogy a Divadlo na zábradlí akkori előadásának főszerepét a zseniális Miloš Kopecký játszotta, akit a magyar nézők is ismerhetnek jó néhány filmből – például a *Švejk* 1956. évi adaptációjából vagy a *Limonádé Joe* című fergeteges western-paródiából –, legkivált pedig a *Kórház a város szélén* című tévésorozat Štromajer doktoraként.

A könyv cseh és magyar kiadásának borítója

a tanári kar felett, s nem pusztán irányítja, hanem vezényli őket, s attól sem riad vissza, hogy kolléganőit és kollégáit nádpálcával fegyelmezze, büntesse. De amikor egyedül marad a tábla előtt, mintha kamasszá változna át, aki élvezettel „alkotja meg” a nevezetes négyszöget, s közben már-már tudományos fejtegetéseket fűz hozzá: „Már a legősibb paleolit kori csontfaragáson, azon a nevezetes Laugerie Basse-i csonton felbukkan ez az ősinél is ősi alapéskítmény. ...És már a paleolit ember érezte, hogy ebben az idomban a legfontosabb a közepe. És ennek a középnek a megjelölésével... ez a síkidom megszűnik pusztá absztrakció lenni, és egyszerre csak nagyon is konkrét dolgot jelent. ...És persze nemcsak arra a bizonyos dologra vonatkozik, hanem a nőre általában. És mivel a nő az életünk, az egész életünkre vonatkozik, azaz magára az emberi létre.” A rajtot másnap a diákok és a tanárok is felfedezik, kitör a botrány – és kiderül, hogy a nádpálcás igazgató csak szórakozni vágyik: a tettes személyének kiderítése céljából vizsgálóbizottságot állít fel és kíváncsian várja a fejleményeket.

A dolgok azonban egyre furcsábban alakulnak: meglepő érzelmek és vonzalmak kerülnek felszínre, különös függőségek derülnek ki, s az álarcok alatt igazi arcok sejlenek fel. Az igazgató egy tanárnőnek bevallja, hogy valójában semmit sem vesz komolyan, a munkája egyáltalán nem érdekli, a célja pedig „tudatlanság és basáskodás”. A nála lényegesen nagyobb hatalommal rendelkező helyi kiskirály, az elnök bizarr módon függ az anyjától, és mindenáron ki akarja deríteni, menyasszonya képes volna-e megcsalni őt. Társadalomszemléletét jól jellemzi az alábbi kijelentés: „A világ, anyukám, egy hatalmas, sok millió csavarból álló gépezet... Ezért aztán azok, akik csavarokat szerelnek ki, ugyanolyan gonosztevők, mint a gyilkosok. Mert nincs gépezet csavar nélkül.” Intellektusáról pedig az effajta kijelentések tanúskodnak: „Itt van például ez a nagyon híres filozófus, talán angol vagy egyenesen osztrák, aki egy hordóban lakott.” „Boldog vagyok, mint Goethe. ...Ő egy hajdani és régvolt, távoli évszázad híres angol festője.” A hatalmaskodás, az ostobaság, az alkoskodás abszurd világában talán nem is megdöbentő, hogy a szeméremstért mértani alakzat felrajzolása miatt végül egy diákot büntetnek meg és ítélnék fül-levágásra(!). Az ítéletet a tettes, az igazgató hajtja végre, annak dacára, hogy egyébként meg akarta menteni a fiút a barbár büntetéstől.

A darab egy pontján nyilvánvalóvá lesz, hogy sokkal nagyobb hatalom is létezik annál, ami a pozícióból fakad: a szexualitása. Az elnök menyasszonya (s végül felesége) skrupulusok nélkül megcsalja a férfit az igazgatóval, aki nem ki-

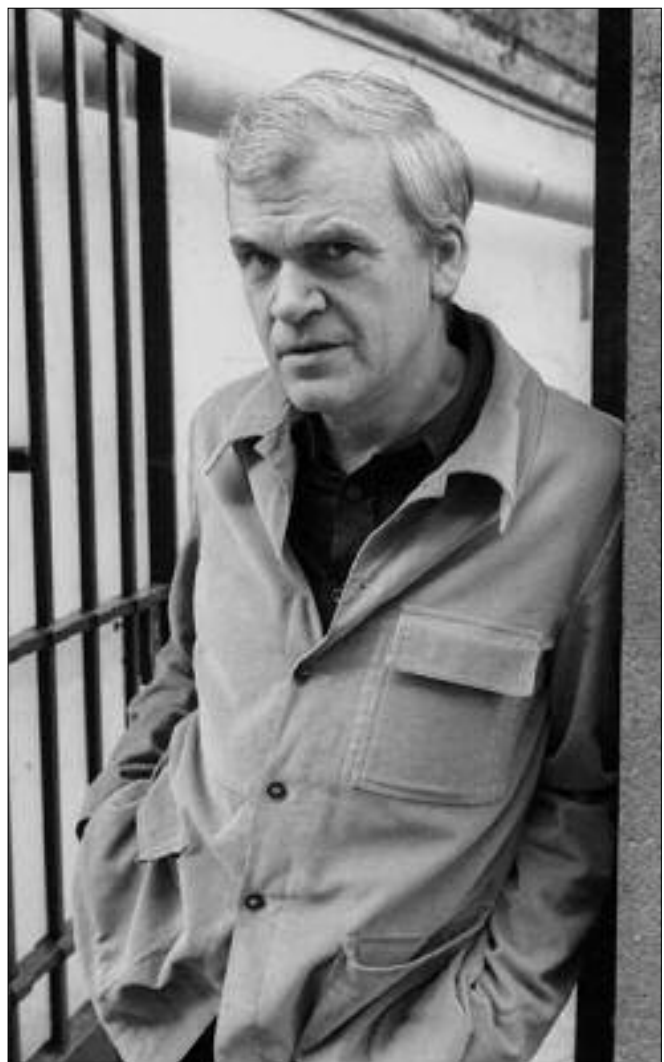
ván tartós viszonyt folytatni, de már a nő hatalmába került. Utóbbi – Růžena – így beszél hozzá: „Muszáj azt tenned, amit a sóvár asszonyka parancsol. ...neked muszáj. És a hatalom akkor a legédesebb, amikor a legelfogadhatatlanabb. Amikor a buta az okos, a gyenge az erős, a ronda a szép felett uralkodik.”

Ez a nyugtalanító és viszolyogtató „bölcsekedés” hatásos végszó is lehetne, de a szerző, aki ezúttal is a szerkesztés mesterének bizonyult, másutt vágja el a cselekmény fonálát. Růžena ismét szeretkezésre kényszeríti az igazgatót („Na látod, hogy akkor is megy, ha nem akarod!”), ezzel párhuzamosan pedig az elnök sületlenségeket fecseg – egyik mondatánál azonban okkal kapjuk fel a fejünket: „...mindenki pórul jár, aki különbözni akar.” Ez a mondat nemcsak 1966-ban hangzott fenyegetően és taszítóan.

Milan Kundera groteszk és tragikomikus elemekben, humoros mozzanatokban bővelkedő, az abszurd drámával is távoli rokonságot mutató alkotása magától értetődően a kommunista rendszer hatalmi és társadalmi viszonyait is tükrözi, de túlmutat a konkrét időszakon és helyzeten, a jelenkor emberéhez is szól. Jó volna, ha a magyar(országi) színházak is felfedeznék. S persze az olvasók.

G. Kovács László

Farkas Görgy interjúját Varga Györggyel, a könyv műfordítójával lásd: https://m.hvg.hu/360/202246_varga_gyorgy_milan_kunderarol_aheccrol_es_atrefarol_konyvek_sorstalansaga – HVG, 2022. november 17.

Milan Kundera 1980

(Forrás: AFP/Roger-Viollet/Jean-Pierre Coudarc. <https://hvg.hu/360/202246...>)

2022. április–2023. március

Honlap: <https://culture.hu/hu/praha>

A Liszt Ferenc zeneszerző nevét viselő prágai magyar intézet élén 2022 őszén Kassai Hajnal vette át az igazgatói tisztséget Kelemen Gertrudtól, aki 2016 óta vezette az intézményt. Sok sikert kívánunk az új igazgatónak és csapatának! Bohemia Baráti Kör

2022. április 7. – Emlékest a Budapesti Műegyetem Hazlovban 1944-ben áldozatul esett oktatói és diákjai tiszteletére az intézet nagytermében. *Balla Péter* történész beszélgetett A műegyetemisták Odüsszeiája 1944–1946 című könyv szerzőjével, *Palasik Máriával* és A menekülő egyetem című film (2005, r. *Papp Gábor Zsigmond*) szerkesztő-riporterével, *Hegyes Katalinnal*. (Lásd még: 12. oldal!)

2022. április 11. – ADY ENDRE – PORTRÉ a magyar költészet napja alkalmából *Csorba Csilla* művészettörténész, muzeológus előadásában a nagyteremben.

2022. április 29. – BLASKOVICS JÓZSEF (1920–1990) ÉLET-ÚTJA – kiállítás május 27-ig a kisteremben, a CSMMSZ Prágai Helyi Egyesületének rendezésében. A műfordító, nyelvész, turkológus professzor a Károly Egyetem modern turkológiai tanszékének alapítója, a Prágai Magyar Kultúra magyar tanfolyamainak vezető tanára volt.

2022. május 5. – A VISEGRÁDI CSOPORT TERMÉSZETI KINCSEI – kiállítás a magyar V4 elnökség alkalmából május 27-ig a nagyteremben. Megnyitotta: *Petr Chotěbor*, a Cseh és Morvaországi Vadászegyesület Természetfotós Klubjának elnöke.

2022. május 31. – KLEIN RUDOLF: AZ ÉLET HÁZAI – HALHATATLAN ZSIDÓ TEMETŐK – fotókiállítás az MTA doktora, építész, a budapesti Óbudai Egyetem professzora fotográfiáiból augusztus 26-ig az intézet Galériájában.

2022. október 7. – KÉPEK ÉS KÉPTELENSÉGEK címmel *S. Pesti Emma* és *Léphaft Pál* közös kiállítása a Liszt Intézet pincegalériájában 2022. november 4-ig. *Lásd még: 64. oldal és belső borítóinkon!*

2022. november 14. – MAGYAR–CSEH KÖLTÉSZETI EST – beszélgetés és felolvasás a Költészet Napja Fesztivál (Den poezie 2022) keretében *Ferencz Mónika* magyar költő, műfordító és *Olga Stehliková* cseh költő, szerkesztő, irodalomkritikus részvételével a nagyteremben.

2022. november 24. – Sirokai Mátyás LOMBOLDAL / LIST-RÁŇ című kötete cseh kiadásának bemutatója a szerző és *Robert Svoboda* fordító részvételével, *Jaromír Typl* költő moderálásával. Helyszín: Café FRA, Šafaříkova 15, Praha 2

2022. december 8. – KARÁCSONYI ÉDESSÉGEK adventi kiállítása a szaloncukor történetét és kultúrtörténeti szerepét

mutatta be a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum anyagából 2023. január 10-ig a kisteremben.

2023. január 12. – LŐRINCZ ZSUZSA: UTAK című kiállítása a CSMMSZ Ostravai Helyi Egyesületének 30 éves történetét összegző OSZTRAVAI MAGYAR HÍRMONDÓ illusztrációiból a Kisteremben. A megnyitón *Kutas Ágnes* működött közre zenével, énekkel.

Kutas Ágnes, Kassai Hajnal igazgató és az alkotó

2023. január 19. – A PRÁGAI MAGYAR KULTURÁLIS KÖZPONT 70. ÉVADÁNAK NYITÓESEMÉNYE – az Intézet működésének és 2023. évi programjainak bemutatása, – PETŐFI SÁNDOR-PORTRÉ címmel emlékest a költő születésének 200. évfordulója alkalmából, *Kalla Zuzsa* irodalomtörténész, a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményi főigazgató-helyettese és *Simona Kolmanová* pódiumbeszélgetése a költő életútjáról. *Vladimír Polívka* színművész a költő műveinek cseh fordításából adott elő. – Közreműködtek a Nyitnikék néptáncsoport, a Huzavonó zenekar, és a Magyar Táncmű-

vészeti Egyetem végzős táncosa. A Cseh Centrumok létrejöttének 30. évfordulója alkalmából részt vett az eseményen *Adéla Gálová*, a budapesti cseh Centrum igazgatója is, aki *Kassai Hajnállal* a jubileumi év közös terveit vázolta. (Lásd még: 30. oldal!)

Kassai Hajnal, az új igazgató

2023. február 22. – A TRIO BOHÉMO – *Matouš Pěruška* (hegedű), *Kristina Vocetková* (cselló), *Vojtek János* (zongora) – koncertje az Atrium na Žižkově helyszínén. Program: Liszt, Dohnányi, Haydn. A Liszt Intézet 70. évfordulója alkalmából felkérésre 2023-ban a saját szakmájukban még aktívan dolgozó korábbi igazgatók is alakítják az évi programot, így e koncert elsőként *Reményi Krisztina* szervezésében valósult meg.

Trio Bohémo

2023. március 2. – A KORTÁRS BALATON – 2023 címmel a budapesti Pintér Galéria képzőművészeti kiállítása május 12-ig a prágai Liszt Intézet galériájában (Rytířská 25–27, Praha 1)

Berezki Kata: Ebéd a strandon

(A válogatás forrása: az intézet honlapja és hírlevelei)

Šumavai specialitások

a 2023. évi Bohemia-kiránduláshoz

Pirítós / Topinky

Hozzávalók: 8 szelet szikkadtabb barna kenyér, 4 gerezd fokhagyma, zsír, só, esetleg tojás, sajt

A kenyérszeleteket megsózzuk és serpenyőben zsíron pirosra sütjük. A megtisztított fokhagymagerezdekkel bedörzsöljük. Megkenhetjük különféle pástétomokkal, szendvicskrémekkel vagy tojásrántottával. Ha reszelt kemény tojást és reszelt sajtot hintünk rá, máris šumavai pirítóst kapunk.

Šumavai burgonyaleves / Šumavská bramboračka

4 személyre / előkészítés: 15 perc / főzés: 20 perc

Hozzávalók: 100 g zsír, 1 nagy fej hagyma, 50 g sima liszt, 1 l zöldséges főzet/erőleves kocka, 40 g zeller, 40 g petrezselyem, 40 g fehérrépa, 2 maréknyi szárított gomba, legjobb a vargánya, köménymag, 300 g burgonya, 2 gerezd fokhagyma, késsel szétdörzsölt csipetnyi majoránna, só, bors

Elkészítés: Zsíron hagymás rántást készítünk: a fazékban felolvasztjuk a zsírt, hozzáadjuk az apróra felvágott hagymát, hagyjuk megüvegesedni, megszórkjuk liszttel és rövid ideig pirítjuk. Felöntjük a zöldséges lével, beleteszünk a kockára aprított fehérrépat, az előzőleg beáztatott szárított gombát és a köményt. Felforraljuk és főzzük, amíg a gyökérzöldség meg nem puhul. A krumplit külön főzzük meg és kiegészítésként adjuk hozzá. Ízesítjük szét-dörzsölt fokhagymával, majoránnával, sóval és borssal.

Káposztás pogácsa / Zelniky

4 személyre / előkészítés: 15 perc / sütés: 20 perc

Hozzávalók: 400 g sima liszt, 120 g zsír, 300 g savanyított káposzta, 2 tojás

Elkészítés: A lisztet deszkára szórjuk, hozzáadjuk a fel-darabolt zsírt, a lecsepegetett és felvagdostott káposztát, egy tojást, a tejfölt és a tepertőt, és tésztává jól összedolgozzuk. Darabokat szaggatunk belőle és tenyereink között pogácsákat formálunk belőlük. Sütőpapírral takart tepsire tesszük őket, a másik tojással megkenjük és 20–30 percig sütjük 200 °C fokra melegített sütőben.

Pisztráng molnárné módra / Pstruh po mlynařsku

4 személyre / előkészítés: 15 perc / sütés: 10 perc

Hozzávalók: 4 kibelezett pisztráng, só, pár csipet kakukkfű, sima liszt, 100 g vaj, kevés citromlé, petrezselyem, főtt vagy sült krumpli

Elkészítés: A kibelezett pisztrángokat folyó vízszugár alatt jól átmoszuk, megszáritjuk és mindkét oldalán 2–3 helyen keresztben bevagdossuk. Jól megsózzuk, a belső hasüregébe pár csipetnyi kakukkfűvet helyezünk és végül sima lisztben megforgatjuk. A pisztrángokat mind a két oldalán hirtelen megsütjük a vajon. Kivesszük őket a serpenyőből, a maradék vajba citromlevet és petrezselymet teszünk, elkeverjük és a tányérra tett halakra öntjük. Főtt vagy sült burgonyával tálaljuk.

Fordította: Molnár Éva

A Moldva és az első gőzhajók

(csapongás)

Földtan nélkül a vízrajz olyan, akár a hajózás víz nélkül.

I.

„A magyarságnak nem volt és soha nem lesz osztrák szomszédai között *Suess Edénél* jobb barátja.” – méltatta a „poétageológust” *Lóczy Lóczy Lajos dr.*, a Magyarhoni Földtani Társulat közgyűlésén 1915. február 3-án. Így emlékezett meg a férfiről, kit elmondása szerint „Az 1914. év áprilisának 29-ik napján, a Fraknoi vártól uralt völgyöblözetben, a Rozália-hegység alján fekvő sopronvármegyei Márczfalva csendes temetőjében helyezték örök pihenőre”, és ki „korunk egyik legnagyobb természettudósaként és legnemesebb férfiaként” a magyar földben akart nyugodni.¹ A Londonban született, 1831 és 1914 között élt *Suess* napjainkban a bioszféra fogalmának megalkotójaként tartják számon: ezt az atmoszférának az ózonréteg alsó szintjéig terjedő térben minden élőlényt felölelő fogalmat a geokémikus orosz *V. I. Vernadskij* a biológiai összetevő kiemelésével, valamint a nooszféra „feltalálásával” 1926-ra fejlesztette olyan szintre, hogy a mai ökológiai szemlélet alapjává válhatott.²

Ede, mielőtt megoldotta volna Bécs városának vízellátását, ifjúkorában gyakran tett kirándulásokat Prága fossziliákban gazdag környékén a Vltava, ékes magyar nyelven Moldva folyó mentén, megfigyeléseit 1851-ben tanulmányban tette közzé, taglalva a szilur (a paleozoikum harmadik időszaka) graptolitáriát (kolóniaképző állatok a karbon kor késő kambriumából). Tanulmánya feltűnést keltett: maga a Moldva fölötti szikla, amit az ugyancsak Prága környékén, a Moldva bal partján vizsgálódó francia *Joachim Barrande* (1799–1883)³ a helyi sziklák, egyben a későbbi filmstúdió városnegyedének névadója éles bírálatban részesített.

Suess Edét családi kötelékek fűzték Prágához: unokája volt *ő Moritz Zdekauernek* (1770–1845). Azért is jött Londonban a világra, mert szászországi születésű édesapja apósa megbízásából ott folytatott kereskedelmi tevékenységet (gyapjú); a család a kisfiú három esztendőskorában Prágába költözött, majd 14 éves korában Bécsbe mentek, az ifjú az ottani műegyetemen megkezdett tanulmányait 1848 őszétől Prágában folytatta. A nagyapai vonalat követve közelítünk a gőzhajózáshoz.⁴ Az ipari forradalom csehországi virradatakor ugyanis *Moritz Prága* leggazdagabb polgárai közé tartozott; 1803-ban saját bankot alapított, sikeresen igazgatta is – akárcsak a hozzá hasonlóan egyszerű hitelműveleteket végző társai (így *Leopold Lämmel*). *Moritz* 1823-ban csatlakozott a felhíváshoz, amely arra buzdított, hogy a filantropikus megfontolásokból négy évvel korábban létrehozott Erste Österreichische

1 Földtani Közlöny, XLV. kötet, 46. füzet, 105–121. pp.

2 *V. I. Vernadskij* (1863–1945) az 1918. október 27-én Kijevben létrehozott Ukrán Tudományos Akadémia megalapítója és első elnöke volt, de nem vette fel az ukrán állampolgárságot; 1921–1923-ban Párizsban oktatott a Sorbonne-on.

3 *Joachim Barrande* (1799–1883), az utolsó koronás Bourbon nevelője 1832-től X. Károlyal (1757–1836) érkezett Prágába. A forradalom által földönfutóvá lett Bourbon előbb Angliában húzta meg magát, majd ezt követően a prágai várbán talált menedékre, *Ferdinánd* vendégszeretetének köszönhetően. Goriziában hunyt el.

4 *Moritz* monogramját mindmáig őrzi a BohemiaMZ porcelánárak védjegye, lévén, hogy vele azonos nevű leszármazottja 1880-ban megvásárolta a *Karlovy Vary*-val 1976-ban egyesített település, *Stará Role* 1830-tól működő porcelángyárárt (Ede egyébként 19 éves korában első geológiai dolgozatát *Karlovy Vary*-ről írta).

Sparkasse mintájára ki-ki (elsősorban a cseh nemesség tagjai) adakozzék egy szegényeket támogató, takarékosagra ösztönző pénztár felállítására érdekében (maga *I. Ferenc* császár sem késlekedett hozzájárulni az alapításhoz). Létre is jött a *Schraňovací pokladnice pro město Prahu* a pro *Čechy* elnevezésű takarékpénztár, a mai *Česká spořitelna* elődje. A pénztintézet működését hivatalosan 1825. február 12-én, a császár születésnapján kezdte meg, négy igazgatójának egyike *Moritz* volt.

II.

Az osztrák Polgári Törvénykönyv 1811-es kodifikációja, majd az 1814-es malomrendelet után Bécs 1817 novemberében azzal az ötlettel állt elő, hogy a folyami gőzhajózás megteremtése iránt érdeklődőknek egyes folyókra privilégiumokat nyújt. Érdeklődőkben nem volt hiány; így *Moritz* is 1822-ben többedmagával (köztük *Leopold Lämmel*el) részt vett a *Pražská paroplavební a plachetní společnost* elnevezésű vállalkozás megalapításában (Prágai gőzhajózási és vitorlázó társaság, *Prager Schiffahrt-Gesellschaft*); engedélyét az *Elba* és mellékfolyóin történő hajózásra kapta. Központját a prágai *Karlín*-ban, a *Moldva* jobb partján⁵ *Prága* első kereskedelmi kikötője mellett rendezte be. A társaság (és a kikötő) forgalmát bérelt teherhajókon végzett árufuvarozás adta, a hajók folyás irányában önsúlyuknál fogva, az árral szemben lövontatású teherhajókkal haladtak. A vállalat *Karlín* után *Dolní Žleby*-ben nyitott irodát, amelyet később áthelyezett *Děčín*-be (*Tetschen*), ahol 1841-ben kőfállal ellátott átrakóhelyet épített ki, saját darukkal. Idővel képviselőt létesített *Bad Schandau*-ban, *Hamburg*-ban, *Magdeburg*-ban. A fuvarozásra *děčín*i hajósokat alkalmazott.

A bécsi kamara 1826-ban megismételte a gőzhajózási pri-

5 *Karlín* a *Moldva* jobb partján, szemközt a *Rohanský ostrov*-val (sziget) található. A XVIII. században a hadirokkantak gondozására alapított *Invalidovna* nevű, 1731–1737 között épített, 600 főt befogadó intézetéről és katonai gyakorló pályájáról volt ismert; a negyed nevét (*Karolinenthal*), *I. Ferenc* nejről, *Carolina Augustáról* kapta; 1817-ben fejleszteni kezdték. A *Rohanský ostrov*-val szemben 1822-ben alakították ki *Prága* első kereskedelmi kikötőjét, itt volt tehát a *Prágai Gőzhajózási Társaság* (*Pražské paroplavební společnost*) székháza is. A kikötő 1875-ig virult, ám ekkor az *Osztrák Északnyugati Vasút* teherpályaudvart létesített a szigeten, ez erősen megviselte a kikötőt: visszavetette forgalmát. A végső csapást a folyó medrének pár száz méterrel történő áthelyezése hozta (északnyugatra, 1926-ban). A folyóágot feltöltötték, hírek szerint később azután ide kerültek a városközpont fölötti fennsíkról, a *Letná*-ról a *Sztálin*-emlékmű (1955–1962), az *Európa* legnagyobb csoportos szoboralkotásaként számon tartott műalkotás 17 ezer tonnára rúgó morzsálékai is. *Karlín* 1896 márciusától villamos-vonalat kapott *František Křižík* (1847–1941) villamosmérnöknek köszönhetően, aki 1891-ben már létrehozta a cseh tartományok első városi villamosvonalát. 1895-ben lámpáival fényárba borította a *Vencel* teret (ahol esténként 23 óráig 40, hajnalhasadásig 10 lámpa ontotta a fényét), majd sokkal több világítóstel látta el *Karlín*-t, és ugyanott 1903-ban erőművet létesített. A *Károly*-hídon is átvezette a villamost (1903–1905), a műemléki jelleg megőrzése végett azt eszelte ki, hogy a sínek között, alulról táplálja a járműveket, ami csak akkor van feszültség alatt, amikor a szerelvény áthalad rajta. A feltaláló pechje volt, hogy egyenárammal dolgozott. Névtelen *Karlín*-ban megrálmásos érzi.

A vasúti igazgatóság *Karlín*-ban ideiglenes jelleggel felhúzott épületében helyezték el 1948-ban a *Csehszlovák Statisztikai Hivatal*-t, a székházat 2002 augusztusában használatatlanná tette az árvíz, új helyükre (*Strašnice*) egy évvel később költöztek át. A 180 ezer egységet számláló könyvtári állományból 150 ezer megsemmisült.

Errefelé található a kifogástalan *Hotel Karlín* (*Sokolovská* 161/171), a mellette lévő vendéglő falait (neve talán *Polévákárna*) hajók kormánykerekei, matróztréfák rajzai ékesítik.

vilégium kiadását, ám gőzhajó üzemeltetésére alkalmas társaságot egyetlen jelentkező sem tudott létrehozni. Tíz évre rá a határ túloldalán megalakult a Szász Királyi Gőzhajózási Társaság, amelynek Königin Maria nevű gőzhajója 1838. július 14-én az Elbán Drezdából felkapaszkodott Dčínig: ez lett a „cseh” felségvizeken feltűnő első gőzhajó. A konkurencia felpezsdítette az új közlekedési mód iránti érdeklődést, és Moritz 1838-ban megszerezte a kiváltságot – ám a kikötésben szereplő egy év letelte után sem sikerült megszerveznie a gőzmeghajtású vízi közlekedést, s a privilégiumot elveszítette.

Ekkor lépett színre *John Andrews* angol vállalkozó (1787–1847), aki 1839-ben olyan jogosultságot szerzett, amelynek értelmében 15 éven keresztül üzemeltethetett gőzhajókat a Moldván, valamint az Elbán, Szászország határáig. Andrews nemcsak vállalkozása, a Pražské paroplavební společnost (Prágai gőzhajózási társaság) székházát rendezte be Karlínban, de a kikötőnél az Invalidovná-tól is telket bérelt, ahol *J. John Ruston* mérnök műhelyeket rendezett be, és 1840-ben fogott hozzá a Bohemia névre elkeresztelt hajó építéséhez.

A Moldva sekély vize miatt a hajó merülése 0,38 cm (0,46 cm) lett, hossza 37,51 m, szélessége a kerekeknél 8,64 m. A kazán és a 30 lóerős gőzgép *John Penn* angliai műhelyéből származott. Személyzetét tíz főben állapították meg, az utasok számát 140 főben; sebessége állóvízben 17 km/h volt, árral szemben óránként 9,5 kilométerrel haladt, folyás irányában 15,2 kilométeres sebességre gyorsulhatott fel. Nyitott felső fedélzetét 60 utasra tervezték, a fedetlen hajóorr csúcsát a kétfarkú cseh oroszán ezüsttel bevont szobra díszítette, a hajóorr mögött konyha, 30 főre méretezett másodosztályú szalon, elülső személyzeti kajüt, raktár, gépház, hátsó személyzeti kajüt volt, továbbá egy részleg 12 hölgynek, végül az első osztályú szalon 40 fő számára, plusz illemhelyek.

A Bohemiát Prágában 1841. május 1-jén 15.30-kor eresztették vízre, két héttel később került sor első próbaujtárá a Libeň-i gát és a Rohanský-sziget között. A hajó május 23-án indult első útjára Mělník városa felé, ahol a Moldva az Elbába ömlik, s az Elbán felfelé megtett még mintegy 4 kilométert Obříství település kikötőjéig. Onnan leereszkedett az Elbán egészen Drezdáig, ahova május 26-án futott be. Teljesítményével annál is nagyobb sikert aratott, mivel történetesen ugyanakkor az alacsony vízállás miatt a mélyebb merülésű német gőzhajók nem tudtak útnak indulni. A későbbiekben rendszeres járatként közlekedett Obříství és Drezda között – a határig cseh, a határtól szász lobogó alatt; a Prága és Drezda közötti távolság leküzdése hajón és szárazföldön mindössze egy napot vett igénybe. S a vállalkozás tulajdonosai azt ígérték: amennyiben a vízállás engedi, a járatot meghosszabbítják Prága Podbaba városrészéig, hogy ne kelljen az Elbától postakocsival utazni a fővárosig. A hajóút még így is luxus dolga volt, főként előkelőségek engedhették meg maguknak (tehát tisztes nyereséggel járt): a Bohemia azzal büszkélkedett, hogy 1841-ben fedélzetén utazott *Hans Christian Andersen*.⁶

A vállalatot 1847-ben átvette *J. J. Ruston*, aki a szászokkal bonyolódott konkurenciaharcba: ők ugyanis 1846-tól alkalmanként Litoměřicéig, sőt, egészen Mělnikig közlekedtek, szintén gondoskodva a további úthoz szükséges postakocsikról Prágáig. Végül némi pereskedést követően egyezsége jutottak, ám Ruston 1851-ben eladta a vállalkozást a szászoknak, miután megépült a Prága–Drezda vasútvonal.

6 Akkor, amikor az örököszen utazó dán meseíró a Dunán is hajózza néhány napot Pest-Budán és Mohácsos is eltöltött („Magyarország gazdag ország, s egy szép nyári nap Dániájára emlékezett” – in: En Digtters Bazaar, 1842, Egy költő bazárja). A meseíró Prágából ezen az útván Drezdába utazott (összesen nyolcszor fordult meg Csehországban).

III.

Prágában történt még egy kísérlet arra, hogy a gőzhajókat személyszállításra fogják be. Egy August Winter nevű dčínai (tetscheni) német vállalkozó fordított volna egyet az útirányon, s a gőzhajót a Moldván fölfelé tervezte megindítani. Célja Štěchovice lett volna.⁷ Vásárolt egy francia építésű hajót, amelyik az Oderán és az Elbán úszkált, és egy Prágában megtelepedett angol hajóépítővel, *W. U. Pearce*-vel rendbe hozatta. A hajó neve előbb Stanislav volt, majd felvette *Mecserý*⁸ helytartó nevét. 1857. július 28-án ünnepélyesen próbautra indult, a meghívott vendégeket zenekar szórakoztatta a fedélzeten, ám alig tett meg egy rövidke utat, Podolínál megfeneklett. A mozgásképtelenné vált hajó utasait a környékbeli halászok vitték partra csónakjaikon, a legénységnek két órájába tellett, mire kiszabadította a hajót. (A később lezajlott rendőrségi vizsgálat megállapította, hogy a szerencsétlenséget szándékosan idézték elő, amennyiben ismeretlen illetők eltávolították a zátonyokat jelző karókat.) Következő útjára 1857. augusztus 13-án délelőtt tíz órakor indult, erre prágai városi előkelőségeket invitáltak meg, akikhez Zbraslavban további jeles személyiségek csatlakoztak. Az elemóziával és frissítőkkel is bőségesen ellátott jármű csupán mintegy nyolc kilométert tett meg, Vranéig jutott el, ahol elakadt, mert a kazánból kifogyott a gőz. A legénység kénytelen volt megállapítani, hogy a hajón szénből nincs elegendő mennyiség. A készletek feltöltésében a közeli papírgyár tulajdonosa, *Haase* sietett segítségükre, saját tüzelőjéből tett felajánlást. Ez időt vett igénybe: beesteledett, ezért nem sokkal Vrané fölé a már kapatos kapitány (aki maga *W. U. Pearce* volt), inkább úgy döntött, visszafordulnak. Fordulás közben a hajó olyan szerencsétlenül manőverezett, hogy víz alatti sziklába ütközött, amin fennakadt és léket kapott. Az utasok ismét csak a helybeliek csónakjain vergődtek partra, onnan fogatokon tértek vissza Prágába.⁹ A hajót idővel kiszabadították, leúszatták a folyón, de többé már nem helyezték üzembe.

Több sikerrel járt a polgármester *František Dittrich* (1801–1875),¹⁰ aki 1864-ben gőzhajózási részvénytársaság alapítását kezdeményezte (Pažská společnost pro paroplavbu po řece

7 „Ahoj!” – hangzik a köznapi cseh köszöntés, a „Szia!” megfelelője. Egyes szófejtések szerint a hangsor eredetileg angol tengerészek felhívása volt a távolsági hajók közeledésére egymáshoz, kialakulása szerint a korábban tehének terelésére alkalmazott „Hoy!”-t nyomatékosították az „A” előtaggal. Így üdvözölték egymást a Prága központjától 30 kilométerrel délre fekvő, ma mintegy kétezres lélekszámú Štěchovice melletti erdőekben bókászó, a folyón matrózsdit játszó szervezetlen turisták, a trampok, akik az itt Moldvába ömlő Kocába folyócskán 1918 óta evezgettek, a parton árbocokkal ellátott táborokat üttötek fel. A közelben volt található a Svatojánské proudy (Szent Jánosí zuhatag) nevű hely: a sziklák közé szorult Moldva zúgótól jelöli. A folyó itt nehéz terepen tör át, azon a vulkanikus és szubvulkanikus kőzetekből álló, 1–6 kilométer széles földtani szakaszon, amely a Prága melletti Jilovétől húzódik 70 kilométeren át délnyugat felé, és hetvennél több ásványféléseget tartalmaz. A Moldva zuhatagja nem csupán arról volt ismert, hogy 1640 és 1643 között Ferdinánd költségére első ízben próbálták szabályozni (Ófelsége kapott is egy róla elnevezett emlékoszlopot), vagy hogy Bedřich Smetana itt, a hívőket a névadó vízi veszedelmektől megóvni hivatott Nepomuki Szent János szobránál merített ihletet „Moldva” című szimfonikus költeményének igen romantikus részéhez, hanem arról is, hogy ez lett az első jelölt turistáut célállomása is 1889-ben. Mi sem látható belőle, mert 1938-tól víztározót létesítettek, hogy megépítsék a helyi vízierőművet, amelyet 1943-ban adtak át.

8 *Gróf Karl Mecserý de Tsoór* (1804–1885) apja Csehországban megtelepedett, győri születésű magyar nemes katonatiszt, altábornagy volt. Karl Tábornak született, majd a Theresianum elvégzését követően 1827-től állami szolgálatba lépett. A forradalmas 1848-as esztendőben prágai kormányzósági alelnök lett, 1850-től 1860-ig csehországi helytartó volt, majd 1865-ig két ízben is rendőrniszter, végül 1869-ig Stájerország helytartója.

9 *Ján Neruda: O té parolodi*, Pohádky pražských měst, 1865. (Ama gőzhajóról)

10 *František Dittrich* (1801–1875) árvaként nőtt fel, eleinte faüztatásból élt, a tuta-jokat a Moldván a prágai Podskaly fatelepre juttatta, 1826-tól kezdve már csak kereskedett a fával; idővel vendéglőt vásárolt, prágai polgárjogot nyert, bekapcsolódott a nemzeti társas életbe: részt vett a Maticce česká és a Měšťanská beseda (Polgári társalkodókör) életében. A mozgalmas 1848-as esztendőben tagja

Vltavě, Prágai gőzhajózási társaság a Moldván), amit Čeněk Rott¹¹ vállalkozóval meg is tett, s a Ruston-féle karlíni hajógyárban („Rustonka”) mindössze öt hónap leforgása alatt megépült a Praha-Prag gőzhajó. A rendelés szerint merülése nem haladhatta meg a 0,33 cm-t, ám végül 0,42 cm lett (0,70 cm). A hajó hossza 42 méter, szélessége a lapátkerekkel együtt 9 méter (a tíz lapát fából készült, 180X40 mm méretben); a gőzgép teljesítménye elérte az 58,4 lóerőt. Befogadóképessége 600 utas volt, ár ellen több mint három órán át haladt, folyásirányban két óráig.¹² A nemzeti békétlenkedések megelőzése végett a jármű cseh neve a baloldali lapátborító fölött, német neve a jobboldali fölött díszelgett, és mindkét változat ott virított az árbocon lengő zászlón. Kisebbséget okozott a képzett személyzet hiánya, a matrózok kiképzésére egy děčini hajóst kértek fel, aki fel is készítette a legénységet, amelynek élén kapitányként Dittrich fia állt (szintén František).

Első útjára 1865. augusztus 26-án 9 órakor indult a hajó. Fedélzetén a részvényeseken kívül előkelőségek és újságírók is utaztak. A Národní listy hírlapírója az elegáns járműről azt írta: „Oly könnyedséggel siklik a vízen, amelyet a Dunán és a Tiszán úszó gőzhajókon sem tapasztalni. Fedélzete igen tágas, úgyhogy három- vagy négyszáz személy kényelmes padokról gyönyörködhet a remek kilátásban, kiket szükség esetén a perzselő hőség ellen ponyvafedél óv. Az első osztályú utasok kajütje pompás, s van mellette egy kis szoba, hogy a hölgyek öltözküiket elrendezhessék. Ám a másodosztály utasainak kajütje hasonlóképp nem nélkülözi sem a megfelelő belső kiképzést, sem a kényelmet”.

A hajó orrán óriási virágcsokor díszelgett, tatján „Na zdar!” („Erőt, egészséget!”) feliratú zászló lengett. A kapitány és a kormányos kék tengerészuniformist viselt, fejükön széles karimájú szalmakalap. A hajóutat hazafias akcióként fogták fel, amerre úszott, a parton tömegek köszöntötték, zenével, díszlövésekkel fogadták. „Zbraslavban kiváltképp ünnepélyes fogadtatásban részesült. A part menti házakat fellobogózták, virágokból 'Éljen Prága' feliratokat raktak ki. A hajó kikötése utáni percekben rázendített a helyi dalárda. Vranéban is díszlövések dördültek, s a Haase úr papírgyárából nagy számban

lett a Svatováclávská (Szentvinceli), a későbbi Nemzeti tanácsnak, küldöttségekkel kétszer is megfordult a bécsi császári udvarban, majd az év végén hűségnyilatkozatot tett az új császárnak, I. Ferenc Józsefnek. A közéletbe csak a hatvanas években kapcsolódott be ismét, 1863-ban a prágai polgármester helyettese lett, 1870-től polgármester. Szerteágazó tevékenysége a prágai cseh Nemzeti Színház létesítésétől az 1862. februári árvíz elleni védekezésig terjedt.

11 A prágai óvárosból a Moldvához (és a Károly-hídon keresztül a Hradcsin felé) vezető Királyi (azaz koronázási) út legelejét, a városháza mögötti Malé náměstí-n áll egy háromemeletes épület, amelyet Mikoláš Aleš freskói díszítenek, az első és a második emelet között középpontú felirat hirdeti: „V. J. Rott”; 1989-ig vaskereskedésnek adott helyet. A felirat Vincenc Josef Rott nevét fedi: a Čeněk Rottként született, 1813–1890 között élt vállalkozó ifjúkorában utazó ügynökként bejárta Magyarországot, Törökországot, Svájcot, Itáliát. Fivérével, August Jakubbal 1839-ban rézfúvósokat értékesítő üzletet nyitott, majd önállósult, és 1840-től vaskereskedésbe fogott. Boltját a Malé náměstí városháza felőli oldalán nyitotta meg, majd a családivá alakult vállalkozás megvásárolta a szemközti házakat. A ma Rott-házként ismert épület mai alakját Čeněk fia, Ladislav által 1896-1897-ben elvégzett felújítása során kapta. Čeněk élénk közéleti tevékenységet fejtett ki, mind a Nemzeti Színház, mind a Nemzeti Múzeum létesítésében részt vett. Két évvel a budapesti földalatti megépítését követően Ladislav Rott (1851–1906) 1898-ban a javaslatlall állt elő, hogy a prágai óváros akkoriban megindult felújítása alkalmából, a csatornázási munkálatokat kihasználva létesítsenek földalatti vasutat Karlín és Podolí között az óváros érintésével, amely metszené a Kisoldal és a Vinohrady közé tervezett nyomvonalat. A városháza elvetette indítványát. A következő tervezet 1912-ben keletkezett, egy gyorsforgalmi földalatti elképzelése 1926-ban (ugyancsak előirányozva egy vonalat Karlín felé). Francia mintára ekkor használták a cseh nyelvben először a „metró” szót. Majd 1939-ben döntés született egy gyorsforgalmi kéregvasút megépítéséről, de az is megfeneklett; egy 1941-es tervezet a mai hálózatnak megfelelő tervvel állt elő, ám a Protektorátus hatóságai tilalmat rendeltek el mindenfajta új létesítmény építésére.

12 Novák, J. A.: Utajeně osobnosti českých dějin. Alpress, Frýdek-Místek, 2014.

egybesereglett dolgozók harsány 'Erőt, egészséget!' kiáltásokkal üdvözöltek.” Štěchovicében tömegek várták, a helyi tanító hálabeszédet mondott, s három leány külön gratulált Dittrich úrnak. Ő, miután ezt megköszönte nekik, pezsgőnyitítás közepette tósztot mondott cseh nyelven Ferenc József császárnak, „kinek uralkodása alatt eme hazafias vállalkozást siker koronázta.” Fél háromkor azután a gőzhajó visszaindult, s 16.45-kor kikötött azon a helyen, Doubek téglagyáránál, ahonnan elindult.

A sikeres bemutatkozás másnapján megindult a menetrend szerinti utasforgalom a Moldva Prága fölötti szakaszán. S már ekkor kiszivárgott, hogy tervezik egy második nagy hajó építését is, novemberben pályázatot írtak ki, ugyanolyan jármű, ugyanolyan árban történő kivitelezésére. A hajót 1866 májusában adták át, a júliusban lezajlott porosz-osztrák háború csak egy időre akasztotta meg a fejlődést: 1866-ban csatasorba állították második hajójukat, amely a Vyšehrad nevet kapta. A városon belüli közlekedés céljából üzembe helyeztek néhány kisebb hajót is. Időközben, 1869-ben kihirdették a birodalmi vízjogi törvényt; idővel a vízjog növekvő hányadát engedték át a tartományoknak.

A Dittrich-féle részvénytársaság 1887-ben vízre bocsátotta legnagyobb hajóját, a 40 méter hosszú, 5,03 méter széles František Josef I. utasszállítót (a névadásra az uralkodó áldását adta), amely 800 fő befogadására volt alkalmas. A reménybeli utasok közül „mindössze” hárman lelték halálukat a prágai gőzhajózás legnagyobb szerencsétlenségekor, 1898. május 19-én 7 óra 53 perckor, midőn a hajó kazánja közvetlenül az indulás előtt felrobbant. Mivel az utasok a hajó orrában tömörültek, az eset a három áldozaton kívül „csupán” harminc sebesülttel járt.

Az 1890-es évek a gőzhajózás aranykorát hozták el a Moldván, a folyó Prágától délre fekvő vidékeire ekkoriban évente egymillió utast szállítottak. A lapátkerekes hajók mellett felütköztek hajócsavaros társaik is, ezek rövidebb távolságokra közlekedtek. A Prágai gőzhajózási társaság (nevében 1895-től a Moldva mellett az Elba is feltűnik) 1903-ban 8 lapátkerekes, 7 hajócsavaros, sőt, egy gőzturbina hajtású hajót üzemeltetett.

A forgalom fellendüléséhez hozzájárult a fővárosi lakosok kirándulási kedvének fokozódása, akárcsak az, hogy egyre gyarapodott azoknak a polgároknak a száma, akik hétvégékre vagy egész nyárra kiköltöztek a Prágához közeli vidékekre. A fővárostól a folyón fölfelé 12 kilométerre fekvő Zbraslav (ma Prága 16. kerülete) volt az egyik ilyen célpont, s a természetbe kivonuló helybéliekhez csatlakoztak menekültek is: az 1920-as években ez a település lett a Csehszlovákiába vetődött orosz emigránsok egyik kedvelt tartózkodási helye. Ám az ő történetük már a gőzhajózás következő fejezetére tartozik, akárcsak az, miként szállították a hajók a XX. század elején utasok mellett a Rudolf Strimpl által meghonosított zamatos földiepret mázsaszám Prágába – vagy hogy hány gőzhajót tartottak és tartanak életben azt követően is, hogy a műszaki haladás hulláma átcsapott rajtuk.

Holka László

A Clam–Gallas-palota kinyitotta kapuit

Prágai
levél

A Husova ulice és a Mariánské náměstí sarkán álló Clam–Gallas-palota négy évig tartó rekonstrukció után fogadta az első látogatóit,¹ akik ismét teljes pompájában csodálhatták meg a világ egyik legépebben fennmaradt főúri székhelyét. A Jan Václav Gallas gróf számára tervezett palota 1713-tól épült Johann Berdnhard Fischer von Erlach császári udvari műépítész elképzelése szerint. A munkálatok a gróf 1719-ben bekövetkezett halála után is folytatódtak. A hatalmas méretű prágai barokk építmény ragyogó példája az akkori arisztokrácia kifinomult életmódjának.

Prága Főváros Múzeuma, elnyerve a palota egy részét új kiállítóterei számára, 2023-ban itt nyitja meg a Prágai Barokk Múzeumát. A palota felső szintje megmarad a rekonstrukciót végrehajtó prágai magisztrátus igazgatásában, és különféle kulturális és társasági események céljaira használják majd. Földszintjén új kávéház és étterem is nyílik, s így látogathatóvá válik a széles nyilvánosság részére is.

A monumentális barokk épület gazdag múlttal rendelkezik. Első változatát Jan Jindřich örgróf – IV. Károly fivére – korábbi házának helyén építették. Az épületet később bérbe adták, majd reneszánsz stílusban alakították át a Kinský család részére. Tőlük azonban Albrecht z Valdštejna és szárnysegédei chebi meggyilkolása után a császár elleni összeesküvésben való részvétel miatt elkobozták, és a Gallas családnak adományozták (1634). Jan Václav Gallas gróf, az első Gallas-tulajdonos unokája, császári diplomata később hozzávásárolta a környező parcellákat, így szerevezve az új palota számára nagyobb területet.

Erlach nagyszerű tervét Tomáš Haffenecker osztrák műépítész és építőmester valósította meg. A palotát egy négyzet alakú udvar köré épített négy barokk épületszárny alkotja. Ehhez illeszkedik a bejárati kapu tornyos rizalitja, és a Kis tér (Malé náměstí) felőli front részét képező lépcsőházi torony és keleti szárny. A palotához három kisebb udvar és egy sarokkert is tartozik. Belső tereit Carlo Carlone olasz festő díszítette freskóival. A kapubejáratát hatalmas portálék ékesítik Matyáš Braun szobrász egyedülálló domborműveivel és a palota szimbólumává vált gigászok alakjaival.

A Clam–Gallas-palota nemcsak e jelentős főúri családnak a prágai rezidenciája volt, hanem a prágai kulturális élet egyik legfontosabb akkori központja is. Működött benne színház, operát adtak elő, koncerteket tartottak. Clam-Gallasék meghívására énekelt itt Josefina Dušková,² s fellépett Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven is.

Ismét teljes ragyogásban

A mostani rekonstrukció nagyságát mutatja, hogy – csak a példa kedvéért – a palota egyik emeletén mintegy hatvan helyiség található, s az épületben összesen több mint negyven eredeti kerámiakályha maradt meg. A termeket XVIII. és XIX. századi történelmi kristálycsillárok díszítik és világítják meg, amelyek eredetileg gyertyákkal, később világítógázzal, ma már modern világítótestekkel működnek.

1 2022. október 28-án, nyílt nap keretében vezetett épületbejárással. – A ford.

2 Josefina Dušková (1754–1824) kiváló cseh szoprán operaénekesnő. – A ford.

(Fotó: Martina Fialková)

A lépcsőház

A palotában barokk freskók sokaságát tárták fel és restaurálták, különösen a lépcsőházakban és a második emeleten. Az első emeleten, amely kiállítási célokat szolgál majd, a falak jelenleg fehérek, de a kutatások szerint alattuk további freskók találhatóak. Ezek azonban rejtve maradnak, átvizsgálásuk és restaurálásuk a következő generációk feladata lesz.

A rekonstrukciót az alagsortól a tetőig működő új felvonó építése egészítette ki, ez biztosítja, hogy a múzeumi dolgozók, illetve a rendezvények szervezői minden szintet kényelmesen elérhessenek. A palotát most modern technológiával szerelték fel, például távfűtéssel. A tetőtér is hozzáférhető lett, páratlan kilátást nyújtva a környező óvárosi háztetőkre és tornyokra. A művészetkedvelő gróf Gallas ide nagyszerű színháztermet szeretett volna építeni, amit azonban soha nem sikerült befejeznie, így később a lovagnak szánt széna tárolására használták. Most ideiglenes kiállítások helyszíne lesz. Viszont eredeti célját szolgálja majd a Gallas-könyvtár, egy titkos erkélybejáratral. Tereit, beleértve az eredeti monumentális könyvtári szekrényeket, Prága Főváros Múzeuma használja és a múzeum állományából tölti fel kötetekkel.

Érdekes, hogy a rekonstrukciónál az ablakkeretekben vagy ablakpalettákban szándékosan megőrizték az 1945. májusi prágai felkelés idején keletkezett golyó ütötte lyukakat, amelyeket a lövöldözés okozott.

A rekonstruált palota azonban új elemekkel is bővült. A Husova utca felől új bejáratot alakítottak ki, három különböző szökőkúttal egészítették ki a palotaudvart és a leendő földszinti kávéház előtti kertet. Ezek Petr Malinský építész és Pavel Filip szobrász alkotásai, melyek ötletesen, elegánsan zárják le a történelmi környezet formálását.

Martina Fialková
(Fordította: Molnár Éva)

Listy Prahy 1, 2022. október

Lásd még: <https://listyprahy1.cz/clanek.php?id=608&cislo=10>

Clam-Gallasův palác otevřen Pražanům

Po čtyřleté rekonstrukci Clam-Gallasův palác na rohu Husovy ulice a Mariánského náměstí přivítal první návštěvníky. Mohli tak opět v plné kráse obdivovat jedno z nejlépe zachovaných šlechtických sídel na světě. Palác pro hraběte Jana Václava Gallase navržený dle projektu císařského dvorního architekta Johanna Bernharda Fischera z Erlachu, se stavěl od roku 1713, práce pokračovaly i po smrti hraběte v roce 1719. Je vrcholnou stavbou pražského baroka a skvělou ukázkou barokního bydlení a způsobu života tehdejší aristokracie.

Muzeum hlavního města Prahy, které získalo jeho část jako nové výstavní prostory, zde v příštím roce otevře Muzeum pražského baroka. Horní část paláce zůstává ve správě pražského magistrátu, který rekonstrukci provedl, a bude využívána pro různé kulturní a společenské události. V přízemí paláce bude otevřena také nová kavárna a restaurace. Palác se tak otevře nejširší veřejnosti.

Monumentální barokní stavba má bohatou minulost. Vznikla na místě dřívějšího domu markraběte Jana Jindřicha, bratra Karla IV. Dům byl později pronajímán a pak přestavěn do renesanční podoby pro rodinu Kinských. Té však byl pro účast na spiknutí proti císaři konfiskován po chebské vraždě Albrechta z Valdštejna a jeho pobočnicků a darován Gallasům (1634). Hrabě Jan Václav Gallas, vnuk prvního gallasovského majitele, císařský diplomat, však přikoupil ještě okolní parcely. Pro nový palác tak získal mnohem větší plochu.

Velkolepý Erlachův projekt realizoval rakouský architekt a stavitel Tomáš Haffenecker. Tvoří jej čtyřkřídlový barokní objekt kolem čtvercového nádvoří. K němu je připojen vstupní věžovitý rizalit, schodištní věž a východní křídlo, tvořící část fronty Malého náměstí. Palác má ještě tři menší dvory a nárožní zahradu. Freskami palác vyzdobil italský malíř Carlo Carloni. Vstup do paláce zdobí mohutné portály s unikátními reliéfy a postavami gigantů sochaře Matyáše Brauna, kteří se stali jeho symbolem.

Clam-Gallasovský palác byl pražskou rezidencí tohoto významného šlechtického rodu a také jedním z nejdůležitějších tehdejších center kulturního života v Praze. Hrál se zde divadlo, pěstovala opera, konaly koncerty. Na pozvání Clam-Gallasů zde zpívala Josefína Dušková a vystoupili Wolfgang Amadeus Mozart a také Ludwig van Beethoven.

Znovu v plném lesku

Rozsah současné rekonstrukce – jen pro příklad: Na jednom patře paláce se nachází až 60 místností, celkem je v paláci přes čtyři desítky původních keramických kamen. Sály zdobí a osvětlují historické křišťálové lustry z 18. a 19. století, původně se svíecemi či na svítiplyn a další desítky již nově doplněných svítidel.

Bylo odkryto a restaurováno množství barokních fresek, zejména na schodištích a ve II. patře. První patro, které bude sloužit výstavním účelům, si z toho důvodu ponechalo stěny

Knihovna / A könyvtár

ponejvíce bílé, ale i pod nimi se podle průzkumu nacházejí další desítky fresek. Ty však zůstanou skryté, připravené k prozkoumání a restaurování příštím generacím.

Rekonstrukci paláce od suterénu až po střechu doplnilo vybudování nové výtahové šachty pro všechna podlaží a zázemí pro personál muzea i organizaci akcí. Palác je nyní vybaven moderními technologiemi, například dálkovým vytá-

Vstup do paláce / A föbejárat

Křišťálový lustr / Az egyik kristálycsillár

pěním. Zpřístupněno bylo i podkroví s výhledy na okolní staroměstské střechy a věže. Hrabě Gallas, milovník umění, zde chtěl mít velkolepý divadelní sál, k čemuž ale nikdy nedošlo, později se zde skladovalo seno pro koně. Nyní tu budou probíhat krátkodobé výstavy. Svému původnímu účelu zato bude sloužit Clam–Gallasovská knihovna s tajným vchodem na balkon. Její prostory včetně původních monumentálních knihovnických skříní využije Muzeum hl. města Prahy a zaplní ji knižními svazky z fondu muzea.

Zajímavostí je, že při rekonstrukci byly úmyslně zachovány otvory v rámech oken či okenic, které způsobila střelba v době Pražského povstání v květnu 1945.

Rekonstruovaný palác má však i nové prvky. Vytvořen byl nový vstup do objektu z Husovy ulice a nádvoří paláce i zahradu před budoucí kavárnou v přízemí doplnily celkem tři různé kašny. Jsou dílem architekta *Petra Malinského* a sochaře *Pavla Filipa* nápaditě a elegantně dotvářejí historické prostředí.

*Snímky a text: Martina Fialková
(Listy Prahy 1, říjen 2022)*

Viz ještě: <https://listyprahy1.cz/clanek.php?id=608&cislo=10>

Akik elmentek a közéletből...

Prágában **2022. július 25-én**, 81 éves korában elhunyt **Anna Valentová** cseh műfordító, a magyar irodalom egyik legismertebb és legelismertebb csehországi népszerűsítője. Fordításában közel 50 magyar mű jelent meg cseh nyelven: a klasszikusok közül *Jókai Mór*, *Móricz Zsigmond*, *Krúdy Gyula*, *Márai Sándor*, *Déry Tibor*, *Örkény István*, *Szabó Magda*, *Jókai Anna* művei, a kortárs írók közül *Nádas Péter*, *Bodor Ádám*, *Spiró György*, *Farkas Péter*, *Dragomán György*, *Kun Árpád* könyvei. *Nádas Péter* Emlékiratok könyve című művének cseh nyelvre való átültetéséért a cseh Állami Fordítói Díjat is elnyerte. Műfordítói tevékenységéért, a magyar kultúra, a magyar nyelv és irodalom csehországi népszerűsítéséért és terjesztéséért, valamint a cseh–magyar kulturális kapcsolatok ápolásában szerzett érdemeiért 2010-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét.

Anna Valentová 1941. április 16-án, Lipník nad Bečvou-ban született, Ostravában érettségizett 1958-ban, majd 1958–1964 között a Károly Egyetem Bölcsészettudományi Karának cseh és magyar szakán tanult. Ezt követően a Prágai Magyar Kulturális és Információs Központ (ma prágai Liszt Intézet) propagációs részlegén dolgozott. Később a Cseh Tudományos Akadémia Nyelvészeti Intézetének munkatársa lett, ahol részt vett a magyar-cseh nagyszótár első kiadásának szerkesztésében. 1968–1973 között az ELTE Bölcsészettudományi Kara Szlavisztikai Tanszékének cseh lektora volt. 1973–1981 között a cseh Állami Pedagógiai Kiadó szerkesztője. Szerkesztőként dolgozott az *Ivo Železný*, *Naše vojsko* és *Mladá fronta* kiadóknál. A Károly Egyetem Bölcsészettudományi Karán XX. századi magyar irodalmat oktatott, valamint fordítói szemináriumokat vezetett. (Forrás: <https://culture.hu/hu/praha/hirek/>)

Budapesten **2022. december 30-án**, 77. életévében elhunyt **Duray Miklós**, a szlovákiai magyarság egyik neves képviselője, kulturális értékeinek mentője és kisebbségi jogai elismerésének, illetve ezzel kapcsolatos elképzelésének kitarató, önmagához következetes harcosa. Béke legyen Vele! Méltató nekrológokat a következő linkeken olvashatunk: <https://ma7.sk/aktualis/duray-miklos-igaza>; <https://felvidek.ma/2023/01/bocskai-keresztyen-tarsasag-in-memori-am-duray-miklos/>; <https://pannonrtv.com/rovatok/vilag/elhunyt-duray-miklos/>; <http://www.sorsunk.net/in-memori-am/>; https://hhfrf.org/?post_type=post&p=17181&lang=hu; https://www.lidovky.cz/svet/nekrolog-miklos-duray-charta-77.A230107135502_in_zahranici_hma

Brünnben **2023. február 15-én** távozott a tudományos, oktató világból **Karel Pala** nyelvész professzor barátunk, akinek oroszlánrésze volt néhányunk cseh „mániájának” elindításában, azon kívül, hogy életre szóló barátság köttetett vele. A husáki idők vége felé ismertük meg fiatal oktatóként a brünni J. E. Purkyně, 1990 óta Masaryk Egyetem nyári bohémista kurzusain, ahol a tanárok közül kitűnt eredetiségével, választékos, gyönyörűen hangzó, tagolt cseh beszédével, széleskörű műveltségével, nyelvészeti, nyelvhelyességi elemzéseivel, élénk érdeklődésével, nyitottságával, sportosságával (mellesleg az egyetem sífutóoktatója volt, de a vadvizet is uralta, sőt hegyet mászott a Kaukázusban) és nyílt rendszer-kritikusságával... Segítségével az akkori szamizdat irodalomba is bevezettünk, több indexen lévő könyvvel, íróval, szerkesztővel és küzdelmükkel ismertetett meg, ami rendkívül izgalmas volt. E sorok írója a többi között a tőle kapott, selyempapírra gépelt, bekötött, szinte ronggyá nyítt „kiadásban” olvashatta először *Hrabal* *Őfelsége pincére* voltam című regényét, amiből *Rozvzpominání* fedőcímen rendezhetett *Ivo Krobot* rendező előadást a Divadlo na provázku (eredeti nevén korábban és ma is: Divadlo husa na provázku) nevű kisszínházban, melyet esti kiugró színházlátogatáson volt szerencsém látni. Szóval a cseh kultúra, életmód, mentalitás, reáliák hihetetlen széles horizontját nyitotta meg, és inspirálta, hogy továbbra is foglalkozunk vele, mélyedjünk el benne. Mi pedig az akkori magyarországi „vidám barakk” vonzóbb, szabadabb (?) léghőjét „kínáltuk” a keleti blokkban... Tanár úr több nyelven beszélt, szakiránya a matematikai nyelvészet, logika és informatika volt. Egyetemi pályafutása és elismerése 1989 után teljesebben ki, végre megkapván a szabad kibontakozás, kezdeményezés lehetőségét, sőt munkájának megfelelő elismerését, anyagi ellentételezését is. 1993-ban habilitált a cseh nyelv számítógépes lingvisztikai alkalmazása és a természetes nyelv komputerezálása témájában. 1995 óta az újonnan alapított Informatikai Fakultáson dolgozott, ahol 1998-tól vezette az általa alapított ún. Természetes nyelv (számítógépes) feldolgozásának központját. 2017 júniusában professzorrá nevezték ki. Több kitüntetés is kapott a fejlesztéséért, kutatásaiért, projektjeiért, számtalan könyvéért, szakkikkéért, melyek közül külföldi bohémistáknak különösen hasznos a *Slovník českých synonym* (Cseh szinonimasztár) és az *Internetová jazyková*

příručka (Internetes nyelvi kézikönyv).¹ Legutóbbi kísérleti projektjének eredményét, a Karel nevű, csehül beszélgető és tanító robotot 2019-ben mutatták be Brűnben.²

Mindig team-ben dolgozott, diákjai, doktoranduszai, kollégái, hazaiak és külföldiek egyaránt tisztelték, szerették szerénységéért a világ hívságaiban és segítőkészségéért, szakmai tudásáért, igényességéért, jó humoráért. Hetvenedik születésnapjára (2009) kollégái tanulmánykötetet szenteltek neki kutatásaikból. Karakteres arcát egy közép-ázsiai tanítványa hazája hagyományos iparágába, szőnyegbe szövette. Magánélete egyensúlyát is megtalálta második felesége, *Marie* és lányai: *Helena* és *Veronika* művész családjában. Hajdani nyári diákjaival is megmaradt a kapcsolata, sőt jó néhány kulturális kezdeményezésünk az ő révén születhetett meg. Már eláruhathatjuk, hogy neki köszönhetjük *Alfons Mucha* leszármazottai-val való megismerkedést, ami nemcsak *Jiří Mucha* apjáról szóló könyvének kiadásához, majd nagy *Alfons Mucha*-kiállításához vezetett a Szépművészeti Múzeumban, hanem a személyes barátságához is a Mucha-családdal. A Professzor úr végül 83 évesen ment el, 2023. február 24-én búcsúzhattunk el tőle a brűnni Jihlavska utcai szertartás-teremben. *Frank Herbert* szavaival üzent utoljára a gyászjelentésen: „*Neexistuje žádný skutečný konec. Je to je jen mýto, kde se zastaví příběh.*” (Nincs semmiféle igazi vég. Csak van egy hely, ahol megszakad a történet.) Drága Karel, mindent köszönünk, és örök hálával emlékezünk Reád, fejlesztéseid, munkád eredményei pedig már önálló útjukat járják! Odpočivej v pokojí! (*molnárová*)

Közülünk távoztak...

Megrendülve értesültünk 2022 márciusában, hogy **Fülöp Istvánné Éva** barátunk örökre itt hagyott minket. „Fülöpke” 2000 óta folyamatosan körünkhöz tartozott, legutoljára 2022. január 19-én, az Óriáshegységi túráról szóló vetítésen találkoztunk vele, majd hirtelen, váratlanul eltűnt. Április 5-én már a szent Gellért Plébánia Szórókápolnájában egy szál viraggal búcsúzhattott tőle kiterjedt családja és ismeretségi köre. Emlékét, kedves, érdeklődő arcát, vállalkozó hajlamát, ahogy női seniorként végigevezte a 2019. évi vízitúránkat a Moldván, számtalan élményünk és fényképünk őrzi. „Az igaz ember eltávozik, de fénye megmarad!” – üzente partecédulája. *Isten Veled, Fülöpke!*

Mester István festőművész barátunk **2022. április 5-én** csatlakozott szürrealista égi társaihoz, miután a Covid így döntött helyette. Hetvenhét éves volt. 2017-ben, a Kőrösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központban, *Muray Gábor* barátunk által rendezett kiállításán fedeztük fel egymást kölcsönösen, és a következő évben már tagjaink között üdvözölhettük feleségével, *Klaudiával* együtt. Nagy méretű, egyedi képeinek ihlető forrását ő maga mesélte el, technikájába is beavatott minket. Az általa

¹ Internetová jazyková příručka (Internetes nyelvi kézikönyv) lásd: <https://pri.rucka.ujc.cas.cz/>

² BRANDOVÁ, Zuzana. Robota učí v Brně česky. Říkají mu Karel podle spisovatele Čapka. iDNES.cz [online]. 2019-06-28 [cit. 2019-07-16]. Lásd: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/robot-karel-capek-brno-vedci-pala.A190624_485210_brno-zpravy_vh

paradox szimbolizmusnak nevezett stílusát és szimbolikáját azonnal értettük, ha mi a szürrealistákhoz is „soroltuk”. Életének olyan korszaka, meghatározó „élménye” üzen a képein, amikor a „vasfüggöny” miatt a határsávban a bezártságot kellett nap mint nap megélnie, s az ablakok, a korlátok, a sehová sem vezető sínek jelentették a „perspektívát”. Festői elánja a hajdani tiltott kategória ellenére élete végéig kitartott. Közvetlensége azonnal közös tervezetést és programjainkon való kreatív részvételét hozta magával. Végzetlenül sajnáljuk, hogy erre rövid idő szabattott ki a pandémia miatt. Őszintén gyászoljuk, és kívánjuk, hogy képei találják meg végre méltó helyüket. *Méltatását lásd még:* <https://24.hu/kultura/2022/07/20/meghalt-mester-istvan-festomuvesz-autodidakta/> + <https://fidelio.hu/vizual/elhunyt-mester-istvan-festomuvesz-172783.html>

Az utolsó kirándulás Kovács Dénessel

Amikor 2022 tavaszán elutaztunk Prágába, még nem sejtettünk semmit... Amikor beültünk sörözni, akkor sem. Amikor együtt róttuk a város utcáit, egyik antikváriumból a másik sörözőbe, még nem gondoltunk semmi rosszra. Igaz, panaszkodtál kicsit, hogy fáj a derekad és a karod, de hát voltak kenőcseid, és azt hittük, azok úgyis meggyógyítanak. Vagy legalábbis elmulasztják a fájdalmat. De azért persze óvatosan közlekedtünk Prágában, nem akartuk túlhajszolni magunkat. Igaz, megszállottan kerestük kedvenc ételedet, a vepřo-knedlo-zelít, amit már az előző évi Prága-túránkon is szerettél volna újra megkóstolni, de akkor nem sikerült, nem gondoltunk rá, hogy ez lehet az utolsó alkalom... Mekkora volt aztán az örömed, amikor a Hrabal-féle libeňi szlalom során, amit szigorúan hézagosan, és csak úgy „őregurasan”, két menetben jártunk be, végre rátaláltunk a Na Korábě U Prcka vendéglőre, s benne a hagyományos cseh konyha fogásaira!

„Már nagyon régen vágytam rá, és már nagyon régen nem ettem ilyen finomat!” – mondtad az elfogyasztott étel: a sertésstült knédlivel és káposztával után. Még a sör is jobban esett akkor neked.

Prágában sok baráttal találkoztunk, magyarokkal és csehekkel egyaránt. S bár te nem beszéltél csehül, azért amit közölni akartál, azt így is megértették. Megérttetted magad minden szituációban. Amikor más barátokkal együtt elutaztunk vidékre, hogy Kralupy nad Vltavouban megnézzük a Švejk-szobrot, és találkozunk ottani ismerősökkel, ugyancsak nem gondoltuk, hogy ez lesz az utolsó kirándulásunk Csehországban.

A Prágából hazavezető vonatutazás kellemes volt, bár akkor is fájlaltad a hátad és a karod. Mondtad, hogy úgyis elmész emiatt a körzeti orvoshoz. Aztán Te leszálaltál Vácon, én jöttem tovább Pestre. Akkor ott, a vonaton búcsúzva eszembe sem jutott volna, hogy soha többet nem találkozunk. Akkor még véletlenül sem gondoltam volna, hogy egy héttel a prágai utazásunkat követően, **2022 húsvét hétfőjéről** keddre virradóra már nem jutsz el az orvoshoz...

Végtelenül szomorú vagyok, de annak örülök, hogy utolsó napjaidban kellemes élményekhez segítettelek. Bár fájó szívvel, de őszintén remélem, hogy azóta talán újra együtt fogjátok egymás kezét Ágival a mennyekben. Isten veled, kedves barátom, Kovács Dénes! *Polgár László*

P. S. A fotót *Lőrincz Zsuzsi* barátunk készítette ezen az utolsó kiránduláson a Nostula nevű nuslei sörözőben. Június 2-án búcsúztattuk örökre – korábban elhunyt felesége, Ági urnájával együtt – az Óbudai Temetőben. Másnap a gyerekeik által összeállított vetítésen idéztük fel a Kovács-házaspár e világi kalandjait a Bem Sörözőben. – *A szerk.*

Szentornyai Marika barátunk **2022. július 2-án** elhunyt.

Végtelen türelmű, felfedező és merész túrázóként több turista egyesülettel járta a hegyeket, völgyeket, gyalog, sível, evezővel, szóval sportosan. *Szabó Gábor* barátunk csapatában *Kis Marinak* hívták. Orlicei túrájukon csak ő merészkedett be a Rozkoš tóba. Mondását is megjegyezték: „...amíg élünk,

nem szabad abbahagyni!” Baráti körünkhöz 1994-ben csatlakozott az akkori vizitúrára, s azóta pár év kihagyással egészen 2020-ig vett részt a programjainkon. Pici természetek szívésségát 2022-ben mégis legyőzte a betegség. Hamvait szeptember 5-én a Dorogi Városi temetőben helyezték örök nyugalomra. *Emlékedet megőrizzük! (mé)*

Meisel Péter barátunk, **2022. augusztus 5-én** otthonában békésen elaludt. Novemberben töltötte volna be a 88. évét. 1996 óta folyamatosan tagtársunk volt. Nemcsak az utazások, kirándulások, hanem a róluk szóló beszámolók, a bejárt helyek kulturális emlékei, történetei is érdekelték, s albumokba gyűjtve rendszerezte őket, amikor már bottal kényszerült járni. Mint utazót végül a pandémia időszaka kényszerítette otthon maradásra. Temetése augusztus 7-én volt az Óbudai Izraelita temetőben. *Nyugodjék békében! (mé)*

Gáspár Laci barátunk **2022. december 25-én**, 81. életévében hagyta itt e földi világot. 2023. február 3-án a Pesterzsébeti temetőben búcsúztattuk sűrű hóesés közepette. 1998

óta hűséges tagunk, könnyekig nevetető mókamestere, szellemes paródia-költője s előadója, báljaink nélkülözhetetlen vidám szereplője és táncosa, közgyűléseink második levezető elnöke volt hosszú időn át, betegsége jelentkezéséig. Nagy utazóként Ausztrália kivételével minden földrészen megfordult, a világ messzi tájai után a közeli Csehországban is örömmel túrázott velünk, és sehol sem mulasztotta el, hogy első és egyetlen munkahelye, az Egyesült Vegyiművek – ahonnan szavaival élve termel(get)ési igazgatóként ment nyugdíjba – híres ULTRA mosópor-családját ne reklámozza a cseh tulajdonos idejében is. Hátrahagyott üzenete:

„Ha emlegettek köztetek lesztek
de fáj, ha látom könnyetek
ha rólam szóltok mosolyogjatok
emlékem így áldás lesz rajtatok.”

Valóban, mindig mosolyogva emlegetünk! A 2023. március 22-i közgyűlésünk után vetítéses összeállításban elevenítettük fel alakját a Bohemia BK-hoz kötődő programokból. *(mé)*

Bakos Pista barátunkat **2022. december 20-án** 76 éves korában ragadta el a halál. Határtalan Hrabal-rajongása hozta körünkbe 1999-ben, és azóta kitartó tagtársunk volt. Független kezdeményezésként 2012-ben létrehozta a hasonlóan rajongó Hrabal-olvasók/tisztelők köréből a Hrabal Asztaltársaságot, melynek első és egyetlen „Gyulája”, azaz élenjárója volt, sőt a Hrabal Galaxis-kiállítás megbecsült résztvevője lett, mivel a Hraballal kapcsolatos sajtó-megnyilvánulások legnagyobb magángyűjteményét mondhatta magáénak Magyarországon. 2023. január 17-én Gödön, a Nemeskéri-Kiss Miklós úti temetőben kísérték utolsó útjára. A Hrabal Asztaltársaság február 1-jén emlékülésen búcsúzott el tőle a Hrabal Sörözőben. *Béke Veled! (mé)*

Tomáš Mazal prágai barátunk megemlékezése Bakos Pistáról:

Már több mint húsz éve is van annak, hogy meghívtak, és elkezdtem rendszeresen járni Budapestre a Bohemia egyesület különféle, elsősorban Hraballal kapcsolatos rendezvényeire.

Már több mint húsz éve is van annak, hogy ezen alkalmakkor összeismerkedtem, majd ismétlődő rendszerességgel találkoztam Bakos Pistával is.

Pistának mindig összetéveszthetetlen mosoly ült az arcán, minden találkozásunk és egész barátságunk öröme sugárzott róla állandóan. Szívesen iszogattott velem korsó sörök mellett, talán azért, hogy a cseh „*Na zdraví*” kifejezés helyett szándékosan használja a fonetikusán hasonló „*Nádraží*” szót. Ez kedves volt tőle, hiszen csehül keveset tudott. Ennek ellenére mindig volt mit megbeszelnünk. Ő inkább magyarul beszélt, én csehül, de mégis kölcsönösen nagyon jól megértettük egymást. Egyetlen „*hrabalos*” találkozót a barátokkal ki

nem hagyott volna. Bohumil Hrabal íróról nagyon sokat tudott. Minden könyv minden kiadása megvolt neki, ami csak Magyarországon megjelent, emellett kiterjedt gyűjteménye volt, amely különböző érdekességekből, Hraballal kapcsolatos művészi tárgyakkól, újságkivágásokból, kuriózumokból állt. Egyszer mutatott nekem egy képet valamiféle „oltárról”, amit Bohumil Hrabal tiszteletére alakított ki otthon, a lakásában. Valóban nagyon figyelemreméltó volt.

Be kell ismernem, hogy a Bakos Pistával való valamennyi találkozásunk után egy nagy üveg Unicummal távoztam, az én kedvenc gyógynövényes italommal, amellyel Budapesten az éjszakai bárókban frissültem fel. Pistának köszönhetően még pár nappal később Prágában is iszogathattam Unicumot a hazavitt üvegből. Tényleg nagyvonalú volt.

Utoljára 2022 márciusában találkoztam Pistával, Bohumil Hrabal „*Csak és csakis a verőfényes napokra emlékezem*” című kötetének keresztelőjén Budapesten. Lesoványodott arcát látva rádöbbentem, hogy valószínűleg beteg lehet. De akkor is mosolygós volt, még ha kevésbé beszédesnek és fáradtnak is látszott. Ajándéka számomra, a nagy üveg Unicum azonban akkor sem maradt el. Nem sejtettem, hogy tényleg ez lesz az utolsó...

Bakos Pista olyan volt nekem, mint valamilyen állandóan lángoló napocska – voltaképpen az emlékeimben ez a napocska állandóan ott van. Az ő távozása olyan, mintha számomra is visszavonhatatlanul lehámlott volna egy réteg az „én Budapestemről”.

És most az ég felé lóbálva ezt a korsó jóféle sört, így szólítom őt: „*Nádraží Pista!*“

Tomáš Mazal, 2023. január
(Fordította: Polgár László)

Szalai Erzsébet barátunk – a Bohemia Baráti Kör alapító és vezetőségi tagja a kezdeti, illetve a legutóbbi években – közel egy évi betegeskedés után **2023. január 17-én** elhunyt. *Elena Ferrante* álnévű olasz regényíró szavaival élve, briliáns barátnőnk volt. *Vetula Béla* barátunk hajdani kiránduló „Kisvakond-örsének” révén csatlakozott hozzánk. Rendkívül sokoldalú, okos, nyitott és a világot kritikusan megfigyelő egyéniségként függetlenségét mindentől és mindenkitől őrizte, de munkánk örök „besegítőjeként” és mindazoknak kísérőjeként mégis számíthattunk rá, akik ezt kérték tőle vagy szükségük volt rá. Minden érdekelte, bár saját bevallása szerint nem kitartóan, de társaságban könnyedén tudott véleményt nyilvánítani és hozzászólni a legkülönbözőbb témákhoz. Volt fotográfus, népművelő, szociális munkás, grafológiában kutakodó, improvizáló műkedvelő biblia-drámaszínház tagja, a Hamvas Béla Kör szorgos látogatója, a slam poetry műfaj felvirágzásának követője és a folyóiratunk korrektora. Végző búcsúztatását 2023. január 31-én a Tan Kapuja Főiskola Nagy Szertartástermében tartották barátai egy-egy szál fehér virág kíséretében, tekintettel a keleti filozófia, vallások iránti vonzódására, s abban a reményben, hogy megtalálja helyét az ő másik életében. *Nyugodj békében! (mé)*

Mindnyájuktól fájó szívvel búcsúzzunk! – A szerk.

Barátainktól, barátainkról

ITTHON

A **Hetedik lépcső sörkultúrális magazin** 2022/1. száma részleteket közölt *Bohumil Hrabal*: Csak és csakis a verőfényes napokra emlékezem című könyvéből, amelynek bemutatóját 2022. márciusban a Bohemia Baráti Kör és a Cseh Centrum közös programjaként *Tomáš Mazal* és *Václav Špale* barátaink VIA HRABAL-projektje kísérte. Barátaink budapesti vendégszereplését a Hrabal Asztaltársasággal való találkozó egészítette ki. Ennek tartós emléke – **Václav Špale** festő, grafikus, illusztrátor és installátor **vallomása Hrabalal való kapcsolatáról és illusztrációja**, melyet még annak idején Hrabal is látott – a Hetedik lépcső 2022/2. számában jelent meg. Bohemia-tagoknak 300 Ft. A Digitalstandról is letölthető: <https://digitalstand.hu/hetediklepcso> (Lásd még: 6. oldal!)

– A Hetedik Lépcső magazin 2022. július 11-i megjelenéssel harangozta be **Vétek György: Sörmentén Brno és környéke** című útikalauzt (Czech-Hungarian Trading Kft.) Kapható a Hetedik Lépcső Sörözőben (Budapest, VIII. Rákóczi út 11.), a Lira és a Libri könyvesboltjaiban. Könyvesbolti ára 4850 Ft. Lásd még: <https://www.lira.hu>

[/.../terkep.../sormenten-brno-es-kornyeke](https://www.lira.hu/.../terkep.../sormenten-brno-es-kornyeke)

– A **Hrabal Asztaltársaság** 2023. évi első ülését alapítójuk, a 2022. december 20-án elhunyt *Bakos Pista* barátunk emlékének szentelte a Hrabal Sörözőben. (Lásd még: 56. oldal!)

Jakab Anikó barátunknak 2022. március 5-én Solymáron megnyílt az első önálló festmény-kiállítása, melyet egész évben még hét csoportos kiállítás követett. Az év végén a Magyar Kézművességért Alapítvány Betlehemi jászol-kiállításán a „Boldogságos Szűzanya” textil-szobrával szerepelt a Szent István Bazilikában. Gratulálunk a szép teljesítményhez!

Budapesten 2022. április 21-én hivatalosan is megnyílt a **Ferdinánd Monarchia Étterem és Cseh Sörház** új bázisa a 1068 Király utca 76. szám alatt, az Eötvös utca sarkán, lent a tágas pincében. A „rég” Szív utcai címtől mindössze 10 perc sétára! Látogassuk a régi bizalommal!

A kedvenc **Csirimojó Kiadó** 2022-ben is szípkázott, bájos, különlegesen illusztrált, környezettudatos gyermekkönyvei között felnőtteknek való is akadt: (Lásd még: 28–29. oldal!) – **Monika Baudišová: Gyermektelen. Illusztrátor: Monika Baudišová. Fordító: Peťovská Flóra. Korosztály: 16+. Méret: 15,4 × 20,6 cm. Oldalszám: 144. ISBN 978-615-6323-01-9. Megjelenés: 2022. 03. 25.**

– **Olga Černá: Egy essexi professor elveszett naplója. Illusztrátor: Miroslav Šašek. Fordító: Peťovská Flóra. Korosztály: 8–108. Méret: 10x15 cm. Oldalszám: 80. ISBN 978-615-6323-02-6. Megjelenés: 2022. május 13.**

– **Vojtěch Mašek: Fajankó, avagy egy nagyotmondó fabábu vidám históriája. Illusztrátor: Chruďoš Valoušek. Fordító: J. Hahn Zsuzsanna. Korosztály: 5+. Méret: 255 x 345 mm. Oldalszám: 96. ISBN 978-615-6323-03-3. Megjelenés: 2022.10.19.**

– **Anna Czerwińska-Rydel: Minden stimmel. Illusztrátor: Marta Ignerska. Fordító: Vas Viktória. Korosztály: 5–105 év. Méret: 16x23cm. Oldalszám: 40. ISBN 978-615-6323-04-0. Megjelenés: 2022.11.24.**

– **Anna Taraska: Pont és Hiba. Illusztrátor: Daria Solak. Fordító: Mócsai-Karaba Márta. Korosztály: 6+. Méret: 15 x 20 cm. Oldalszám: 96. ISBN 978-615-6323-07-1. Megjelenés: 2022.12.20.**

A megjelent és előkészületben lévő könyvekről folyamatos tájékoztatás és rendelési lehetőség a kiadó honlapján: <https://csirimoyo.hu/> és Facebook oldalán!

CSEHORSZÁGBÓL, SZLOVÁKIÁBÓL

ČESKÉ KOŘENY (Cseh gyökerek) A **České kořeny** (Cseh gyökerek) nevű partner egyesületünk oszlopos tagja, **Lucie Tomanová** barátunk Kyjovból, geológiai tanulmányaira alapozva saját projektet indított 2022 júliusában. Lásd: <https://www.ceskebroze.cz/>

Lucie Tomanová a **České kořeny** operatőrével, **Tomáš Kubák** barátunkkal 2020–2021-ben sikeres dokumentumfilmeket forgattak *Nádherný svět/Csodálatos világ* és *Jednou budu králem/Egyszer király leszek* címmel a Szlovákiai régió gazdag néprajzi hagyományairól, a Királyok lovaglásáról Skornicében. 2023-tól **Tomáš Kubák** visszatér a **České kořeny** másik projektjéhez, *ČT2 Babylon* sorozatához, mely külföldi csehekkel vagy érdeklődőkkel forgat kisfilmeket, mint 2017–2020 között Magyarországon *Svoboda Róbert* műfordító barátunkról, *molnárováról* és a Bohemia egyesületről.

A **České kořeny** (Cseh gyökerek) egyesület 2009-ben indult **Zene határok nélkül** című sorozata 2022-ben is folytatódott a **Jaroslav Šonkský** cseh–svéd hegedűművész barátunk vezette **Martinů Strings Prague** kamaragyüttesrel, mely ebben az évben **10. jubileumi szezonját ünnepelte**. A 2022. szeptemberi koncertjeiknek különlegessége volt, hogy a Krkonoš lábánál fekvő Lomnice nad Popelkou városka két neves szülőtte: *Ivan Ženatý* és *Jaroslav Šonkský* hegedűművészek először léptek fel együtt. Mindkettőjüket a város díszpolgáiraiva fogadták. Gratulálunk!

Dagmar Takácsová barátunkkal, a Kassai Cseh Szövetség elnökével készített interjút **Martina Fialková** barátunk a *Místní kultura* internetes magazin (2022. július 12.) és a *Listy Prahy 1* kerületi lap (2022.

október) számára. Lásd: <https://www.mistnikultura.cz/ceska-kultura-pred-sametem-a-po-sametu-s-dagmar-takacsovou>; Lásd: <https://listyprahy1.cz/clanek.php?id=610&cislo=10>

Dagmar szemészorvos. Két felnőtt gyereke van, és már unokáiban is örömet leli. Szlovák–magyar férjével, **Takács Sándorral** (Sanyi), akivel szülővárosában, Náchodban ismerkedtek meg a csehszlovák időkben, már jó néhány évtizede Kassán él. Hivatásos pályáját azonban nem csak a szakmájának és a családjának szentelte, de mind a mai napig aktívan szervezi a cseh kulturális megmozdulások nagy részét Kelet-Szlovákiában, miközben a nemzetiséggé válást is átélte. A Kassai Cseh Egyesület mozgató ereje, ahol a társaival fáradhatatlanul készíti elő évente a Cseh Kultúra Napjai elnevezésű, sok-műfajú fesztivált. Csehország szomszédságában a legnagyobb cseh kulturális szemlének hatósugara kiterjed Eperjes/Prešov, Turócszentmárton/Martin, Nagymihály/Mihalovce, Ólublő/Stará Lubovna és más városokra is. **Dagmar** tevékenysége sokkal többet átfog az évek alatt, és mindent mosolyogva, szívvvel, szeretettel végez. Aktivitását a Cseh Köztársaság is értékeli, 2013-ban a külügyminiszter **Gratias** agit díjával tüntették ki, melyet közvetlenül **Karel Schwarzenberg** kezéből vett át. **Martina Fialková** barátunk a fenti interjúban az ő cseh szívére, identitására és cseh nemzetiségi egyesületi munkájára volt kíváncsi.

Dagmar Takácsová, illetve az általa képviselt kassai csehek

egyesülete és a Bohemia Baráti Kör közel harminc éve ismeri egymást és ápol baráti kapcsolatot, aminek eredménye ma is él: a kölcsönös látogatásokon, báli vigasságokon kívül **Zachár Ottó** és **Gyulai Líviusz** vendégkiállításai, a kassai cseh női kórus budapesti fellépései, közös prágai ismerősök, barátok, sőt a **Gratias** agit-díj is összeköt minket. A pandémiás „szünet” után újabb közös projekten törjük a fejünket.

UNESCO kulturális örökségek

Jiří Králík, az Uherské Hradiště-i filmfesztiválok korábbi szervezője 2022-ben Komenský születésének 430. évfordulója alkalmából programot indított azoknak az országoknak eddigi és jövőendő UNESCO-örökségei nyomában, ahol a nemzetek tanítója cseh földről elúztatván megfordult és különösen nagy tiszteletnek örvend. Csehországon kívül Magyarország, Lengyelország, Ausztria, Hollandia, Svédország és Örményország szerepelt a tervben. A projekt eme országok

Arnošt Löw *Beer* villa program-igazgatója és **Jiří Králík** projektigazgató megnyitója

(Fotó: Mohár Éva)

A *Bohemia* Baráti Kör kiállítási panelje

kuriózumait, világörökségeit, cseh nyomait népszerűsítő személyiségeit bemutató kétnyelvű szabadtéri vándorkiállításból és a megnyitók helyszínén színes kultúrműsorból áll civil szervezetek, személyiségek, művészek, önkormányzatok részvételével, támogatásával, és városról városra utaztak Csehországon belül. A projekthez csatlakozott a České kořeny cseh egyesület és a Bohemia Baráti Kör is. A szervező a program sikerén felbuzdulva 2023-ban szeretné további országokba is elvinni és kiterjeszteni a vándorkiállítással kísért ötletet. *Az eddigi állomásokról lásd még:* www.cultural-heritage.cz

(Fotó: Molnár Éva)

Jaroslav Šonký és Dobozy Borbála koncertje a villában

A csehországi körút egyik állomása volt 2022. július 29-én a brünni Löw Beer villa, ahol éppen a magyar UNESCO-örökségeket és a cseh–magyar nyomokat felvonultató vándorkiállítást a svédországi kiállítás váltotta fel, és a váltó eseménynek Jaroslav Šonký cseh–svéd hegedűművész és Dobozy Borbála csemlóművész barátaink közös koncertje adott nyomatékot. A találkozón a CSMMSZ Brnói Helyi egyesületének elnöke, Fazekas Mónika és a Bohemia BK-t képviselő Molnár Éva is részt vett.

A Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének (CSMMSZ) híreiből és programjaiból (Lásd még: <https://csmmsz.cz/>)

– **A 30., jubileumi Prágai Magyar Bált tartották 2022. május 28-án** a CSMMSZ Prágai Helyi Egyesületének szervezésében, az Autoklub ČR báltermében (Opletalova 29, Praha 1). A Bohemia Baráti Kört Molnár Éva képviselte. Azóta a **31. bál is lezajlott 2023. február 18-án**, visszatérve a hagyományos farsangi időzítéshez.

– **Életének 99. évében, 2022. október 8-án elhunyt Csémy Lajos református lelkész**, a Károly Egyetem Evangélikus Teológiai Karának nyugalmazott professzora, a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének egyik alapítója és a Prágai Tükör folyóirat volt szerkesztője. Az 1989-es csehszlovákiai rendszerváltást követően Csémy Lajos családjával együtt aktívan részt vett a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének létrehozásában. Nyugodjék békében!

– **A CSMMSZ Ostravai Helyi Egyesülete megalakulásának 30. évfordulóját ünnepelte 2022. november 26-án** a helyi K-TRIO kultúrházban. A programban szerepelt az *Ostravai Magyar Hirmondó – az elmúlt három évtized története* című jubileumi emlékkönyv bemutatója, Lőrincz Zsuzsa grafikus, festő- és szobrászművész illusztrációival, amelyekből kiállítás is nyílt. Felléptek még Daniel Skála cimbalomművész, a Nyitnikék néptáncscsoport, a Huzavonó zenekar és az Ostravai Csalogányok népdalkör. *Lásd még:* <https://csmmsz.cz/ostrava/2022/ostravai-magyar-emlekunnepeges-gala...>

– **Lőrincz Zsuzsa**, Prágában élő grafikus- és szobrászművész barátunk a 2022–2023-as évet örvendetesen intenzív alkotómunkával tölthette, nyolc kiállításon mutatta be munkáit önállóan vagy csoportosan Csehországban (Prága, Ostrava), Szlovákiában (Révkomárom), Magyarországon (Sátoraljaújhely, Budapest), Erdélyben (Székelyudvarhely), miközben munkahelye, egy állami művészeti középiskola diákjaival a budapesti Matisse-kiállítás látogatására is futotta idejéből, illusztrált kiadványokat, készített meghívókat a CSMMSZ rendezvényeihez, segítette kiállításainak szervezését, közvetítését, sőt a Prágai Tükörben is beszámolt róluk. Az egyik **nagy-szabású önálló tárlatát Üzenet** címmel 16 év után a révkomáromi **Limes Galériában Farkas Veronika barátunk rendezte**, melyet néhány bohemiás is láthatott, és amelynek alkalmával a Magyar7 2022.július 26-i, 30. számában Nagy-Miskó Ildikó mutatta be művész barátunk életútját, eddigi alkotói pályáját. *Lásd még:* <https://ma7.sk/muveszet/nehez-eletut-erlelte-lorincz-zsuzsa-muveszet>

(Fotó: Molnár Éva)

Drótszobrok a kiállításból

(Fotó: Molnár Éva)

Ülő nő, 2006

Egy barátság születéséről – Božena és Kazimír

Preludium

Egy zeneszerző művének más hangszerelésre történő áthangolása nehezebb és kockázatosabb a siker szempontjából, mint az eredetinek a létrehozása. Ez történt esetemben, amikor felkérést kaptam a „Barátság születéséről” című előadás megtartására egy konferencia keretében. Az előadásra akadályoztatásom miatt nem került sor. Előadásvázlatom alapján felkérést kaptam Bodnár Mónikától annak írásban való kifejtésére. A munka során kiderült, mennyire más feladat előadásra készülni és más írásban kifejteni valamit – ahogy más a zeneszerzők esetén az eredeti mű létrehozása és az áthangszerezés. Hogy mennyire sikerült a feladat, annak eldöntését az olvasóra bízom.

Két ember közötti barátság születése hasonló a „szerelem első látásra” pillanatához, de mégis más. A szerelemben az érzéseink dominálnak, a barátság esetén más tényezők is működésbe lépnek. Ebben a tanulmányban Božena Němcová (szül. *Barbora Panklová*, 1820, Bécs, megh. 1862, Prága) és *Gustav Kazimír Zechenter Laskomerský* (szül. 1824, Besztercebánya, megh. 1905, Körmöcbánya) kapcsolatát vizsgáljuk a meglévő irodalmi források alapján. Ők, akik a reformkor hajnalának szülöttei, fontos részesei voltak az európai történelem állomásainak. Božena részese volt a prágai szellemi elit reformvitáinak, melyek során megismerkedett a cseh nemzetébresztő mozgalom kiválóságaival. Történészek, írók, költők, filozófusok, kiadók, orvosok mind szívükbe zárták Boženát, elismerve szellemi bátorságát. Kazimír pedig a romantizmus és realizmus mezsgyéjének időszakában hivatásának aktív gyakorlója volt, és egyben ott találjuk a szlovák újjáéledést kezdeményezők között, mint például a *Matica slovenská* (Szlovák anyácska) alapítójaként. Orvosként más tudományos terület művelője volt, de energiát szentelt írásainak publikálására – életrajzok, útleírások, újságcikkek, tudományos esszék, humoreszkek, szatírák, népmesék és népgyógyászat témaköreiben. A cseh Božena megismerve a szlovák Kazimírt, annak szellemi küzdőtársává vált. Kapcsolatuk a kultúra és irodalom szempontjából is jelentős. Megismerkedésük előtt fél évtizeddel Kazimír hazafiként az 1848-as bécsi forradalom idején medikusként résztvevője a változásoknak, majd a szlovák nép augusztusi felkelésének is.

2022 tavaszán szokásom szerint látogatást tettem Felső-Garam kies falujába, találkoztam a Bacúchon élő Turósik család tagjaival, akik német ősök leszármazottai, szlovák identitással és akikkel hosszú évek óta baráti viszonyt ápolok. Ez a település forrása két ember: Božena és Kazimír kapcsolatának. A falu nyugati völgyének sziklás zugából életet mentő gyógyvíz várja vendégeit, úgy az állatvilágot, mint a homo sapienseket. A betegségével küzdő cseh író nő elfogadta Zechenter körzeti orvos ajánlását – 1853-at írunk – a forrásvíz kúrajellegű igénybevételére, valamint később a bártfai és szliácsi gyógyintézmény szolgálataira. Ez utóbbiak jótékony hatásáról már Bél Mátyás¹ polihisztor is írt. A forrás 1970-től, Božena Němcová születésének 150. évfordulójától a „Božena Němcová gyógyvízforrás” nevet viseli.

1 *Bél Mátyás* (1684–1749) magyar–szlovák származású polihisztor, író, nyelvész, történész, lelkes, a honismereti tudományos lap, *Nova Posoniesia* kiadója. A latin nyelven írt *Notitia Hungariae Novae Historico geographica* (Az új Magyarország történeti-földrajzi ismertetése) az akkori 48 vármegye átfogó leírását tartalmazza. Az olvasó figyelmébe ajánlom az életét bemutató *Jozef Frano*: „A tudós Bél – regényes korrajz” című művét (fordította: *Offertáler Havasi Béla*, 2006, Biber kiadó)

Az említett látogatásomon egy kétszáz oldalas fénymásolt kiadvány tulajdonosa lettem, mely életrajzi írás és korrajz.² A hat részből álló irodalmi mű szerzője az évtizedek során nagy gondossággal és türelemmel rögzítette életének eseményeit. Olvasóját bevezeti a besztercebányai polgári milióbe, a váci gimnázium négy nyelven oktató intézményébe, a pesti és bécsi egyetem világába, a bécsi puskaporos, véres ütközetek hevéletébe, ahol, mint medikus mentette és gyógyította mindkét tábor katona és civil sérültjeit éjt-nappallá téve. Önálló fejezetben olvashatunk a magyar szabadságharcról és az 1848-as szlovák népfelkelésről, annak kíméletlen megtorlásáról, megismerhetjük a statáriális állapotot.³ Ennek előzményeként ki kell emelni a magyar reformpártiak erőfeszítéseit a függetlenséget hirdető új alkotmány elfogadására, melyet 1848 március 15-én a száz fős magyar országgyűlés képviselőcsoportja az udvarnak tárgyalási alapként átadott. Zechenter átélte azon pillanatot, amikor Kossuth tűzerejű beszédet tartott a barikádokon a harcolókhöz.

Ami a magyarországi nemzetiségek igényeit illeti, a magyar kormány az autonómia-követeléseiket túlzottnak és elfogadhatatlannak értékelte, annak ellenére, hogy például Széchenyi többször is szól érdekükben, hisz „magyarosítási sürgétségeivel elidegeníti az ország nemzetiségeit”. A gyakran hangoztatott „azonos jog, azonos felelősség”, „egyenlő teher, egyenlő jog” mozgósító felkiáltások hatástalanok maradtak. A szlovák reformerek által 1848 márciusában készített „A szlovák nemzeti forradalom igényei” című ún. liptói folyamodvány az autonómia követelésének dokumentuma.⁴ Ezt *Ludovít Štúr*⁵ – a szlovákok „Kossuthja” – Zólyom város országgyűlési képviselő küldötte adta át Kossuthnak azzal a kiegészítéssel, hogy felkeléskor fegyvertársnak tekinthetők majd a szlovákok. A rideg elutasítás következtében a szlovák politikai elit a bécsi udvarhoz fordult, ahonnan pénzt, fegyvert és katonai tanácsokat kapott, a galíciai születésű *Lewartowsky báró*, cs. k. őrnagy irányításával, érvényesítve ezzel az „oszd meg és uralkodj” elvét. Egy osztrák mondás jól kifejezi ezt: „Ha ketten veszekednek, a harmadik nevet.” Képzeljük el azt a helyzetet, amely bekövetkezett volna, ha az évszázadok óta szimbiózisban élő kárpátmedencei népek egy-

2 *Gustáv Kazimír Zechenter Laskomerský*: *Životopis – Életem* (a SME napilap ZLátý font kiadványa, Bratislava, 1974)

3 *Zechenter* így ír a szlovák felkelésről: „A magyarországi szabadságharc a tetőfokát élte, mikor a sikertelen *Kossuth–Štúr* tárgyalások után az 1848. augusztusi szlovák felkelés rövid idő alatt vereséget szenvedett, megkezdődött a felkelők üldözése, akik elfogatásuk elől fejvesztve menekültek. Sokan börtönbe kerültek, közülük százan bitófán végezték... Megdőböntette a városiakat, amikor szembekeverültek kistéren álló hat akasztófa látványával, mintha a földből nőttek volna ki. És amikor meglátták a hat embert, akiket a harcokban szlovák önkéntesként való részvételért azon nyomban felakasztottak. Öten a földművesek életét élték, a hatodik kalapos volt. Halála több gyermek árvaságát jelentette, édesapa volt. Ezen kivégzést kegyetlen látványossággal hajtották végre. Én önkéntelenül elfordultam, és így legalább nem kellett látnom az igazságtalanságot. Felindultságot éreztem, orvosként az eset nagyon megérintett. Az emberek érzelmileg nem foghatták fel: Mi ez? Mi történik? Szabadságharc vagy polgárháború?”

4 A kiáltvány egyik szerkesztője *Jan Francisci Rimavský* volt (1822–1905) a szlovák nemzeti burzsoázia nemzetébresztő képviselője, politikus, író, újságíró, kiadó, műfordító, jogász, az 1848-as szlovák felkelés egyik önkéntes egységének zászlósa, Zólyom vármegye alispánja, Debrecen biztosja, Buda királyi helytartója, Liptó vármegye főispánja. A pesti börtönből a császáriak szabadították ki 1849 januárjában, amikor ott már mint halálraítélt raboskodott. A Szlovák Nemzeti Párt egyik alapítója, szervezője a Takarékpénztár és Hitelszövetkezetnek.

5 *Ludovít Štúr* (1815–1856) politikus, filozófus, költő, újságíró, nyelvész, történész, a szlovák nemzeti mozgalom első számú irányítója, országgyűlés küldötte, az 1848-as szlovák felkelés egyik szervezője, az irodalmi szlovák nyelv egyik megalkotója, a Slovenskije národné noviny politikai napilap elindítója. Vadászat során vesztette életét.

ségesek lettek volna a birodalommal szemben a köztársaság eszméjének érvényesítésében. Ebben az esetben a cári trón ura vajon vállalta volna a katonai szövetségi rendszer élesítését Magyarország ellen? Kossuthnak amennyi érdeme van a polgári reformokért tett lépésekben, annyira felelős a magyarsággal élő nemzetiségek alárendelésében. Száműzetése idején már dunai konföderációról gondolkodott – de tévedéseit nem ismerte be.

Visszatérve az életrajzi sorok olvasásához, Kazimír 1850-ben átvette breznóbányai körzeti orvosi megbízatását. Ez az idő az osztrák neoabszolútizmus bevezetésével esett egybe. Hivatását a XX. század elejéig sikeresen gyakorolta, átélt két tifuszciklúst, a trencsényi éhségkatasztrófát, amikor százával haltak éhen az emberek. Mindezekről naplójában drámai képet festett. Lehetőségeihez mérten adományokat gyűjtött és osztott, egy éves orvosi helyettesítési jutalékát pedig a városi kórház műszaki felszereltségének bővítésére ajánlotta fel. Hasonló, közösséget gazdagító gesztust gyakorolt a bacúchi közösségi összefogással épülő templom 1862–1863 közötti építésein, mint adományt gyűjtő és adományozó.

A kronológia ezen pontján jelent meg másik főszereplőnk, Božena, akit tizenhét évesen, félárvaaként férjhez adtak Josef Němec pénzügyőri biztoshoz. Němec radikális felfogású reformer, köztársaságpárti ember volt. Habsburg-ellenessége miatt gyakran került kényszeráthelyezésre. Férjének gyakori állomáshely-változásai arra inspirálták Boženát, hogy a vidéki emberek kultúráját, múltját megismerje és ez alapul szolgált irodalmi munkáihoz. Hősnőnk megérezte az önmagában rejtőző szellemi erőt, kitartó önművelése pótolta iskolázottságát. Ez vezetett a múlt szírmainak kibontásához, etnográfiai munkáihoz, a jelen világának jobb megértéséhez. Megörökítette cseh, magyarországi, és jelenlegi szlovákiai útja során átélt élményeit.⁶

Božena 1853-ban találkozik a felső-magyarországi, szlovákok lakta területen Kazimírral, aminek körülményei nem ismertek. Szlovák, cseh és német nyelven folyó társalgásaik során önmaguk is kitarulkoztak. Jó viszonyuk jele volt, hogy Božena elfogadta Kazimír felajánlását, hogy fogadja őt (szállásolja el?) Breznóban, amíg idelátogat (?). Rokon lelkek voltak abban az értelemben, hogy más emberekhez empátiával viszonyultak, azonosultak gondolataikkal, megértést tanúsítottak irányukba. Ha kellett, mindketten úsztak az árral szemben is, de míg egyikük egzisztenciálisan védett helyzetben volt, Božena törekvései ellenére gyakran reménytelenséget élt át. „Som ako žobráčka” – olyan vagyok, mint a koldus. Kazimír mindezek ismeretében mindent megtett Božena egészségének visszaadására, de segítőkész volt az asszony megkezdett munkájával kapcsolatban is. Közösen járták a környék falvait, gyűjtötték a nép szellemi értékeit. Kazimír érdeklődése az évszázados népgyógyászati eljárások, gyógynövények és gyógyvizek hatásaira irányult, melyeket le is írt, újjáélesztésükre nagy gondot fordított. Božena pedig jelentősnek te-

Božena Němcová, Jan Vilímek rajza

(Forrás: <https://en.wikipedia.org/wiki/>)

kintette a neves szlovák értelmiségiekkel való megismerkedés lehetőségét is,⁷ melyet társa tett lehetővé. A két értelmiségi lélek útkeresése sikeresen eljutott a barátság szigetére. E barátság változatlan maradt a sikertelen, ún. Libényi-féle császárelenes merénylet után is, aminek következtében a Němec házaspár a bécsi titkosrendőrség listájára került mindazokkal együtt, akik a gyanúsítottakkal bármiféle kapcsolatban álltak. Erről Kazimír életrajzában említést tesz.⁸ Boženát egy prágai Paula rendőri megbízott figyelte, minden útját, kapcsolatait, levelezését számon tartotta. A rendőrségi jelentések alapján a házaspárt veszélyesnek ítélték a birodalom szempontjából, aminek következtében férjét állásából fel is mentették, és ezt követően csak kegydíjban részesült nyugállományúként. Kazimír esetében is felmerült a gyanú, de nem nyert bizonyítást, az abba maradt orvosi tanulmányainak befejezésére engedélyt kapott.

A barátság szálait tovább elemezve az is megállapítható, hogy az akkori történelmet átélők azonosan gondolkodtak a valóság megítéléséről. A tacitusi intelmek szelleme hatotta át felfogásukat, vagyis „harag és részrehajlás nélkül” vizsgáldtak és tettek óvatos következtetéseket, a tényeket hangsúlyozták, kerültek a politikai motivációkat, társadalomkritikájuk nem volt mélyreható, kevés kockázatot vállaltak politikai szempontból, óvatosan fogalmaztak mindketten. Ezzel koruk, a cseh, magyar és szlovák folyamatok objektív krónikásai lettek.

A barátságok kötésében szerepe van a véletlennek, vagy olyan elemeknek, mint például a bor. A nép szólásmondásainak egyike a „borban az igazság”, de nem csak annak támogatását szolgálhatja, hanem a feszültségek oldását, az érzel-

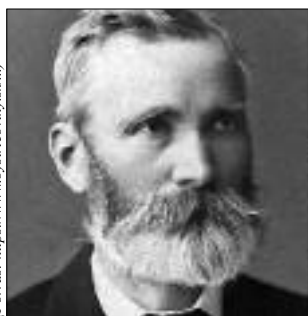
6 *Božena Němcová* könyvei: *Babička* (Nagyanyó), *Šumava*, *Chyza pod horama* (Ház az erdő alatt), *Divá Bara* (A vad Bara), *Podhorská vesnice* (Falu az erdő alatt), *V zámku a pod zámci* (A kastélyban és kastély alatt), *Uherské město* *Ďarmoty* (Magyar város: Balassagyarmat), *Vzpomínky z cesty po Uhřích* (Magyarországi útiemlék), *Z Uher* (Magyarországról), *Kraje lesy ve Zvolensku* (Zólyomi tájak és erdők), *Slovenské starožitnosti* (Szlovák régiségek), *Národopisné a cestopisné obrazy se Slovenska* (Szlovák néprajzi és útiképek leírása)

Božena magyarországi útjai: első (1851. április 24–május 14.) Prága–Pozsony–Esztergom–Vác–Pest–Hatvan–Mezőkövesd–Hársány–Kisgyőr–Miskolc–Edelény–Tiszakeszi–Szolnok–Pest–Pécs–Prága, második (1852. augusztus 20–október 18.) Balassagyarmat, Besztercebánya és térsége, harmadik (1853. május 9–október 17.) Balassagyarmat (a férje szolgálatát tölti itt, a várost nem hagyhatja el, Karel és Dorka gyermeke vele utazik), negyedik út (1855. augusztus 27–október 21.) Garam és Gömör térsége (12 település néprajzi kutatása).

7 Például *Samo Chalupka* (1812–1883) evangélikus lelkész Felsőlehotán, költő, drámaíró, aki első drámáját magyar nyelven írta, majd szlovákra fordította, vagy *Janko Matuška* költő, néprajzkutató, a szlovák himnusz alkotója (1884-ben írta meg a *Tátra felett villámok* című verset).

8 „Tudatlanul álltam a rendőri felügyelet ténye mellett, amikor a cseh író, Božena nálam időzött. Segítségemmel látogattuk a favágók falvait, ahol gyűjtöttük az etnográfiai tartalmú érdekességeket. Amerre csak megfordultunk, látótávolságon belül kedves zsendárszemek kísérték... kiderült később, hogy a rendőr galíciai.”

(Forrás: [https://www.bystričovny.sk/...](https://www.bystričovny.sk/))

mek feltárását segítheti. Ezen mozzanatok megjelentek írónők gondolataiban, mondataiban, visszaemlékezéseiben. A miskolci Avason tett sétája során az addig számára ismeretlen avasi pincéket mesebeli világnak látta, annak hordóban tárolt nedűjét dicsérte: „Meglepően kellemes ízű a bor, összehasonlítva az egri „ürmössel”, annál jobb. A pohárban aranyló miskolci bor mámorának leírhatatlan a hatása.” És milyen a véletlen: a Felvidéken útjába botló Kazimír új hölgyismerősének miskolci borral tudott kedveskedni borkedvelő apósa révén. A távoli Prágából érkező vendég feszültsége gyorsan oldódott a bor hatására, lehetővé téve egy barátság megalapozását.

A két ember nyelvhez való viszonya is közelebb hozta őket egymáshoz. A természetes nyelvfajlódási folyamatokat, az ún. hármass nyelvhatárban élők nyelvezetét is szenvedéllyel figyelték. Ennek jó példája Božena „Magyar város: Balassagyarmat” című útleírása, a nyelvi hatások színes visszatükröződésével. Ugyanezt mutatták a miskolci vásári sokadalomról írt emlékképei, ami elmenne egy mai dokumentarista film forgatókönyvének, ahol a sokféleségből kihallatszik a német, magyar, ruszin, szlovák, cigány, cseh és zsidó szó. Božena írói nyelvezete könnyed, mint Petőfié a lírában. Metaforikus képeket kölcsönöz a természettől, tárgyaktól, például versbe foglalt kisregényében, a Chyže pod horamá-ban (Ház az erdő alatt) így írt az idilli, nyíló szerelem és reménytelen vágyakozás érzéseiről:

„Szomorú magányában szíve
könnyekkel beborítva
ahogyan a magyar korona
gyöngyökkel kirakva.”

Kazimír nyelvhasználata sajátos volt, magyar szavakat szőtt szlovák mondataiba, szlovák ragokkal látta el azokat, például: betyárvilág – betarcina, masírozni – maširovat, csizmások bálja – čizmarský bal, a teremtsit – teremtovani, kosztos diák – kostos. Abban az időben természetes nyelvhatárok nélküli volt a kommunikáció. Megtudjuk ezt Kazimír diák-emlékeiből, amikor a váci szállásadójuknál többedmagukkal vacsora közben élcelődtek egymás nyelvi fordulatain. Gazdájuk őket figyelve így szólt:

„ebadta tótja, országunk főtja,
ebadta németje, országunk szemétje,
ebadta magyara, országunk számára.”

Az ifjak reakciója a csúfondáros versikére akkor még mosoly volt, de később, az erőszakos magyarosítás megváltoztatta a helyzetet. Kazimír jó ismerője volt az ókori görög és római történelemnek, gyakran idézett neves személyiségek mondásaiból, hogy érthetőbbé tegye mondanivalóját.⁹ Életrajzának olvasásához az olvasóknak segítségül kell hívnunk a lexikonokat, de ez semmivel nem csökkenti írásműveinek pozitív értékelését.

Božena egyik kedvelt műfaja a levelezés volt.¹⁰ Levelei visszatükrözik napjai örömeit, széleskörű kapcsolatait, vívó-

9 „A jósors szerzi, a balsors próbára teszi a barátokat.” (Seneca); „A szegénység minden mesterségre megtanít.” (Plautus); „A lelkem visszariad az emlékezéstől.” (Vergílius); „Amikor egészségesek vagyunk, mindnyájan könnyen tudunk helyes tanácsokat adni betegeinknek.” (Terentius); „Az igazi barátságok örökké tartanak.” (Cicero).

10 Božena Němcová: Lamentace Dopisy mužům (Siránkozás-levelezés a férfiakal), Český spisovatel, Praha, 1955.

dásait, anyai aggodalmait, a megélhetés keserű gondjait, az államrend hozzá való kapcsolatát. A levelezéseket összefoglaló műből most a főszereplőink barátságára vonatkozó részt emelem ki. Božena 1855-ben, negyedik magyarországi útján egy olajfestményt kapott ajándékba a műkedvelő orvos-alkotótól, mely közös kutató útjaikra emléktette az írónőt, azokra a becsületes emberekre, akik igen kemény körülmények között végezték erdei munkájukat a hegyekben. A kép az ő életüket ábrázolja. Alkotója ezt a művét főpróbának tekintette, mivel felkérést kapott a bacúchi templom oltárképének megalkotására. Az elkészült alkotást ma is ott csodálhatjuk meg. Az oltárkép hangulata azonos az ajándékba adott képpel. A kép alján Szent József látható, aki a favágók, ácsok védőszentje. Az ajándékba kapott kép további sorsáról nem tudunk, feltehetően tulajdonosa kényszerhelyzetében értékesítette, ahogyan azt a Boženáról 1845-ben készült festmény is, amely először egy prágai orvos lakásába került, majd további hat tulajdonost követően ma a prágai vár ékes darabja.

Az író nő férjének írt egyik levelében beszámol a meglepetésként kapott festményről, a festő nevének említése nélkül „hodný slovák”(méltó szlovák)-nak nevezi. Számomra ennek a jelzőnek a használata arra utal, hogy a két ember között barátság született. Az irodalomtörténet e tárgykörében végzett évtizedes kutatómunkám során rejtély maradt és marad Božena és Kazimír levelezésének elmaradása, illetve annak hiánya. Nem tartom méltónak, hogy feltételezésekbe bonyolódjak e kérdés kapcsán, maradjon ez az ő titkuk, intim világuk mélységének csendjében.

Postludium

2018-ban, közeledve Božena Němcová születésének kétszázadik évfordulójához, kezdeményeztem az avasi templom szomszédságában¹¹ levő, védettség alatt álló városi ingatlan belső falának emlékhelyé tételét, ahol a Miskolcon megfordult neves személyiségek, köztük Bél Mátyás tudós és Božena Němcová emléke előtt tiszteleghetnénk. Němcová miskolci levelei gazdagították a történelmi Avasunk tárgyi és szellemi emlékeit. Ezen gondolat ugyan támogatást nyert polgármesterünknel, tanácsnokánál és a főépítésznél, de csupán ígéret maradt, végül elutasítódott. Így a cseh író kerek évfordulóját az általam írt és megjelentetett „Emlékezések Božena Němcová-ról, a cseh széppróza megteremtőjéről” című írás, valamint a Herman Ottó Múzeum Évkönyvei (LX/2021 és LV/2016) dokumentálják.

Zárszóként a bemutatott történet alapján megkísérlem megalkotni a barátság definícióját: Az egymással barátságot kötött emberek között összhang van az eszméikben, érzelmeikben és anyagi érdekeikben, ui. nem hozhatják a barátok egymást hátrányos helyzetbe anyagi értelemben. Ezen elemek bármelyikének hiánya vagy megkérdőjeleződése csak a barátság látszatát eredményezi.

Évfordulósaink¹² barátsága értékállónak bizonyult, noha csak korlátozott időtartamra szólt.

Hősnők megelégedéssel „nézhetné” hazájában a születésnapjára emlékként készített dokumentumfilmet és „olvashatná” a Miskolcon megjelentetett szerény tanulmányt. Kazimír orvosunk pedig megelégedéssel venné, ha irodalmi munkája, ha csak kivonatosan is, de a magyar olvasók kezébe kerülne születésének kétszázadik évfordulójára, 2024-re.

Miskolc, 2022. november 18.

Offertáler Havasi Béla

11 Avasi Értéktár–Avasi Kilátás. Miskolc, 2018

12 Božena Němcová születésének kétszázadik évfordulója 2020-ban volt, Kazimír 2024-ben lesz.

A szerkesztőség postaládájából

feladó: **Fodor Éva** <fodorevaujcm@gmail.com>

dátum: 2022. jún. 16. 22:46

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Kedves Éva! Köszönöm (Domján Antónia nevében is), hogy veletek utazhattam Zircre. Szép élmény volt. További szép, tartalmas programokat kívánok, üdvözlettel: *Fodor Éva*

feladó: **Gyurkó Györgyné** <ssarolta@t-online.hu>

dátum: 2022. aug. 23. 18:21

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Kedves Éva! Ettől az évtől nem vagyok a Bohemia Baráti Társaság tagja. Természetesen, a minimális tagdíj-fizetés ebben semmilyen szerepet nem játszik, de a korábbi egy-két jól sikerült kiránduláson kívül egyáltalán nem vettem részt a programokban, és nem akartam névleges tag maradni. A Bohemia Folyóirat magas minőségét mindig értékeltem, nem tartottam volna helytállónak, hogy tagságon kívülként ne fizessek érte. Örülök, hogy írtál, így legalább van alkalmam megköszönni lelkes és folyamatos tájékoztatói és szervezési tevékenységedet, a Vezetőség munkáját. Szeretettel üdvözöllek, *Gyurkóné Sári*

feladó: **Hidasi Judit** <jhidasi@hotmail.com>

dátum: 2022. szept. 10. 22:57

címzett: <ottozachar512@gmail.com>

Ottókám, ez csak egy rövid köszönet egy nagyszerűen előkészített és levezényelt túráért... Kitűnő ötlet volt a csillagtúra, hogy nem kellett naponta ki-bebecomagolni, finom és bőséges volt a reggeli – úgyhogy jót választottál és tárgyaltál le. De a fő köszönet a szellemi élményért jár – ilyen alaposan kigondolt és ragyogó ütemezéssel adagolt informatív túrát csak Te tudsz kifundálni... Nagy élmény volt, tanulságos, gazdag és élvezetes. Nagyon nagy köszönet és elismerés jár Neked érte... *Hidasi Judit*

feladó: **Hrabéczy Klára** <hrabeczyklara@t-online.hu>

dátum: 2022. szept. 11., V, 19:08

címzett: <ottozachar512@gmail.com>

Kedves Ottó! Nehéz szavakat találni amivel a köszönetet elmondhatnám. Csak annyit: örülök, hogy Veletek lehettem. A sok élmény, a társaság, a finom sör, a megismert történetek, a barátaid, a kedves zenészek és régész ismerősöd, a gyönyörű Český Krumlov és évtizedek után újra Prága, a Mucha-kiállítás... felejthetetlen élményem marad. Jó egészséget és sok szép tervet kívánok szeretettel, *Klára*

feladó: **Molnár Éva** <molnarova111@gmail.com>

dátum: 2022. jún. 15. 13:06

címzett: <regulyantal.muzeum@gmail.com>;
<kirmer.anna@regulymuzeum.hu>

Kedves Anna! Még egyszer nagyon köszönjük a tegnapi múzeumi fogadtatást és bemutatást! Mind a múzeumi kiállítás, mind a bemutatása lenyűgöző volt! Minden hasonló szakmabeli csoport-tagunk, de a többiek véleménye szerint is. Gratulálunk! *Ruttkay Eszter*nek külön is, hogy ezen szinte tíz évet dolgozott. Rendszeresen kapom a Pulszky Társaság hírlevelét, s benne az Év Múzeuma pályázati jelölését. Remélem, hogy ez az „alkotás” is megkapja ezt a címet. [...] A 2023-as „évkönyv”-gyakoriságú folyóiratunkban is visszatérünk rá. A

2022. évben a Bér Júlia-émlékszobáról írt beszámoló szerepel. Kívánunk további jó munkát, fejlesztést, sikert, és a népszerűsítést szívesen visszük tovább (hírlevél-cserével vagy program-tájékoztatóval). Állítjuk, hogy több időt, akár részletekben is el lehet tölteni a Reguly Múzeumban az élményszerű elmélyedés érdekében. Sorainkat a Vendégkönyvbe kellett volna írni, de talán így kinyomtatva is bele lehet utólag tenni. Minden jót, szép nyarat szívélyes üdvözlettel, *Molnár Éva*, Bohemia Baráti kör

..-

feladó: **Kirmer Anna** <kirmer.anna@regulymuzeum.hu>

dátum: 2022. jún. 28. 16:15

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Kedves Éva! Nagyon jól esnek az elismerő szavak, köszönjük szépen! Éppen most szeretnénk majd beadni a pályázatunkat erre a díjra, nagyon örülnénk, ha sikerülne. Szeretettel visszavárjuk Önöket! Reméljük, hogy fennmarad a jó kapcsolat köztünk! Szép nyarat kívánok Önöknek! Üdvözlettel: *Kirmer Anna*

JÓ HÍR!

2022. november 3-án a Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeumban **átadták AZ ÉV KIÁLLÍTÁSA 2022 díjakat**. A Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület által 2010-ben alapított, évente adományozott kitüntetés **egyik nyertese** a zirci **Reguly Antal Múzeum és Népi Kézműves Alkotóház *Regulyversum – mindent Regulyról*** című kiállítása, melyet Bohemia-csapatunknak volt szerencséje ez év június 14-én meglátogatni. Tanúsítjuk, hogy az állandó kiállítás valóban remek és kiemelkedő alkotás. Sokszorosan **GRATULÁLUNK!** *Bővebben Lásd még:* <https://pulszky.hu/ot-helyre-kerult-az-ev-kiallitasa-2022-dij/>

feladó: **Nagy Judit** <nagyjuditildiko@gmail.com>

dátum: 2022. nov. 21., H 14:47

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Szia Éva! Köszönjük a hírlevelet, Ottónak minden szépet és jót kívánunk születésnapja alkalmából. Jövőre 65. éves lesz a színházunk, jó volna, ha el tudnátok jönni Ti is. A Havel-konferencia nagyon érdekelt volna, de nekem tanítási nap van az egytemen, viszont, ha készül valami kivonat, az nagyon érdekelne... Tudod, mi játszottuk az Audienciát, két szériában is, egyszer a nyolcvanas évek végén, aztán 20 évvel később... Rendeltem a Fajankóból! Szeretettel üdvözlünk! *Nagy Judit*, művészeti vezető

Szabad Színház Székesfehérvár, telefon: +36-20-949-1173, e-mail: nagyjuditildiko@gmail.com. A színház állandó játszóhelye: Igézó, Székesfehérvár, Basa utca 1. Igézó e-mail címe: igezo2014@gmail.com; telefonszáma: +36-22-790-758.

feladó: **Sasi-Nagy Ildikó** <for-ma@t-online.hu>

dátum: 2022. dec. 11.10:25

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Szeretnénk megkérni, hogy tolmácsold születésnapj jókívánásainkat Ottónak. Isten éltesse és jó egészséget kívánunk Neki! Örömmel néztük végig a jó hangulatú képeket. Sok

szép emlékünkhöz van Ottóval megtett, sok szuper, tartalmas és jókedvű utazásról. Mindig emlegetjük, amikor a kilátó tetejére felcipelte a nem kisméretű, jó nehéz fotóstáskájában nekünk az Unicumos üvegét, hogy mi sem maradjunk le az üdvözlő kupicáról. Most képzeletben mi is koccintunk az egészségre! Szeretettel üdvözlünk Titeket: *Sasi-Nagy Ildikó, Pa-lotai Tamás*

feladó: **Gálová Adéla** <galova@czech.cz>

dátum: 2022. dec. 19., H 15:16

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Kedves Évi, nagyon köszönöm, megkaptam a kiadványt [...] Sok gratuláció Ottónak és neked is, remekül néz ki, és felbecsülhetetlen értékű útmutató a Csehországért rajongók számára. [...] Köszönöm szépen, csodás ünnepeket kívánok, és egészségben és békében gazdag 2023-as évet – ami messze a két legértékesebb dolog ezekben a nehéz időkben. Szívvelyes üdvözléssel: *Adéla*

feladó: **Csárdi László** <szamarkut@gmail.com>

dátum: 2022. dec. 26. 11:15

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Csodálatos a Bohemia különikiadása. Igazi karácsonyi ajándék, pénteken érkezett. Veselé vánoce Evo!

feladó: **Gottwaldné Károlyi Mária**

<gottwaldne@gmail.com>

dátum: 2023. jan. 1. 20:11

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Megkaptuk és nagyon köszönjük a különikiadást. Nagyon tetszik, jó olvasgatni különösen azokról a városokról, ahol mi is megfordultunk. Ottó tudása lenyűgöző és gratulálunk, mert nagyon nagy érdemed van a „könyvecske” összeállításában, szerkesztésében. Szép, remek munka! Szeretettel: *Maja, Laci*

feladó: **Nagy Tamás** <tompalab@gmail.com>

dátum: 2023. jan. 10. 11:55

címzett: <ottozacher512@gmail.com>

Kedves Ottó! Bár megkésve, de annál nagyobb örömmel köszöntelek születésnapod alkalmából. Nem akartam elhinni, hogy jól írták a számot, amelyik korodat mutatja. Szívvelyes kívánok jó egészséget és kívánom, hogy maradj továbbra is a baráti kör meghatározó egyénisége! Isten tartson meg jó kedvedben, humoroddal. Tollat (bocs, klaviatúrát!) igazából azért ragadtam, hogy megköszönjem és elismerésem fejezzem ki a Bohemia különikiadásáért, a Cseh kisvárosokért. Gratulálok. Emlékezetem szerint a Švejk-túra során azt mondtad, tervezed a Világörökség kitüntetéssel rendelkező cseh helységek megtekintését egy buszos kirándulás keretében. Kíváncsian kerestem az ideai Bohemia-programok közt, de nem leltem. Tervezed még? Avagy rosszul emlékszem? Barátsággal, *Nagy Tamás*

feladó: **Kürti István** <ik9375@gmail.com>

dátum: 2023. jan. 16. 11:08

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Kedves Évike! Végignéztem Ottó kisvárosi könyvét. Nagyon szép és jó összeállítás! Üdvözléssel, *Kürti I.*

feladó: **Csортán Ferenc** <csortanferi@gmail.com>

dátum: 2023. január 22. 18:59

címzett: <molnarova111@gmail.com>;

<ottozacher512@gmail.com>

Kedves Éva, kedves Ottó, kedves Mindnyájan! Az új élvezet

ürügyén szeretettel és tisztelettel köszöntelek, és megköszönöm a mindenkori műsor-jegyzékeket. Bánjuk, hogy olyan messze élünk Tőletek, hogy a programjaitokban csak így, lélekben vehetünk részt. Köszönjük a Sorsnak, hogy Veletek eljutottunk Lengyelországba meg a Baltikumba. Gratulálok Ottónak a cseh kisváros-kalauzért, nagy élvezettel olvastam. Más: elkezdtem felszámolni, elosztogatni könyvtáramat. amelyben van néhány értékes cseh és szlovák építészettörténeti könyv is. Örömmel ajánlanám fel a Bohemia-barátoknak, vagy bárkinek – ha valaki értük jönne.* Egészséget, békességet, Ilona nevében is, *Feri*

* Cím: 545500 Sovata, Str. Teibr nr. 41D, Romania, tel.: +40-721-209-752

feladó: **Leslie Wok** <whokol@gmail.com>

dátum: 2023. febr. 4. 16:14

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Milá Evo, kdyby došlo k tomu, že by časopis Bohemia uveřejnilo moje psaníčko o parních lodích na Vltavě, prosím laskavě vzít tuto verzi (a ne předešlou z loňského roku). Jinak blahopřání Ottovi (a samo sebou Tobě) za minulé číslo, je to fajn. Stejně jako programy spolku. Měj se hezky, loučí se: *Lacik Holků*

feladó: **Száz Pál** <palika.100@gmail.com>

dátum: 2023. febr. 6. 10:54

címzett: <molnarova111@gmail.com>

Kedves Éva! Egyszer régebben beszélgettünk a Cseh Centrumban az Anton Straka konferencia után, Olbrachtról adtam elő. Azóta a bohém érdeklődésem szélesedett, bővült, s most a jelenlegi nagy projektem miatt írok. Nagy munkában vagyok ugyanis, Jaroslav Hašek ifjúkori kóborlásai által inspirált, magyarul eddig még nem olvasható humoreszkjeit, elbeszéléseit, tárcáit fordítom. Egyenlőre bizonytalan, illetve pályázatfüggő, hogy sikerül-e összehozni belőle egy könyvet, amelyet a Typotex adna ki. Korábban már egyszer publikáltam ezekből az Irodalmi Szemlébe: <https://irodalmiszemle.sk/2021/04/szaz-pal-jaroslav-hasek-elbeszelesei-ele/>; <https://irodalmiszemle.sk/2021/04/jaroslav-hasek-elbeszelesei-szaz-pal-forditasai/> A Műút novemberi, 088-as számában, amely most jelent meg, volt egy erdélyi vonatkozású Hašek elbeszélés. De lesz még több is, ezeket blokkokban szeretném elhelyezni lapoknál. Tudom, hogy a Bohemia társaságnál vannak Hašek rajongók, azért gondoltam, hogy jó lenne paktálni az ügyben. A folyóirat, ill. a könyv esetében is. Ha a pályázat sikeres lesz, akkor még idén kötet lesz belőle, ez a kettős évforduló miatt is fontos lenne, az inspirálta a projektet. Szívvelyes üdvözléssel, *Száz Pál*

feladó: **Tóth Gitta** <gitta021@gmail.com>

dátum: 2023. febr. 8. 9:50

címzett: molnarova111@gmail.com

Kedves Évi! Elolvastam a kis könyvecskét Hrabal gyerekkoráról, amit lefordítottál magyarra. Nagyokat nevettem a csínytevéseim, hihetetlen, miből lesz a cserebogár. Jól elkaptam a cseh humort. A lábjegyzeti magyarázatok is nagyon érdekesek voltak. Elolvasás után egyből tovább adtam a négy-gyerekes lányomnak, hogy tudja, ha „rossz” a gyerek, vagy netán meg is bukik az iskolában, azért még lehet Oscar-díjas felnőtt korában. Köszönöm az élményt és gratulálok! *Tóth Gitta*

KÉPEK ÉS KÉPTELENSÉGEK

A Prágai Magyar Kulturális Napok nyitó rendezvényeként
két vajdasági magyar alkotó:

**S. Pesti Emma festőművész és Léphaft Pál karikaturista közös
kiállításon mutatkozott be a prágai Liszt Intézet pincegalériájában,
2022. október 7-től november 4-ig.**

A két művész a CSMMSZ Prágai Helyi Egyesületének meghívottja volt.

Alkotók

S. Pesti Emma 1990. május 25-én született Szabadkán, Szerbiában. Középiskolai tanulmányait Szabadkán folytatta nyomdaipari terméktervezés szakon, majd Szegeden szerzett diplomát a Szegedi Tudományegyetem képi ábrázolás szakfestő szakirányán.

Festészete erősen absztrahált, viszont részleteiben világokat fedezhetünk fel – távoli hegyeket, folyókat, tavakat, tengereket, egy másik univerzum napjait és holdjait. S. Pesti Emma aktív kiállító. Önálló tárlata volt már Budapesten, Szegeden, Pécsen, Szabadkán, Újvidéken, Zentán, Szivácon, Kishegyesen, Topolyán. Folyamatosan vesz részt csoportos kiállításokon, munkái szerepeltek Szlovákiában, Horvátországban, Ma-

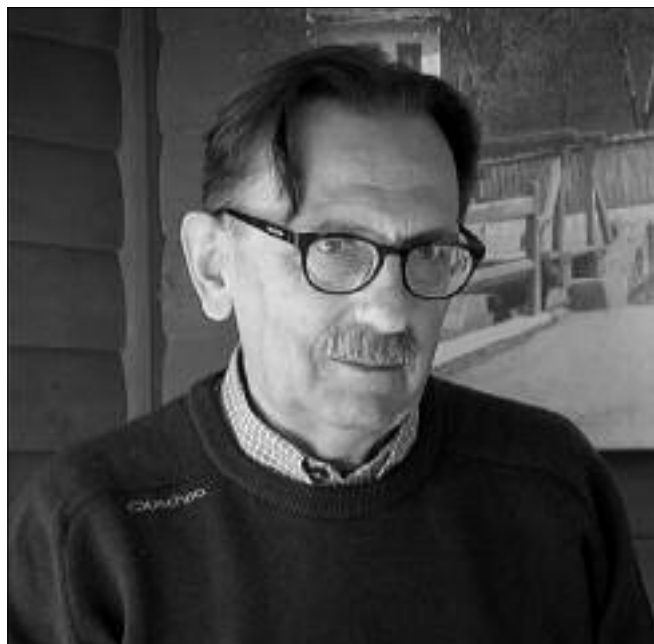
S. Pesti Emma

gyarországon, Szerbiában. 2017-ben elnyerte a szabadkai Dr. Bodrogvári Ferenc díjat, 2016-ban a vajdasági Kiváló Tehetség díjat. 2022. évi prágai kiállításán izlandi utazásának friss táji élményeit mutatta be a közönségnek. *(Sándor Laura)*

Léphaft Pál karikaturista, újságíró, a jugoszláviai Nagybecskerek (Zrenjanin) született 1952. január 17-én. Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar nyelv és irodalom szakán 1976-ban szerzett végbizonysítványt. 1977–87: az Újvidéki Televízió magyar hírszerkesztőségének újságírója, 1987-től az újvidéki Magyar Szó napilap karikaturistája, 1994 novemberétől 27 éven át a lap szatirikus melléklete, a Grimasz szerkesztője. 1990–1997: a Napló című hetilap állandó munkatársa. 1992-től kezdődően két évtizeden át a Magyar Nemzet külső munkatársa. Több évig a budapesti Heti Válasznak rajzol. Jelenleg a Brassói Lapok karikaturistája. Több karikatúra-kötete jelent meg: Ping Pong (1981, Újvidék); Más – világ (1995, Újvidék); Kontra retus (1998, Zenta); Végvári panoptikum (2000, Újvidék); Végvári panoptikum II. (2012, Újvidék); Gúnyhatár (2021, Illyefalva). Díjak, kitüntetések: Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetés, Forum képzőművészeti díj, Európa-díj, MÚOSZ Aranytoll díj. 1989-től a Telepi Rádió (újvidéki politikai kabaré, Heineremann Péterrel és Klemm Józseffel) szerzője és szereplője. Két gyermek apja, egy unoka nagyapja. Ír, olvas, rajzol és sétál. 2022. évi prágai kiállításának karikatúráihoz nem kell kommentár.

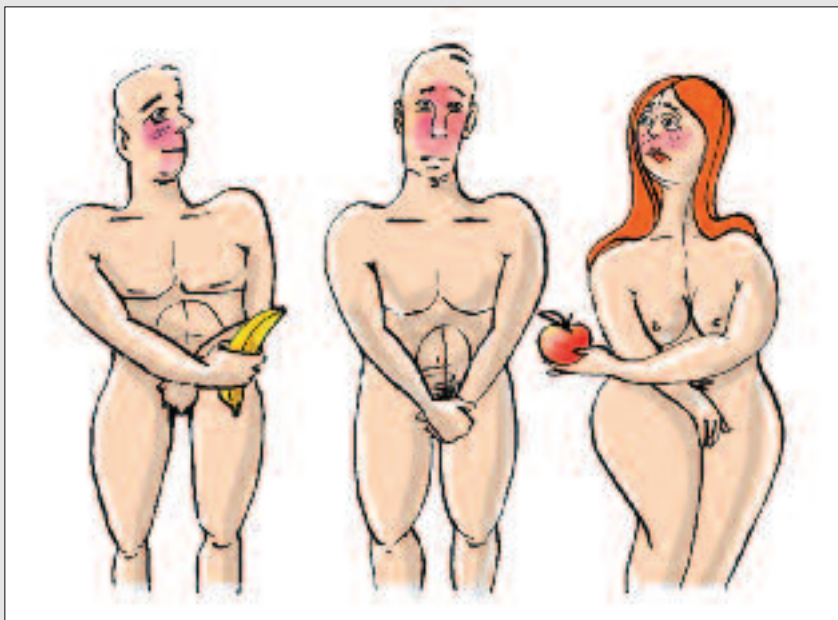
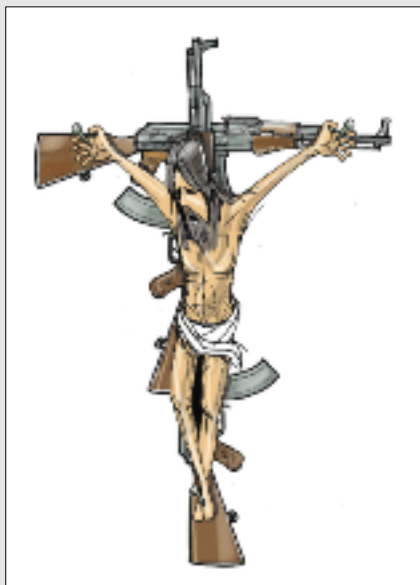
A kiállítás katalógusából

Léphaft Pál

Léphaft Pál karikatúrái

a Képek és képtelenségek című kiállításból
2022. október 7–november 4., Prágai Liszt Intézet

BERNARD
Beer

ČESKÉ PIVO

FOGYASSZA FELELŐSSÉGGEL!